De moeder

Marie Koenen

bron
Marie Koenen, *De moeder*. C.N. Teulings, 's-Hertogenbosch 1917

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/koen006moed01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

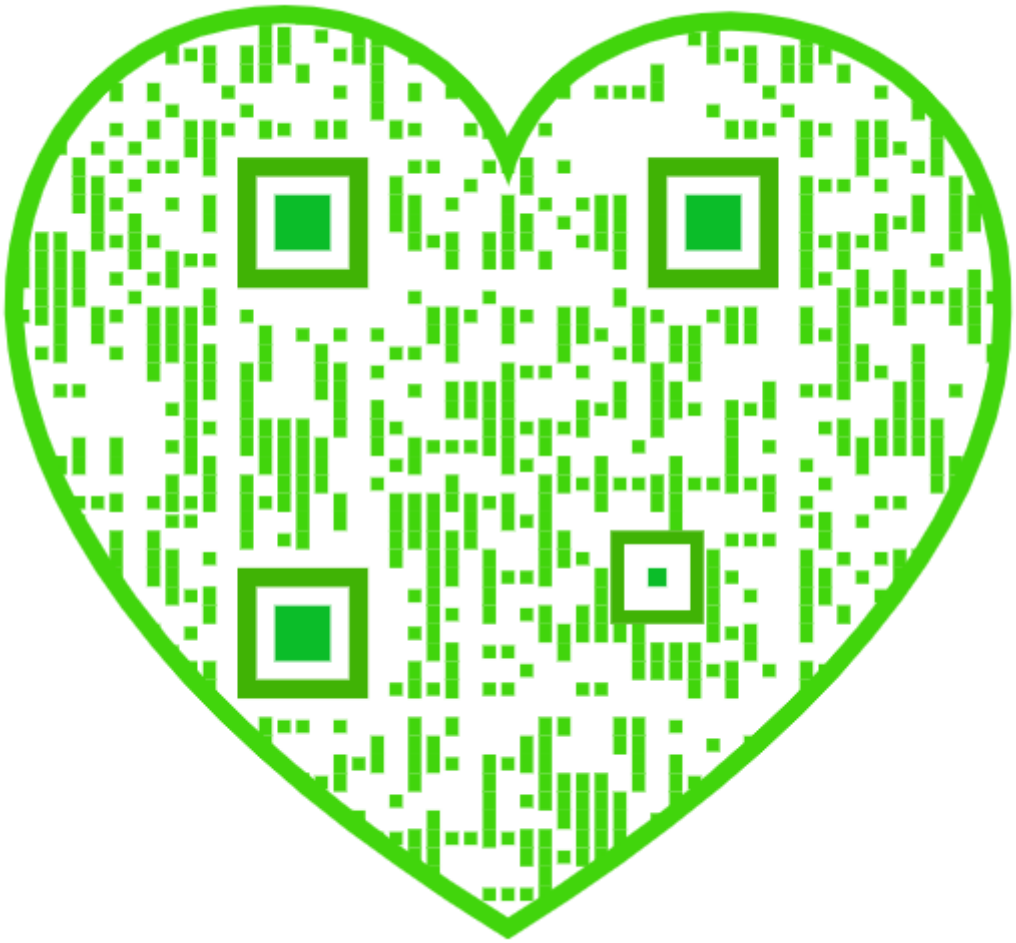

De moeder

I

Moeder Severiens trekt haar huisdeur achter zich dicht, en staat een oogenblik met haar kan en korf voor den drempel te dralen, verwonderd om de zoele lucht. Ineenmaal met dezen Aprilschen schemeravond lijkt het voorjaar dan toch eindelijk gekomen.

Uit de akkers, die achter de sleedoornheggen aan de overzijde van den breeden weg tegen de langzaam hellende heuvelflank liggen, slaat zwaar en veiig de wadem van den kleigrond. Dichterbij moeten onder de doorntakken van de haag en in het greppelgroeisel wel veel viooltjes staan, veel sleutelbloemen ook daar verder de boomgaarden in, want een zoete bloemenreuk drijft door den aardwadem heen. Of is 't het hout van de heggen en de appelaren overal, dat kruidig geurt naar den nieuwen groei, naar de botten en bloesems?

‘Weereens het voorjaar over Vlake’ denkt moeder Severiens, en ze voelt wel hoe die lucht haar al-meteen weldadig doortintelt. Ze laat den omslagdoek los om de schouders hangen. Ze loopt langzamer dan anders om temeer goeddoen te hebben van deze milde geurige schemering. Ze houdt het hoofd opgewend om over de oogen, star van het middag-lange kijken op het naaiwerk, de streeling van de zoelte te voelen, en welbehaaglijk ademt ze, alsof ze het voorjaar proeven wil op de lippen.

Maar hier, waar de glooiing van den weg eindigt en de dorpsstraat, dichter aan weerszijden bebouwd, de kom begintte naderen, zijn de kinderen nog luid aan 't spelen. Kleine meisjes zingen in een kring van: ‘Hadden we geld, dan

hadden we goed,' en jongens joelen om dans en deuntje heen, dat maar blijft rondwervelen, schel en snel.

''s Uchtends de vogels en in den schemer de kinderen' denkt moeder Severiens. 'Dat goedje is één.'

Ze moet, om in het kinderspel niet als in een kluwen te verwarren, ver uitwijken, en loopt daar ten laatste rakelings den blinden straatwand der huizen, de mergelmuurtjes van de hofkes langs. Zoo ziet ze elk huis vlak voor zich, want alle hier staan met den voorgevel naar hun zijtuintje toe. En overal weer zit daar heel het gezin op de stoep, de mannen en zoons hun pijp aan 't rooken, de vrouw tegen den deurstijl aan 't breien of met d'r klein kind op den arm.

En bij elk huis opnieuw zien die buitenzitters naar moeder Severiens op, om haar met een glimlach van herkennen in de oogen welgezind te groeten.

Er is iets feestelijks over die menschen, zoo alsof ze den vooravond van een hoogtij vieren. 'Maar Paschen is toch twee weken voorbij en Pinksteren nog niet te komen' peinst moeder Severiens. ''t Is enkel het nieuwe voorjaar.' En ze kijkt de menschen, kijkt elk van de goede Vlaker huisjes aan, alsof ze hen na lang weer voor 't eerst terugziet.

Hier en aan de overzijde staan de huizen, in den galm der kinderstemmen en in het omwarend schemerduister, wit te schijnen in den schijn die van hun eigen gekalkte muren uitgloort, - 't laatste licht over de straat, over de dansende kinderen.

Even heeft ze staan omzien. Nu ze weer voortgaat, klinkt het geschal al ver weg. Tegenover den kerkheuvel is moeder Severiens, den hoek om, op het plein gekomen, het hart van het dorp. In het midden waakt er Sint-Rochus in de nis van zijn kapelletje, dat - achterom beschut door drie plat-

gesnoeide lindeboomen met verstrengelde kruinen - met z'n bidbank, z'n wijd gespijld traliehek, z'n kleurige openheid, staat toegewend naar de kerkzijde. - Om het plein heen liggen pastorie, kapelanij en het burgemeestershuis, den voorgevel naar hun wit-ommuurden zijtuin. Daar staan ook raadhuis en schoolhuis, en, dieper weg achter het lage hek der speelplaats, de school. Aan de overzijde schemeren grijs de achterwanden van Bormans' hoeve.

Naar dien Vlakerhof neemt moeder Severiens d'r weg, dwars het plein over en met een ‘Sint-Rochus, bid voor ons’ het kapelletje langs.

En alles zou goed zijn, zoo innig goed en vertrouwelijk in het avonduur, als daar niet achter moeder Severiens, daar aan den kant waar ze niet heeft willen heenzien, dat huis van Curvers stond, en naast dat huis van Curvers - die winkel van Curvers z'n dochters. Als daar niet uit alle vensters van Curvers' huis en uit de vensters van dien winkel over heel het plein heen, tegen Sint-Rochus' kapel aan en tegen de witte muren van elk der overige huizen, het helle licht scheen dat moeder Severiens om zich heen voelt als een kwelling, zooals ze die ongeziene vensters achter haar rug voelt spoken. De vensters van het huis, drie en vier aan elken kant der deur, en op ieder met groote witte letters ‘Hotel Curvers’ gelijk het met groote gouden letters boven de onderpui langs den roodbrikken gevel staat ‘Hotel Curvers’; de vensters van den winkel vol kakelbont geprul, hoeden, blouses, strikken en flikken, genoeg om van alle Vlaker meisjes pronkpauwen te maken!

Alles zou goed zijn zonder dat.

Eerst nu ze, een veertig voetstappen den Eeldertschen weg op, de breede inrijpoort voorbij, het lage zijpoortje van

Vlakerhof binnengaat, begint moeder Severiens de komende zomerschheid opnieuw te voelen, alleen reeds omdat ze door de nog open bovendeuren der stallen het hunkerend geloei der koebeesten hoort en het onrustig getramp van de paardehoeven. Uit de mestvaalt in 't midden van het wijd-open erf, door die stallen en huizingen omgeven, slaat een broeiige wadem op. - 't Doet alles samen denken aan omgeploegde akkers en aan weien tusschen volle groene heggen, ver weg.

‘Goeien avond, madame Severiens’ groet Bormans' dochter, Treeske, die in de bijkeuken naast de melkkannen zooals gewoon de avondklanten zit af te wachten. Ze heeft haastig het haakwerk op haren stoel gelegd, en is reeds bezig den zilverblanken liter vol te gieten. ‘Nou zal 't zomer zijn eer we 't weten.’

‘Ge denkt al aan kermis, kind! Ik durf het wedden. Dat is de jeugd! Zeg eens, heb ik het geraden? Ja, ja - aan kermis.’

Moeder Severiens dreigt speelsch met den vinger, terwijl ze welgevallig het meisje blijft aanzien. Zoo'n danig aardig ding, zoo jong en zoo blond. Zie, ze zou haar jongen, dien Jules van haar, ooit, naast juist zoo'n meisje als Treeske willen zien.....

't Vliegt, als een lichtstraal zoo vlug en zoo blij, moeder Severiens door de gedachten, terwijl het meisje de melk in haar steenen kan laat stroelen.

‘Hoe is 't met Tila?’ vraagt Treeske, na een verlegen: ‘maar neen, madame Severiens, maar neen’. En dan ineenmaal: ‘Die zal wel meer aan kermis denken dan ik.’

Er is wat spot en spijtigheid in Treeskes stem, en moeder Severiens moet even argwanend vragen: ‘Waarom dat?’

Maar tegelijk komt moeder Bormans in de keukendeur, die, drie steenen treden hoog, de eenige openheid is in den

strakken witten achterwand. Achter moeder Bormans schemert het binnenduister.

‘Ik hoorde u, madame Severiens. Kom nou toch eens binnen bij me, wat praten.’

‘Als er thuis niemand op me wachtte.’

‘Gaat alles goed?’

‘Goddank. - Ja, als 't zoo blijft en voortgaat! Jules, nu die door z'n examen is, - die is nu schoolmeester en kan zich een plaats zoeken. Over hem heb ik geen zorg meer. En Tila, die hou ik bij me....werk genoeg voor den winkel.’

‘Welja, Goddank dan. Met uw kinders zult ge geluk hebben, madame Severiens. Jules al zoo vroeg klaar’.....

‘En die brengt het wel verder ook. Heel den dag bezig en alleen. Ik zou hem soms de deur uit willen sturen, dat hij eens kameraden zoekt. Want jong bij jong, he Treeske?’

Treeske lacht verlegen. Ze kent Jules van kind af, en sinds hij die vier jaar in de stad was, alleen met vacanties thuiskwam, heeft niemand beter dan zij gezien, hoe Jules alaan anders is geworden als de overige Vlaker jongens. Niemand dan zij weet hoe de Vlaker kerk een andere kerk is, wanneer Jules daar weer zit in de bank bij z'n moeder en zuster. Eigenlijk heeft ze dit al meer dan twee jaar geweten. Maar nu sinds Paschen, sinds ze van Tila hoorde van dat examen en hoe hij nu voorloopig thuis op een betrekking zal blijven wachten, heeft ze in de heimlijkste verborgenheid van haar hart de berekening gemaakt, hoe Jules van 't zomer op Berghof te treffen. Zij, ze zal wel zorgen op Berghof bij de meisjes ter kermis te worden genood, eenvoudig door ze eerst, als oude kostschoolvriendinnen, hier op Vlakerhof te vragen met den Pinksterbronk. Dat Jules en Tila op de Berghofsche kermis komen, is zoo goed als zeker, - hun

moeder en de moeder van Leonie en Poldien daarboven zijn immers eigen gezusters.....

Al dit peinzen en overleggen van drie weken lang, 't weerlicht ineenmaal door Treeskes hoofd, een warme gloed die haar aan 't blozen maakt. Waarom toch ziet Jules' moeder haar zoo inzichtig aan? Ze kan een andermans verborgen gedachten immers niet kennen?

Treeske heeft zich gebukt, druk bezig de melk van de eene koperen kan in de andere te gieten.

De twee moeders pinkoogen tegen elkaar om dit noodeloos doen.

En 't is ineens tusschen haar als een heimlijke verstandhouding: Jules en Treeske - 't zou zoo verkeerd niet zijn.

Moeder Severiens' hart popelt van voldaanheid. Zie, dan zou ze zich gelukkig mogen noemen! Als dat waarheid werd! Nimmer heeft ze 't hoofd laten zakken, al moest ze veel overbrengen hier in Vlake, - maar als nu toch haar jongen, evengoed als een van d'r zusters zoons het zou kunnen, de eenige dochter van Bormans kan trouwen.....

Het werkt zonderbaar na in moeder Severiens. Het wordt een ontroering, een overmaat van verblijding, alsof het groote geluk zoomaar te gebeuren staat.

En dat is dwaasheid, vermaant ze zich zelve, hoe kan iemand zoo blij zijn om niets? - om niets zóó blij, dat d'r oogen vol tranen schieten?

Er is tusschen de twee moeders even een stilte.

Treeske heeft de kannen dieper den hoek ingetrokken, en nu - het is een uitkomst - ze zal 't licht gaan aansteken. Ze neemt het glazen lampje van de lage eikenkast, steekt het aan op 't aanricht, zet het weer op z'n plaats, en de glimmende reflector weerstraalt meteen het rosse vlammetje

als een fellen schijn, heel het voorhuis door. Op de aanrichtschragen beginnen de teilen, de emmers en de zijgen te glanzen, schamplichten flikkeren uit de koperen banden der karnton in den hoek, uit de ronde buiken der kannen.

Treeske lacht: ‘nu kunnen we zien, wat we zeggen,’ en maakt zoo het praten weer gaande. Terwijl ze zich met d'r haaksprei op haren stoel neerlaat, valt het haar op, hoe toch die twee moeders op elkaar lijken. Ze gelijken elkaar, al is moeder Severiens groot en recht, bijna steil en statig, - moeder Bormans klein en nietig, veel goelijker en vlotter van gebaar en spraak. Maar ze hebben het eender fijnbelijnde, bloslooze gezicht; in de oogen, diepin, dezelfde zachtaardige wijsheid; om den mond eenzelfden trek van goedgezinde allesvergevende moederlijkheid. En de eene als de andere draagt, onder het zwarte baskien met het rijtje glimmende knoopjes, den in plooien uitstaanden grijzen rok en het blauwbonte voorschoot; om den hals den witten dun-gevouwen zakdoek, vastgestrikt onder de kin, met twee kleine, stijve punten. 't Grijze haar ligt bij beiden boven het voorhoofd strak gescheiden en geeft, met al het andere overeenkomstige van haar wezen en haar kleeding, de twee eenzelfde uitzicht van ernst en deftigheid.

Treeske weet het wel: al is haar moeder oud geworden als de meesteresse van den rijken Vlakerhof, en Jules' moeder als een kommerlijke weduwe, die met d'r twee kinderen schraal d'r brood had in haren winkel, - de eene ziet op de andere niet neer, evenmin als de eene tegen de andere zal opzien. En 't is niet om d'r rijke familie van Berghof, dat moeder Severiens door de Vlakenaars en door Treeskes moeder zelf, geheel als haar gelijke wordt beschouwd.

't is alleen omdat ze, ondanks alles, immer d'r eigen deftigheid heeft weten hoog te houden.

Maar Jules' moeder heeft zich gebukt naar d'r volgegoten kan. ‘Ik ga 't u wenschen.’

Met d'r drieën drentelen ze de deur uit, den spronk over tot het poortje.

Nu is moeder Severiens, na het uitgeleide, weer alleen, weer terug op het plein.

‘Zeven vensters en de deur, twee winkelramen en de deur waaruit 't licht straalt - zou ze 't huis van Curvers niet moeten zien? Ook al was ze 't zoowaar heelémaal vergeten. Zie aan! Hoort zooiets in Vlake? Och wat..... Zooiets zal 't in Vlake niet volhouden. En zij, ze kan tot het verdwijnt een anderen kant uitkijken, ook nu’.....

De kerkheuvel ligt thans aan haar rechterhand. Ze moet vóór langs die rondende hoogte om in de zijstraat te komen, waar de bakker en Anna Manders wonen. Een oud mergelmuurtje omsluit den voet van den heuvel, en daarachter glooit het kerkhof op naar de heg, die boven den begrinten smallen omgang afsluit rond de kerk. Midden door het kerkhof klimt het wegje naar den toren met de gesloten vaal-groene ingangsdeur, verbrokkelde hardsteenen trappen eerst, dan geel grint met hier en daar een optree van steen.

Moeder Severiens ziet naar het gesloten poortje op, en neemt even kan en korf in één hand, om met de rechter een kruis te slaan. Ze prevelt een schietgebedje, omhoogspeurend tusschen de schemerige grafkruisen. In den blinde wel zou ze 't houten kruis van Severiens kunnen vinden. Langer dan negentien jaar dat hij daar ligt. Ze hoeft het nooit uit te rekenen, want zoo oud als Jules is, zoolang is z'n vader dood: Twaalf dagen na den sterfdag werd Jules geboren.

Ach, die tijd! - midden in den winter - Tieleke vier jaar - en zij doodziek. Als ze Anna's moeder niet als nabuursche had gehad, zeker was ze, en de kinderen met haar, van ellende omgekomen. Maar die hielp, deed alles in huis, zorgde voor haar en het jongske, nam Tieleke bij zich, - alsof ze zusters waren. Of neen, zusters? Zoo zeggen e, - maar zij, die een bloedeigen zuster heeft, ze weet wel beter hoe een zuster met een zuster kan doen. ‘Daar zit ge nu! Had maar geluisterd.’ Dit was alle troost geweest, dien d'r zuster van Berghof haar gegeven had. Alsof ze blij was dat haar kwade voorzeggingen uitkwamen! En misschien zou die Barbe nog harder triomf hebben geroepen, had ze geweten hoe arm, zij, Mathield, eigenlijk was, hoe ze na Severiens' ziekte, z'n dood en begrafenis, het winterlange gesukkel daarna, - van haar vaders versterf maar juist genoeg overhad om aan den Daelhoverweg dien winkel te beginnen, met wat eigengemaakte boezeroenen, met wat borstrokken en sokken waaraan ze dag en nacht zat te breien. - Ze heeft Barbe er nooit iets van laten merken hoe ze tobben moest, nooit haar of iemand hoeven ‘danke’ te zeggen, en aan Anna's moeder heeft ze d'r braven bijstand goedgemaakt, door met alles haar te helpen wederkeerig, met raad en daad haar bij te staan, zoolang ze geleefd heeft.

Ja, ze kan met een vrij en gerust hart op haar leven terugzien. En vergeefs heeft ze niet gevochten tegen het leed en de dreigende armoe. Ondergedaan heeft ze nooit. Nu ten laatste, gewonnen heeft ze 't! Ze denkt zelfs niet meer aan leed en armoe.

Maar dat is wonder, en ze ziet 't vanavond eerst goed, hoe die voorspoed van nu, stap voor stap, heel, heel langzaam naderbij is gekomen. Eigenlijk al tien jaar geleden,

sinds ze weer d'r eerste spaarpenningen kon op zij leggen, is 't begonnen. De winkel ging goed, aldoor beter. Tila begon mee te naaien en het werk vloog hun uit de handen. Uit Vlake, uit alle gehuchten en boerderijen van den omtrek, kwam iedereen het haar gunnen, omdat ze sterk en degelijk eigengemaakt goed verkochten. Na vijf jaar begon ze tegen de kinderen al van haar stille hoop te praten: ‘als 't zoo doorgaat, koopen we binnen tien jaar ons huis in eigendom.’ - De helft eerst van de tien jaar zijn nu om, en de koopsom is op zeshonderd gulden na compleet. Mag ze dat geen voorspoed noemen? Al heeft 't dan hard werken gekost, al heeft 't dan geheeten iedere kruimel brood voor haar zelve uit te sparen, ieder kooltje vuur. Maar dit hoefde niemand te weten, nieteens de kinderen. - Wel meer immers zou ze er voor overhebben om d'r ouden dag in een eigen huis te mogen slijten, om na haar dood de kinderen een eigendom te kunnen nalaten, 'n stukje van de aarde dat alleen hun zal toebehooren! - Die hoop, steeds dichter en dichter bij haar verwezenlijking, die groeiende welstand, is het alles samen niet zoo blijkbaar Gods zegen, nu reeds tien jaren lang? En toch, wat beduidt dit alles, bij die overstelping van geluk nog geen maand geleden, toen Jules door z'n examen kwam! - Ze had het toen van vreugd en glorie wel willen gaan uitroepen midden in Vlake! Van dien middag af, en daarom zeker die overmaat van blijdschap, wist ze 't: ‘dit en het overige, het is nogmaar een begin, het eerste van alles wat nog komen gaat, wat geen naam nog heeft, maar wat al voller en dieper van Gods zegen ons gaat toestroomen.’ En daarom ook ademt ze nu zoo gretig die milde lucht in, die komende lente, - 't is één met die komende volheid van levensgeluk.....

Zoo peinzend nog, staat moeder Severiens nu bij den bakker op haar beurt te wachten, achter de anderen, een paar kinderen, een huismoeder, en Nolke Paesch den ouden jonkman. Die komen, zooals zij, hun brood halen. Ze praat wat met die overigen mee, in een weerklank van hun woorden ook zeggend: ‘de zomer komt’ - en als ze ten laatste haar groote ronde mik in d'r korf heeft gelegd, gaat ze en mompelt haar groet, aldoor en alleen bezig met d'r eigen gedachten.

‘Zie, als dat kon klaarkomen, Jules en Treeske! Als dat ooit iets worden kon.... Dit is het nu, het eenige en eigenlijke, het nieuwe, dat binnen-in-haar is beginnen te lichten, ineens, zooeven op Vlakerhof. En dat schiet nu, door haar herinnering en haar hoop, als een ster z'n stralen tot in de diepste verborgenheden. Daarom denkt ze aan zooveel tegelijk, aan zooveel van vroeger en van wat komen moet. Daarom ook doet het haar zoo vreemd aan, nu, hun vroeger huis te zien, het huis waar ze introk op den dag dat ze met Dolf Severiens trouwde.

Ze moet er stilstaan. 't Is nog onveranderd. De deur groen, de twee ramen vol geraniums; het tuintje er voor, onveranderd, drie perken met struikrozen, en tusschen de randen van hooggeschoten palmgroen het ringronde wegje zóó smal dat men er den eenen voet niet naast den anderen kan zetten.

O God, ja, - ook zonder bruiloft hadden Severiens en zij samen 't gelukkigste feest van hun leven gevierd, den morgen toen ze, uit de Eeldertsche kerk met den postwagen in Vlake gekomen, hier dat huisje waren binnengetrokken. 't Was voor haar als speelgoed, dit kostershuis van Vlake: de kamer, de keuken, het zoldertje er boven, er achter het

schuurtje met de kippen en de geit, liet tuintje vol rozen, het dak vol duiven....

Ze had, zij evengoed als Barbe, wel een zoon van een of ander groot gedoe kunnen trouwen. Ze weet ze nog met name te noemen, de jongens die om haar gevrijd hebben, en die nu rijke boeren zijn op hun eigen hof. Maar al was iedereen in Eeldert verwonderd, al scholden Barbe en d'r man, wiens verre neef hij toch was, dat Dolf Severiens een jongenvan-niks was, de koster en organist van Vlake geen partuur voor de dochter van den Eeldertschen secretaris, - ze wilde geen ander dan Dolf Severiens. Hij hield van haar, zij van hem. Wat gaf al het overige?

Ze waren allebei even twintig, toen ze elkaar op de bruiloft van Barbe en Leekens van Berghof leerden kennen. Maar Barbe's oudste zoon was al bijna tien jaar, eer zij trouwden. Ze hadden gewacht tot na haar vaders dood, die noch op Berghof, noch in het Vlaker kostershuis wilde inwonen bij een van z'n twee kinderen, die te zeer aan Eeldert gehecht was om er nog weg te kunnen. Ze wilde den ouden man niet alleen en in verdriet achterlaten. Ze heeft van dat lange wachten evenmin ooit spijt gehad, als van haar huwelijk daarna. 't Wachten was d'r kinderplicht en d'r huwelijk,.... dat moest zoo en kon niet anders. God had hen beiden voor elkaar bestemd, zooals God hem bestemde voor dien vroegen dood en haar voor dien kommerlijken weduwstaat. Alles wat God doet is welgedaan. - Veertien jaren lang hebben ze elkaar hier op aarde mogen liefhebben. En nog heeft ze hem lief in hun kinderen, en nog is ze biddend elken dag als in samenspraak met hem.

Eindelijk nu, d'r hart vol verteederd gedroom, komt ze Anna's winkel binnen. De versleten deurbel rammelt na.

Moeder Severiens staat te wachten midden op den planken vloer in den lichtkring der hanglamp. 't Is alles lang gekend hier: de lucht die er hangt, prikkelend en mul tegelijk, 'n mengsel van koffie-, olie- en specerijgeur; de glad-en-bruin gesleten toonbank met de glimmende koperen weegschalen aan zwarte stangen van de zoldering er over neerhangend. En er achter, de houten muurbakken met erwten, met boonen, met meel en rijst en kippenvoer. Daar boven de volgepropte winkelkasten, bont door velerlei kleurige pakjes en busjes, door de flesschen met suikergoed. Elk ding op z'n plaats - zooals het was en daar stond alreeds toen zij, moeder Severiens, hier voor 't eerst kwam. Anna heeft de zaak, die ze als eenig kind van d'r moeder erfde, in eere gehouden. Al is ze dan nu getrouwd met den onderwijzer Manders en al heeft ze vijf kleine kinderen. Hoor die levenmaken daarbinnen!

Een vlaag van hun hooge stemmetjes slaat den winkel door, nu Anna de kamer uitkomt, het witgegordijnde glazendeurtje snel achter zich sluitend. 'n Lach overglanst haar gezicht, nu ze moeder Severiens ziet.

‘Dacht ik het niet!.....Dacht ik het niet, dat ge komen zoudt!’

‘Om m'n koffie, m'n bloem en m'n stijfsel’ lacht moeder Severiens terug.

‘En waart ge niet gekomen, ik was - m'n kinders in bed - naar u gekomen, madame Severiens.’

‘Wezenlijk?’

En weer Anna, op die vragende verwondering:

‘Ja, - en 't is Manders die me zou gestuurd hebben. - Voor Jules. - Vanmiddag heeft Laenen z'n benoeming gekregen voor Daversbosch. Dus die z'n plaats hier aan de school komt leeg. Daar moet Jules naar vragen. 't Is zeker

dat die 't krijgt, zegt Manders. Ze kennen hier in Vlake Jules en ze kennen u, madame Severiens.'

Moeder Severiens staat met wijde oogen Anna aan te zien - stamelt verward: 'Hier - in Vlake'.....

'Dat zou me een geluk voor u zijn, moeder!'

'Wat ge toch zegt! - hier - in Vlake.'

'Maar Jules moet er direct werk van maken.'

'Dat is te verstaan! Morgen al.'

'Naar den burgemeester en de raadsleden, naar den pastoor.'

'En Manders zou bij den bovenmeester Kroes een goed woord kunnen doen'.....

'Dat zal hij niet nalaten, waar hij kan. Maar 't zal niet eens noodig zijn'.....

Moeder Severiens knikt, opgetogenheid als een woelige glans in d'r oogen. Ze kan d'r stormende gedachten niet vatten, vindt geen woorden. - 'Mocht God het geven' praat ze vaag, om Anna toch te antwoorden. 'Jules in Vlake aan de school - Treeske Bormans - het schoolhuis later - een man van aanzien in Vlake' woelt het door haar hoofd.

'Koffie? Bloem? Stijfsel?' Anna, die de verholen ontroering der andere wel voelt in dat zwijgzaam turen, begint de winkelwaar uit te wegen, stelt de volle builen op de toonbank, en moeder Severiens tast ze werktuiglijk bij het brood in haar korf, telt het geld uit, en dan:

'Zal ik Jules morgen eens bij Manders sturen? Voordat hij daarheen gaat. Naar den burgemeester en den pastoor, meen ik'.....

'Maar zeker, madame Severiens. Dat Jules maar komt. En hoe meer hoe liever. We zien hem nooit.'

'Goed dan, en bedankt dan Anna, - ja als dat zou waar worden!'

Anna's weergroet verklinkt in het gerammel der winkelbel.

Moeder Severiens is weer op den weg. Ze is dien reeds dwars overgestoken. Ze is al op het binnenpad tusschen de heggen, dat van tegenover Anna's huis tot den Dael-hoverweg neerdaalt en de wijde bocht van kerkplein en dorpsstraat afsnijdt.

Ze loopt tusschen die hooge, nog dorre heggen droomerig omhoog te turen naar de eerste sterren, bleek glanzend aan den wijden hemel, wiens doorzichtige kleurloosheid verwaast lager, waar de lucht en de verre heuvelbosschen vervloeien in 'n donzig geschaduw.

Want daar, wijd achter den Daelhoverweg en de huizen, achter de Geul en de Vlaker beemden, het dal van dien kant beschuttend als een wal, rijzen de heuvels, de bultende flanken met gras begroeid of paars-bruin van nog bladerloos struweel, waartusschen hier en daar verweerd en mosbeslagen de mergel-rotsen schimmen.

Moeder Severiens ziet uit naar die heuvelrij, mijmert vaag over het ongekende land erachter, dat open en wijd moet zijn, met hoeven en dorpen overal, met weien en korenakkers en beboomde oude heirwegen dalend in urenverre glooiing naar de Maas heen.... Ze is de wezenlijkheid van haar hoop vergeten. Er is niets dan een overmatige weelde, die haar hart verteedert en toch haar zou doen schreien.

‘Wat een avond - wat een avond toch!’

Ze zou willen stilstaan en tegen de heg geleund zoomaar blijven kijken naar de heuvels ginds, naar de sterren boven haar hoofd, zoomaar over haar oogen de streeling voelen van de avondzoelte, over haar lippen den geurenwadem.

En dan bidden zooals ze nooit nog bad. Want God en Zijn hemel, ze zijn haar zoo nabij in dit avonduur.

Het zou eender zijn, wanneer ze, zonder het te weten, ineenmaal in de eeuwige zaligheid was opgenomen, en hier liep op den wolkenweg naar Gods troon.

Er vliegt een glimlach moeder Severiens de oogen uit. ‘Zoo te denken, hier, waar ze loopt tusschen de heggen met haar kan en korf?... Ze voelt immers het hengsel en het oor wel goed in haar handen.... Ze droomt niet. Alles is waar en wezenlijk. Maar het overgroot geluk heeft haar bevangen’....

Jules? - Ja, vanavond nog, zoo dadelijk, zal ze 't hem zeggen. Jules in Vlake aan de school. En al de rest, 't gaat van zelfs volgen. Hoe Treeske Bormans naar haar keek, met snelle, spiedende oogen! - Er zal veel te bidden zijn. Maar als God het geven wil - na alles, dit....

Moeder Severiens is tusschen de heggen uit op den Daelhoverweg gekomen. Ze ziet aan de overzijde haar huis reeds. Door 't eerste raam, dat van den winkel, schijnt wat flauw licht den weg over. Verderop is het duisterig. Daar is eerst het donker venster van de zijkamer, waar alleen Zondags en op feestdagen de blinden weleens open zijn en altijd als er bezoek is van Berghof. - Dan, naast den hoek, ligt de huiswei van de buren, verderop de boerderij, alles in schaduw.

Maar bij de haag van de huiswei beweegt iets. - Daar gaan er juist twee uiteen - op het gerucht van haar voetstappen - 't meisje hierheen, de jongen verderop.

En ineenmaal ziet ze Tila op haar toetreden, dicht het donker raam langs.

‘Moeder’ groet ze. Haar stem is ongewoon schril, en ze loopt onzeker, alsof ze in een leegte treedt.

Moeder Severiens talmt verwonderd, opgeschrikt uit haar gemijmer.

‘Waart gij dat?’

‘Dat ben ik.’

‘Met wien stond ge daar te praten?’

‘Och, zoomaar.’ Tila haalt voor evenveel de schouders op, en wipt haar moeder voor, het huis binnen.

Moeder Severiens ziet nogeens den weg af, die leeg lijkt, al te duister om er iemand te zien of te kennen.

Nu ze, vreemd verontrust, den drempel optreedt, het gangetje binnen, hoort ze van boven, diep doortonend en klagend, Jules' viool. Waarom doet die welgekende klank haar zoo wee aan?

De winkeldeur staat open en, achter den winkel, de keukendeur ook. Tila is daar binnen bezig jachterig het naaiwerk van de tafel te grissen.

‘Waarom staat het avondeten niet klaar zooals anders? Ge hebt toch niet al den tijd daar aan de heg staan hangen?’ wrevelt moeder Severiens.

Hol en kil lijkt haar de keuken, alsof het hier bij vreemden is en niet in haar eigen vertrouwelijk tehuis. En nu ze, de handen leeg makend om te helpen, naar Tila ziet, - ‘hoe het kind zich toch opschikt tegenwoordig. Zoowaar, nu heeft ze ineens die vuurroode blouse weer aan met den witten kantkraag. Zoo gauw d'r moeder de voeten heeft gelicht, zij naar boven om zich mooi te maken’.....

‘Tila!’

Moeder Severiens stem is hard en heel vast ineens.

Tila moet van haar gepruts aan 't naaigoed wel rechtkomen en omzien.

‘Wie was dat? Zeg op. Wat was dat voor een jongen?’

Er flitst een booze vlam uit Tila's oogen en het bloed slaat haar naar 't hoofd.

‘Goeie hemel, moeder, mag ik dan niks? mag ik nieteens praten met iemand die toevallig voorbijgaat? Wilt ge 't weten? Dat was Louis Curvers en die vroeg naar Jules.’

‘Zoo, vroeg die naar Jules!’ Moeder Severiens staat even verbijsterd door Tila's drieste tarting. Ze kent Tila zoo niet. Ze kent alleen Tila in jagerigen ijver om alles klaar te krijgen in huis en voor den winkel, Tila die soms morrig jaloersch kan zijn op de andere Vlaker meisjes, hard en norsch zwijgt als het minste haar tegengaat. Ze heeft Tila vooral het laatste jaar tegelijk prikkelbaar en gesloten zien worden. Onrustig. Maar niet zoo, niet zoo....

‘Louis Curvers?’ hervraagt ze zinnend, en dan ineens trillend van toorn: ‘We hebben met die van Curvers niks te maken, verstaat ge, heelemaal niks’....

‘Wat in Godsnaam hebben die van Curvers u toch gedaan, moeder?’ daagt Tila uit. ‘Als 't nu eenmaal ander soort lui zijn dan de rest hier in Vlake, lui die wat doen en wat durven. - Da's enkel door het geklets van Treeskes moeder en van Anna Manders, dat ge 't altijd tegen die van Curvers hebt.’

‘En nu genoeg, Tila!’ Moeder Severiens lijkt ineenmaal grooter en forscher nog dan ze is. Ze strekt de hand. ‘Doe wat ge moet. En laat wat ik je verbied - verbied, hoort ge, verbied’.....

Er is iets dreunends in haar moeders stem, dat Tila doorschudt en een ziedend verweer op haar lippen doet sidderen. 't Vuurt uit haar oogen. Maar ze zwijgt. Ze trekt de schouders op, minachtend. En gaat onder d'r moeders blik de keuken uit, den winkel door.

Moeder Severiens hoort haar de trap opstruikelen, staat daar nog. D'r knieën zwikken bijna. ‘Wat nu ineens? wat

nu?’ schreit het in haar op. Maar meteen klemt ze de lippen op elkaar, bukt naar 't fornuis, rakelt het ingerekende vuur op, ‘'t water moet zoo dadelijk koken,’ - begint dan uit de glazenkast de borden en koppen op tafel te zetten.

‘'t Gaat over’ mompelt ze. ‘Meisjeskuren. Maar ze weet het nu, Tila. Ze weet het nu genoeg. Niks met die van Curvers.’

Voor moeder Severiens oogen spookt het roodbrikken huis met al z'n vensters ‘Hotel Curvers.’ - 't Hoort in Vlake niet, en die lui hooren er al evenmin. Die lui? Uit de stad? Wie, wat waren ze in de stad? Niemand in Vlake weet het. Waar haalden ze 't geld vandaan om hier heel 't plein van Sint-Rochus vol te bouwen? om hier heel het dorp te overtroeven met hun loozen zwier.....Die vader met z'n rooien kop, die zwetser - hij scharrelt en konkelt met honderderlei handel, hout, fruit, grond, huizen, beesten, heel de streek af, stad en dorp. En de rest? Louis? Dat is is zeker de oudste, die tot nu altijd in de stad was gebleven. Hem kent ze niet. Wel dien jongeren, zeventien kan hij zijn, die zoogenaamd mee in de zaak is en altijd aan de deur hangt. - De moeder is 'n sloor, op die komt alles neer, dat is haar aan te zien. Vroolijk ziet die er niet uit. Eerder iemand om medelijden mee te hebben. Maar die twee dochters! Die dames..... Hoe kan in vredesnaam zoo'n Tila?.... ach wat! - waarover 'n mensch zich ineens moe gaat maken. En waarom eigenlijk? 't Is uit. Met het eerste begin is 't uit. Ze wil er zelfs niet meer over denken. Zie, al heelemaal bedaard is ze weer. D'r hand is vast als immer.....

Moeder Severiens heeft de koffie opgegoten. De versche geur vult de keuken met nieuwe gezelligheid. En als ze nu neerzit op haar plaats achter tafel - ‘och, 't is alweer ver-

geten, dat met Tila. Laat die daarboven maar eens tot zich zelve komen.’

Ze heeft de mik genomen en met de punt van het broodmes er vluchtig een kruis over gekrast. Ze snijdt groote slappe sneden. Eer ze klaar is, komt er gestommel boven, de trap af, 'n paar vlugge sprongen, - ze hoort het aan 't kraken van de treden: dat is Jules.

En Jules stapt reeds de keuken binnen, handen in de zakken, een jongen nog.

‘Ik kom op den reuk af’ lacht hij, bijschuivend aan tafel.

In moeder Severiens' oogen komt weer licht, weer de milde goedigheid, nu ze naar Jules ziet.

‘Heb ik de viool niet gehoord?’ vraagt ze, en bij haar plagerig kijken, begint Jules z'n kraag en das rechtte trekken, door z'n warrig haar te strijken. ‘Moeder, 'k heb er honger van gekregen,’ weert hij af.

‘Even donker, even fijn en bleek van wezen als z'n vader, juist die oogen’ peinst moeder Severiens, maar door die verinniging heen flitst het: ‘En Tila? op wie lijkt Tila dan? Die is blond en blank en rijzig, zooals zij en Barbe waren. Toch heeft niemand ooit gezegd dat ze op d'r moeder lijkt.’

‘Waar is Tila?’ vraagt Jules verwonderd, nu hij al bezig is met z'n brood en de plaats van z'n zuster leegblijft.

‘Laat Tila maar stil - 'n onweersbui - 't drijft wel af!’

Jules denkt alweer z'n eigen gedachten voort.

't Ligt z'n moeder op de lippen te vragen: ‘Weet gij iets van Louis Curvers? Wat moet die met Tila van ons?’ Maar ze bedenkt zich. Beter het dood te zwijgen. 't Is immers toch gedaan.

Ze wordt aldoor rustiger.

‘Ik heb boven 't raam wijd open,’ vertelt Jules. ‘Voor 't eerst vanavond. Zomer wordt het, moeder!’

Moeder Severiens denkt ineenmaal, hoe ze daar wandelde op het pad tusschen de heggen.

En dan, plots, bijna in een jubel:

‘Jules! nou raad toch eens - goed nieuws! Laenen gaat naar Daversbosch. - Z'n plaats voor jou, Jules, voor jou, Ge hoeft maar te vragen, zegt Manders.’

Jules zit ineens ontsteld z'n moeder aan te zien. ‘Laenen?’ stottert hij. ‘Vragen?’....

‘Of 't zoo moet, Jules, of God het zoo wil.’

Hij zwijgt betrokken.

‘Meer dan we durfden hopen, he jongen? Gij hier in Vlake aan de school, hier bij mij in huis, wat ge verdient niet op een ander hoeven te verteren. En zijt ge maar eenmaal hier in Vlake, ge zult eens zien, jongen, mettertijd, ge zult eens zien.... Niet alleen dat we nu zeker binnenkort het huis koopen kunnen, - maar, als God het geeft,... er is nog heel wat meer goeds te hopen.’

Er is iets angstigs in Jules' oogen gekomen. Zenuwachtig strijkt hij weer en nogeens door z'n haar.

‘Ge moet beginnen met morgen naar Manders te gaan, tusschen schooltijd. Ik heb gezegd dat ge komen zult. Die zal je alles zeggen wat ge doen moet, en hoe te spreken bij den burgemeester, de raadsleden, bij den pastoor.’

Maar al de jubel van moeder Severiens botst af op het ontdane zwijgen van Jules. Nu er na haar laatste woorden geen weerwoord komt, voelt ze 't eerst.

‘Ge zegt niets, Jules.’

‘Ja moeder.’

‘Getroffen he? geluksvogel!’

Jules haalt de schouders op, nerveus en verward. ‘Nou ja, moeder, ziet ge’.... Hij hapert, blikt schichtig z'n moeder in de verwonderde oogen. Staat dan bruusk op. ‘Weet ge.... of dat wel m'n weg is? Hier in Vlake?’....

‘Maar’....

‘Ik moet dat eens goed bedenken, moeder.’

‘Dadelijk en met beide handen het aangrijpen, Jules,... zooiets! Alsof daar bedenken bij noodig is’....

Jules treuzelt de keuken uit, met een bijna pijnlijk: ‘ja moeder, - morgen, morgen,’ neemt van het kapstokje z'n pet, trekt voorzichtig de deur achter zich toe, heel stil.

Moeder Severiens blijft star naar die dichte deur zien.

Er woelt een weeë angst in haar hart. ‘O’ kreunt ze ‘o, goede God.’ Dan, schrikkend van d'r eigen klacht, heft ze zich op en begint de tafel leeg te ruimen.

II

‘Ik heb het immers vooruit geweten - en daar is het nu!’

Uit het sidderend dof gesnik, waarin ze, met het hoofd in de armen voor haar bed neer, haar drift heeft uitgevlaagd, is Tila rechtgekomen. Ze staat midden op den vloer tusschen d'r moeders bed en d'r eigen bed haar zakdoek te frommelen, strak voor zich ziende. Maar als moeder zóó begint.... Verbieden? Of Louis en ik ons verbieden laten!’

Ze staat te staren in het lichtvlammetje, dat in den kelk van een drinkglas dag en nacht brandt voor d'r moeders Lieve-vrouwenbeeld, 'n drijfpitje op honiggele olie. Van de latafel tusschen de twee lage vensters valt de goudige schijn schuin neer over den molmigen vloer voor haar voeten. Het vlammetje wakkert of er over geademd wordt. De schijn op

de grijze planken beweegt mede en doorwoelt de schaduwen onder de strakke, wit-gespreide bedden.

Over Tila's schroeiende oogen waait een koelte en ze wordt ineenmaal gewaar hoe de venstertjes wijd openstaan. Ze treedt toe op het eene achter haar ledikant, waar de hoek het meest besloten is en haar noodt met z'n schemerige veiligheid. Ze steunt de handen op het houten kozijntje, ziet uit over de wegbreedte en de heg aan de overzijde heen, ver over de vaag verschaduwde akkers en boomgaarden tegen de heuvelschuinte.

Naar rechts ligt Vlake met zijn klimmende en dalende straten en paadjes, met zijn glooiende huisweitjes en koolhofkes tegen de helling aangebouwd. De Daelhoverweg hier met de laatste Vlaker huizen snijdt den heuvel af van zijn voet aan den groenen Geulrand. Hooger, halvelings de schuinte en met den weg evenwijdig, ligt de spoorbaan. Hier en daar tintelt er een groen lampje, schimmen de telegraafpalen omhoog boven de weien. Linksuit is het planken stationnetje.

Tila ademt de zoelte in met een diepe teug, die een zucht van ontlating wordt.

‘Verbieden?... Alsof ik niet van Louis zou mogen houden, zooals ik doe, zooals ik deed vanaf dien eersten avond’....

Ze hoeft in haar herinnering niet te zoeken om heel dien aanvang en heel dat verloop van hun liefde te overzien, tot met de allergeringste bewegingen en woorden van hem en van haar het opnieuw te beleven. Heel den winter immers is ze zoo bezig geweest, avond en morgen, om er haar wellust uit te putten en haar hoop.

Hoe hij in de Pinksterwei ineens op haar afkwam en vroeg om te dansen. Meteen, naast hém, was ze een heel andere. Trotsch en blij niet alleen! Maar ze kon dingen zeggen, die

ze te voren zelfs nooit gedacht had. Ze kon lachen en dansen, zooals ze niet wist het te kunnen. Tot ze na het dansen samen heen wandelden, aan den achterkant de wei uit en langs de Geul op, - ineens tusschen de menschen vandaan, de stilte in. Vreemd, hoe ze toen nogeens heelemaal anders werd. Toen hij zoo dicht naast haar kwam, z'n arm om haar heen en z'n gezicht naast het hare, - ‘nee, zoo niet, zoo niet’ heeft ze enkel gezegd. En beschaamd bijna liet hij haar. Ze hebben verder maar stijf naast elkaar geloopen, soms waar het pad te smal was, zij vóór, hij achter. En hij is aldoor serieuzer gaan praten, toen al over z'n plannen, over de zaak die hij hier in Vlake wilde oprichten. Maar het was een diep geheim, niemand mocht het weten dan zij alleen...

Daarna? Van verleden Pinksteren tot nu Paschen is ze drie keeren naar de stad geweest voor den winkelinkoop. Hij leerde daar z'n vak, was er gebleven toen z'n oudelui en de anderen naar Vlake kwamen wonen. En telkens heeft ze hem getroffen, met hem door de straten gewandeld. Zonderdat haar moeder het te weten kwam. Al evenmin heeft d'r moeder er iets van gemerkt dat ze den tweeden dag van najaarskermis, in plaats van naar Treeske te gaan, heel den middag met Louis weer heeft gewandeld. En nogeens, onlangs, tweeden Paaschdag, den heelen middag tot in 't duister, denzelfden weg door de kloof van Vilten.

In October lag 't daar vol gele bladers van de berken en canadassen. Nu met Paschen was er over dat vergane loof een dunne rijm. 't Is de twee keeren onder hun voeten een eender geritsel geweest. En allebei de keeren heeft hij haar gezegd: ‘'k Kan niet meer verderleven zonder jou.’ In October heeft ze hem geantwoord: ‘We moeten elkaar toch eerst leeren kennen. Daarom ga ik zoover met je mee,

dat we eens samen kunnen praten.’ Treuzelend gingen ze voort door de dorre bladers, hand in hand ten laatste. Soms boog hij zijn gezicht heel dicht bij het hare, soms bijna op d'r schouder neer. Maar dat wilde ze niet. Ze dacht: ‘Niet voor 'n middag plezier, maar voor altijd zal hij van mij zijn.’ En om d'r overmacht te voelen op hem, op zoo'n grooten sterken kerel als hij, om hem te hooren smeeken en fluisteren met verstikte stem, daarvoor kon ze zich trotscher en sterker maken dan ze eigenlijk was.

Maar nu met Paschen, na dien langen stillen winter waarvan geen uur voorbijging zonderdat ze aan hem dacht, toen kon 't niet anders meer. 't Was immers genoeg zekerheid voor haar, dat hij na al die maanden weer terugkwam en nog zoo praatte, haar nog zoo aanzag, en ‘dat ze nou ook eens aan hèm moest denken, en hem eindelijk eens zeggen of ze juist als hij verlangde, dat ze zoo gauw mogelijk zouden samen zijn, getrouwd dan maar, om nooit meer van elkaar te hoeven.’

't Moest wel. Ze heeft 't laten worden zooals 't nu is, Is 't niet goed en in alle eere? Ze zal immers wel zorgen voor niemand ooit d'r oogen te moeten neerslaan? Te goed beseft ze wat ze doet en wat ze wil.

D'r moeder? Die heeft goed verbieden, als ze niks en het minste niet kent van iemand. Laat ze maar een tweeden zoeken als Louis.... Menige uit Vlake en den omtrek zou hem zich gunnen, zoo'n man....

Er schokt een lach in Tila op en ze moet de armen omhoog strekken, om te tasten naar een vastheid. Zoo blijft ze, geleund tegen den vensterstijl en de eene hand geklampt aan de bovenlat van 't naar binnen openslaand raampje.

‘Zou ze Louis voor iemand of iets laten? Zij? Met al die

zaligheid in d'r hart?.... Zelfs al zou ze willen, ze zou niet kunnen.'

Maar er kraken voetstappen over het grintgruis van den weg. Ze moet vooroverbukken om te zien, want 't zou immers kunnen dat daar Louis voorbijkomt. Straks toen d'r moeder ineens kwam, is hij den kant van Daelhoven uitgegaan. Misschien dat hij nu, in 't terugkeeren, weer langs hun huis dwaalt, zooals iederen avond sinds Paschen.

Ze leunt uit en tuurt met gefronste wenkbrauwen, houdt den adem in. Er staat waarlijk iemand daar midden op den weg, vóór hun huis. En in den schijn, die uit het winkelraam om zijn gestalte glijdt, herkent ze hem.

'Louis' roept ze met gedempte stem.

Dan hij, naar omhoog zoekend en dichter onder haar venstertje tredend: 'Kom buiten.'

''t Gaat niet. Moeder zit beneden. Morgen.'

'Wanneer morgen?'

'Weer tusschen licht en donker natuurlijk. Maar, hoor 'ns, kom dan achter den tuin aan de heg. Moeder heeft ons gezien. Ze was kwaad.'

'Heb je 't gezegd van ons?'

'Zoowat.'

'We moeten alles eens goed afspreken morgen, Tila. Dan mogen ze ons samen zien al die wil. - Maar je kunt toch evengoed nu al komen? Evengoed hier op den weg, als daarboven bij dat venster. Waarom niet? Ben je bang?'

'Bang?'.... Weifelend zoekt Tila voor haarzelf en voor hem het antwoord. 'Bang? ik?' Ze staat al recht, ziet luisterend de kamer in. 'Waarom eigenlijk bovenblijven, als ze liever daar bij hem zou zijn?'

Maar mèt hoort ze beneden de voordeur opengaan, knarsend

over den dorpel. Even is 't nog stil voor de stoep, dan - Louis z'n stem, hard: ‘Hela, Severiens, wacht wat, dan gaan we samen,’ en Louis z'n stap, haastig alsof hij uit het donker den weg afkomend op een drafje den aangeroepene wil inhalen. Dan Jules, die onverstaanbaar iets mompelt.

Tila buigt over het kozijn en ziet midden over den weg hun twee schaduwen. Ze zijn reeds lang in 't donker verdwenen, de dalende dorpsstraat af, als ze nog hen naoogt.

‘Louis met Jules? - ja, dat die twee vast kameraden worden. En als zij 't met moeder wat verstandig aanlegt, - niet meer zoo driftig uitvaren, - als ze zoetjes-aan doet en met overleg, moet het dan niet goedkomen?’

Er is een rustige zekerheid in haar bezonken, sinds ze Louis daar met Jules zag. Nu zachtaan de weg en het donker haar al te leeg begint te lijken, gaat ze zich uitkleeden, want ze verlangt om nu stil neer te liggen en alles te overdenken.

Maar eerst treedt ze nogeens tot midden tusschen de twee bedden. Ze laat er zich op de knieën neer, omdat ze 't iederen avond van kind af zoo gewoon is daar op den vloer met gevouwen handen en opgeheven hoofd vóór slapen-gaan te bidden.

Ze prevelt haar onze-vaders en weesgegroeten en kijkt naar het Moeder-Godsbeeld. 't Is van glanzend wit porselein met goud en zwart. Goud het voetstuk, de kroontjes van Maria en het Kindje, zwart beider haar en oogen, zwart en goud de sterren van mantel en kleed, en op de starre gezichtjes de koonen rood bebloosd, een roode punt het mondje. 't Is het Moeder-Godsbeeld dat al van moeders grootmoeder was, dat moeder als een schat uit Eeldert meebracht naar Vlake. En het lichtje brandt er voor, dag

en nacht, sinds meer dan honderd jaren. 't Is moeders eer en trots dat ze 't lichtje nooit liet uitgaan, en zij, Tila, za! later als moeder er niet meer is, voor dat eeuwig lichtje moeten zorgen, later in dat huis aan den Eeldertschen weg, waar ze met Louis zal wonen, het groote nieuwe huis'....

Tila heeft al haar gebeden gepreveld en toch niet gebeden.

'Louis met Jules? waar zouden ze nu zijn? Bij Curvers binnengegaan? Zie, ze is niet alleen om het te winnen! Met een man als Louis naast zich en dan niet winnen wat ze willen? - Wonderlijk is het, maar het lijkt of Louis z'n durf en Louis z'n kracht nu al in haar zijn gevaren. Zoo moet het worden: één voor heel hun leven, zijn wil in haar en haar wil in hem.'

Tila ligt op haar bed met de armen onder het hoofd.

Ze ziet door het venstertje ver-weg een der groene lampjes langs de spoorlijn. Dat twinkelt als een ster en spint sidderende groene stralen tusschen z'n lichthart en haar oogen.

Dichtbij de Sint-Rochuskapel staan Jules en Louis nu stil.

'Kom mee en drink bij ons een glas bier', noodigt Louis met gul gebaar naar hun huis, vanwaar het licht heller door het donker uit alle beneden-vensters heel het plein overschijnt tot het vernevelt tegen den achtermuur van Vlakerhof.

'Vanavond niet.'

'Dan een anderen keer. Maar doe het nou, Severiens, laat ons samen bij de Harmonie gaan.'

'Och' mompelt Jules, 'voor dien korten tijd dat ik in Vlake zal blijven.... en dan nog.... ik deug niet voor zooiets'....

'Ge doet toch aan muziek.'

‘Hoe weet ge dat?’

't Ligt den ander op de lippen: ‘Van Tila,’ maar hij bedenkt zich en met een veelbeduidend lachje wordt het: ‘Ik weet meer van u dan ge denkt.’

Jules begint dien Curvers wat aandachtiger te bezien, merkt nu eerst wat een druiste kerel hij eigenlijk is, al lijkt-ie jongensachtig in z'n sportpak met bandkiel en kniebroek. Onder de diep neergetrokken klep van de pet is het gezicht, ja, struisch als z'n heele postuur, getaand blozig, de snor ruigblond over den groven mond. Alleen de oogen zijn anders dan alles aan hem, fletsblauw, groot en rond als die van een kind, goedig wel, maar toch ook dom en dwalerig.

‘Wat moet hij toch met z'n Harmonie, die hij wil ophalen?’ denkt Jules. - ‘'n Directeur uit de stad, die wat kent? Of ik niemand weet? Of ik zelf misschien?’....

‘Och ik, tien tegen één immers ben ik eer 't zomer is al lang weg hier.’

Jules zou liever doorloopen en alleen zijn, talmt om 't laatste woord. Maar de ander, alsof hij zich zelf graag hoort, zoo dat 't klinkt tegen de kapel op:

‘Ge moet me helpen, Severiens, zoolang of zoo kort dan als ge hier zult zijn. 't Is aan ons, die wat meer kennen dan de rest, om in Vlake den nieuwen tijd te brengen. 't Is immers nergens zoo achterlijk als hier. En Vlake kan best het eerste dorp worden van de streek. Dat zeggen de vreemden 's zomers bij ons thuis, nergens is het mooier wandelen dan hier.’

‘Da's waar.’

‘Vlake heeft een toekomst. Daarom - ik voor mij durf gerust m'n zaak hier beginnen, 'n Groot huis ga ik nieuw bouwen aan den Eeldertschen weg, volgende week al be-

ginnen ze te graven. En daar open ik een zaak in fietsen en onderdeden, 'n atelier er naast. Ook voor motors en auto's, - mettertijd wordt dat een fabriek voor rijwielen, een nieuw soort van mij! Dat durf ik hier in Vlake aan! Ge zult eens zien, heel den omtrek uren-ver en 's zomers alle vreemden krijg ik tot klant.'

'Een zwetser, meer niet' denkt Jules verveeld. Hij staat te zwijgen, handen op den rug, turend naar den grond waar z'n voet bezig is een kleinen kiezelsteen te knerpen.

'Hebt ge in de kranten die groote advertentie van Hotel Curvers zien staan?' vraagt de ander, de armen op de borst kruisend, alsof hij nu eens voorgoed met z'n gesprek gaat beginnen. 'Ik zeg dit: als Vlake ooit iets wordt, zal Vlake 't aan Hotel Curvers te danken hebben.'

'Best mogelijk.'

Ze staan nu beiden naar dien glimmerigen achterkant van het plein te kijken, waar hotel en winkel heel de breedte beslaan.

'Alle kamers vol 's zomers! We zullen gauw moeten bijbouwen.'

Jules knikt. 'Wat moet die opsnijer toch van hem? Wat eigenlijk kan 't hem allemaal schelen: de Harmonie, Vlake, die toekomstige zaak aan den Eeldertschen weg, Hotel Curvers? - Alsof hij geen andere dingen in z'n hoofd heeft'....

'Ik moet verder,' breekt hij ineenmaal af, en heengewend al, met een tik tegen z'n pet: 'Tot ziens, hoor. Saluut.' Als hij Sint-Rochuskapel voorbij is, roept Curvers hem nog na:

'Zooals gezegd is, niet? Kom eens 'n avond!'

Jules gromt wat tusschen de tanden, dwaalt al naar 't wegje, dat heenleidt tusschen de laatste en hoogste schuren van

Vlakerhof en den blinden achtergevel der kapelanij, als een meterbreed hol-opklinkend gangetje. Dan wordt het een pad tusschen hooge heggen, achter de haag links de huiswei van Vlakerhof, rechts de boomgaard van den kapelaan. Het pad helt naar de smalle oeverwei, en dan is er, met een draaikruis vóór, een draaikruis achter, het oude houten brugje over de Geul.

Midden op 't brugje staat Jules stil, de ellebogen op de leuning steunend. Voorover blijft hij in het toestroomend riviertje neerzien. Er glanst op de golving hier en daar een lichtschamp als weerspiegelden er de hemelsterren. Bijwijlen met een heenschietenden plons over de kabbeling springt een forel den snellen stroom vooruit. Een sterkende koelte waait uit het water op.

Jules wringt de vuisten in de oogkassen. 't Water hooren en die koelte voelen, dat is genoeg. Zien hoeft niet. Hij moet nu denken. Want alleen om te denken is hij hierheen op weg gegaan. Dat nieuws van moeder, de Vlaker school, en die hoop van haar: ‘Binnen een jaar koopen we 't huis’ - hij moet dat alles goed overdenken, en ook dat andere, het eigene....

Maar z'n moeders stem, zooals ze sprak zooeven, dat nauw bedwongen gejubel van haar, Curvers' hol gepraat, de klank van zijn eigen viool, dat laatste lied wat hij speelde in den schemer, 't warrelt alles tegelijk door z'n gedachten heen.

Hij moet liever pogen naar het water te luisteren, alleen het klotsen en ruischen te hooren van het water tegen de palen van de brug, totdat die werveling in z'n hoofd gaat bedaren.

Juist ging het de laatste weken zoo goed, en nu ineens weer dit. Eigenlijk, is het wel ooit stil daar binnen in hem? Alles woelt er dooreen.... Zou hij daarom lichamelijk zoo'n

slappeling zijn? al z'n kracht moet hij uitputten alleen om dat gestorm daarbinnen te beheerschen. Om op alle overigen te lijken, om te doen en te praten zooals iedereen praat en doet. Hij? Weet hij eigenlijk zelf wie hij is? Had hij z'n eigen lust kunnen volgen, wat dan? Nu is er zijn moeder geweest om te willen voor hem, zij met al d'r hoop op hem.... Uit eigen beweging zou hij die onderwijzersstudie niet begonnen zijn, hij met z'n weerzin tegen al wat leeren is. Maar zonder die onderwijsstudie zou hij ook zonder z'n viool zijn gebleven. Dat wilde God niet. Van 't begin dat hij die hanteeren kon, is ze als vergroeid met z'n leven, 'n stuk van z'n zelf geworden. Al twee jaar lang kwamen ze luisteren naar hem. Als hij speelde op z'n kamer, stond de gang vol. De een riep den ander. Z'n leermeester en de enkelen die wat kenden van muziek, hebben hem soms gezegd: ‘t Is nog maar wild-zang, jongen, maar als jij wilde - 'n meester kun je worden.’ Voelt hij dat zelf niet? Telkens als onder z'n streek de viool weer zingt en zucht, dan leeft ze zooals hij leeft, maar ze zegt wat hij niet zeggen kan, wat hij alleen weet door naar haar te luisteren.

Wat is het toch met hem en z'n viool? Vroeger was 't alleen de Geul. En nog, - tusschen die Geul en z'n viool en hem is een geheimzinnig verband. Want nu hij voor 't eerst weer luistert naar dat water, hoort hij in het ruischen hetzelfde onnoembare wat hem overruischt als hij speelt. Het eenige wat hem rustig maakt.

't Is niet zoomaar, dat hij van kind-af zich als geen ander tot die Geul voelde aangetrokken, uren ver met haar heeft meegezworven met al haar bochten en kronkels mee. Ze zullen ze hooren later in z'n spel, dat weet hij zeker, dat wil hij... Later?

Zie, nu is hij met z'n gedachten waar hij wezen moet. Later?

Hij weet te goed, 't examen-gestudeer alleen te hebben volgehouden door de hoop op dat ‘later’. - Alles was maar 'n voorbereiding. Eenmaal onderwijzer en aan 't geldverdienen, zou hij beginnen met het eenige wat z'n levensbestemming kan zijn - muziek. Alleen de viool nog, dag en nacht de viool.

Maar hoe zou dat kunnen hier in Vlake? Voor zoo'n muziekstudie is een groote stad noodig, en dit was z'n eenig plan: zien in een groote stad een benoeming te krijgen, en dan alle vrije uren voor muziek, totdat hij 't onderwijzersschap kon laten varen, al gauw misschien, zoo gauw hij zelf muzieklessen zou gaan geven, 'n aanstelling krijgen in een orkest, solist worden.

Door alles heen en uit alle schokken en wisselingen op, was dit zijn z'n vaste bedoeling geworden. Dit toch niet, als zooveel in hem, een dwaas bezinsel? Wel overlegd toch en practisch? - Egoistisch? Nou ja, daaraan zou hij nooit hebben gedacht, als nu niet z'n moeder ineens met die Vlaker school was aangekomen. Hoe zei ze? Wat ge verdient niet op een ander hoeven te verteren? en die hoop om binnen het jaar misschien het huis al te kunnen koopen....

Egoistisch? Maar goedbeschouwd, als-ie z'n zin doet, ja, dan zal 't wel nog een jaar of tien duren, eer hij genoeg verdienen gaat voor haar. Tien jaar?.... Als hij dat nu zeker zeggen kon: ‘Wacht liever, moeder, over tien jaar ben ik 'n beroemd violist, en dan’.... Onzin. - Zóó dwaas is hij niet, om zooiets te gaan beweren. Al zou 't dan ook kunnen ooit, evengoed immers kan hij mislukken, iemand als hij. - En dan? Och, voor hem zelf.... als hij maar voor z'n muziek kon leven, hoe dan ook. Maar moeder, die al zooveel heeft getobd.... Een andere mogelijkheid nog?.... Hier in Vlake blijven, een jaar en nog een jaar misschien?

en als-ie z'n moeder die genoegdoening heeft gegeven, dan nog doen wat hij wil? Als hij 't zoo eens overlegde? Twee kostbare jaren wel.... de allerkostbaarste voor z'n muziekstudie. Want nu is het tijd, hoogtijd, als hij beginnen wil. Bijna twintig, en zeker van de eerste beginselen af moeten ophalen.... Dit te weten, te voelen ook hoe hij zou kunnen en moeten.... en toch hier aan die school blijven hangen - zoowat aanleuteren hier in Vlake - twee van z'n kostelijkste jaren?....

Jules is van het brugje weggedwaald, het voetpad op langs den Geuloever. Naast hem op wandelt het water mee. Zachtjes en vlak nu vliet het daarheen, de Vlaker erven, hofkes en huisweitjes achterlangs, zoodat hun heggen, de planken achterwand van hun wagenschoppen of geitenstalletjes schaduw duisteren over z'n mat-glanzenden maanbeschenen spiegel. Zie, nergens is de Geul zoo vreedzaam en gedwee als hier in Vlake. 't Is alsof ze d'r waren aard aflegt ter wille van dit stille goede Vlake. Want zoohaast Vlake voorbij, daar neemt ze 'n kronkel, ringrond bijna, terug de weien in door een diepe kerve, om met allerlei onvoorziene krommingen vlak bij de boschheuvels te komen.

‘Twee jaar?.... Ik zou dan in Godsnaam nogmaar hoofdakte moeten halen ook, - licht kom ik dan beter terecht als de twee jaar om zijn.... Twee jaar en aldoor wachten? nogeens en erger aldoor die boeken!’....

Hier klimt het oeverpad met drie brokkelige treden naar den grooteweg van Daelhoven op, die met een steenen welfbrug de Geul overkruist. Eenmaal tusschen de iepen van den heirweg begint Jules nog trager te slenteren, telkens stilstaande om te luisteren en te speuren.

't Was zoo doodstil - niets dan in de ruigte achter den

bermgreppel nu en dan wat geritsel. Maar in de heesters hoogerop is ineens 'n nachtegaal beginnen te slaan. Voor 't eerst de nachtegaal! Vlakbij. Als bloode nog en telkens weer lang zwijgend. Verder weg, vager te hooren, nog een, en weer een. Zit het al zoo vol nachtegalen om Vlake? 't Is alsof ze een wisselzang zingen. Dat tjuitert en dat orgelt, dat maakt heel de lucht vol van een zoete, smachtende muziek.

Zoo zal het nu voortgaan. Eerst de nachtegalen. Dan de zomer met zijn nachten vol zwervende geluiden....

Jules nadert z'n moeders huis.

Eerst nu hij met de knokkels dof op de gesloten voordeur klopt, vlaagt al het vergetene ineens weer als een schokkende twijfel in hem op: ‘Ja, wat moet ik er nu mee doen?’

't Is z'n moeder die de deur opent.

‘Maar jongen, - is dat lang wegblijven - juist begon ik me ongerust te maken.’

‘Ongerust? - maar 't is zoo'n mooie avond toch!’

Ze staan samen in het gangetje, dat wit en grijsblauw schimt in den matten weerschijn van 't licht uit de keuken.

Tegen den witten wand gedrukt staat Jules' moeder, met den paternoster, waaraan ze binnen heeft zitten bidden, om de saamgeklemde handen gestrengeld. Ze wil zoo uitwijken om Jules door te laten naar de trap. Maar Jules blijft staan waar hij staat, en ziet naar haar, hoe dor en gerimpeld die handen zijn, hoe grijs d'r haar al, hoe droevig en ernstig toch d'r goed moedergezicht.

En ineens hoort hij zich zelf zeggen:

‘'t Is goed, moeder, - ik zal 't doen - morgen naar Manders gaan en naar die anderen.’

Moeder Severiens knikt zachtjes. Zonder een woord. Jules

ziet hoe wel d'r mond vertrekt in een bevenden glimlach, hoe d'r oogen ongewoon opglanzen.

En even z'n hand op de hare leggend, met z'n lippen haar voorhoofd rakend, gaat hij langs haar heen. Met vijf stappen het trapje op, z'n kamertje binnen. Hij ziet in het maanlicht de tafel vol boeken en muziekpapieren, de viool er dwars over heen. Hij rukt aan z'n jas, dan, ineens den adem inhoudend, luistert hij hoe de trap kraakt onder z'n moeders langzamen tred. Hij gooit zich op z'n bed, graaft het voorhoofd weg in 't kussen, knarst de tanden opeen. Maar 't diep gekreun dat hem doorschudt, kan hij niet bedwingen.

In de andere kamer staat moeder Severiens in 't midden tusschen de twee bedden naar Tila te zien, die met de armen onder het hoofd in rustigen slaap ligt. De schijn van het lichtje zweemt over haar opgewend gezicht. Ze lijkt kinderlijker dan ze is, nu de oogen zoo gesloten zijn en de mond in weeker lijn is ontspannen.

‘'t Zal immers met haar ook wel goed worden’ peinst d'r moeder. ‘Het kan bij Gods wil onmogelijk haar bestemming zijn, in die Curversfamilie terecht te komen’...

Ze is nadergetreden, draalt nog wat, denkend aan den tijd - en hoe kort geleden lijkt dit eigenlijk - toen Tila een klein kind was, hun eersteling.

Heel voorzichtig trekt ze de weggewoelde deken omhoog en legt die Tila over de schouders. Dan bukt ze en teekent bijna schuw van voorhoofd tot borst, van schouder tot schouder een kruis over haren slaap, haar moederzegen. Als toen Tila een kind was....

III

Moeder Severiens heeft op den drempel van haar achterdeur staan luisteren en uitkijken in het licht. Want toen ze den tuin wilde intreden, beving het haar met verwondering, hoe 't toch kan wezen dat Pinkstermorgen zoo heelemaal anders is dan alle overige zondagmorgens.

Zinnend nog, drentelt ze nu het pad af dat den glooienden tuin in evenmatige helften scheidt, en dat, zwart door het ingetreden kolengruis, tusschen struikrozen en pioenen eerst, dan tusschen besse- en kronselboschjes, voert naar het haagpriëeltje aan het lage einde. Bezijden het priëeltje staan de oude seringestruiken, die voor de omheinende meidoornhaag als een hoogere binnenhaag vormen.

Iets van de geur-doorzwoelde nachtkoelte bleef na in de schaduw bij die struiken hier, en nu moeder Severiens, dicht tegen de boschjes gedrongen, de seringetakken neerhaalt om uit den top de volste trossen te breken, ruizelt haar, met de loslatende kelkjes uit het witte en paarse nagelbloeisel, uchtenddauw over het hoofd.

Dan met haar volle meitakken tot een fleurige schoof in den arm, staat ze daar in die schaduw geurig als bosch-lommer opnieuw luisterend te zien.

Naar links, de huiswei van Schijns in, waar de oude appelboomen nog in bloei staan; naar rechts, waar tusschen heg en heg de tuin der andere buren ligt, en naast dezen weer en nogeens zulk een tuin, smal en afhellend naar de Geul. Vóór die tuinen, de huizen, de achtergevels met hier en daar een vlak, stil venstertje hoog onder het dak; en die daken met hun nok, hun brokkeligen schoorsteen, kantig tegen het klare hemelblauw.

Ze kan 't zich maar niet verklaren, wat en hoe het is. Kan er door den zonneschijn heen nog een ander licht zijn, heller en goudener? En tegelijk met dit licht een geluid? Een licht en een geluid dat één is. Pinksteren door den stillen zondagschen zonneschijn heen. Met name is het niet anders te noemen: Pinksteren. Alleen zou ze nu nog willen weten: Straalt het den hoogen hemel uit, dit Pinksteren, of is het de uitstraling van al het versche en nieuwe, waarmee ieder huis hier in Vlake nu voor den bronk vermooid staat? Is het tegelijk de naklank van al het ongewone geluid, dat den Vlaker bronk heeft ingewijd?

Want gisteren bij zonsondergang reeds, juist toen na 't drukke poetsen en bakken, in de huizen de rust was gezonken over den kermisblink, is de Vlaker jonkheid met het kamerschieten begonnen, midden in het dorp, naast Sint-Rochus' kapel. De knallen daverden tegen de heuvels op, dat het een uur ver te hooren was. Vanmorgen weer werd heel Vlake door dat losbrandend buskruit gewekt. En of dit danig rumoer niet genoeg was om den slaap te verdrijven, daar kwamen ook nog die van de Schutterij met hun trommels en hun hoorn - ‘Opstaan, opstaan, de bronk, de bronk’ - heel Vlake door en dan naar Vilten en Neerhoven, de Vlaker gehuchten.

Toen 't voor de vroegmis begon te luiden, had zij, zooals wel ieder in Vlake, al lang op haren deurdrempel gestaan om in de lucht door den openglorenden uchtendnevel Pinksteren te zien aanlichten....

Moeder Severiens is, al zinnend, met haar rijzelende meitakken in de keuken getreuzeld. Ze stelt ze nu tot twee steile tuilen in de bonte vazen, die vol water op het aanricht te wachten stonden; draagt dan, in iederen arm één,

dien sier de goeie-kamer in. Op den blooten tafelhoek, bij het Moeder-Godsbeeld van de slaapkamer en het brandend lichtje, bij de twee tinnen en de vier glazen kandelaars, naast het blauwe pak kaarsen, gisteren bij Anna Manders gekocht, zet ze nu ook zoolang haar twee bloemvazen.

De seringen doorfleuren de duffe kamerlucht met prille geurigheid.

Als moeder Severiens met rukken en horten eindelijk het klemmend straatvenstertje tusschen de wegplooiende vitrage-gordijnen heeft opengeslagen, begint ze bedachtzaam d'r altaartje op te stellen.

Als grondslag, in 't kozijnmidden een kistje; er over eerst den rooden zakdoek, dan het verschgestreken kanten dekje, waardoorheen het rood feestelijk opkleurt. Maar 't duurt lang eer de kanten punten te weerszijden over de vensterbank neerplooien zooals het betaamt, eer over 't buitenkozijn de mooiste tip sierlijk genoeg neerhangt op den nieuw-gewitten ondermuur en ver genoeg boven de glimmend geteerde plint. Eerst dan mogen over de vensterbank de zes luchters met de kaarsen geschikt, de vazen met de paarse en witte meien. Als die eindelijk goed staan, vooral zachtjes en voorzichtig nu eerst het lichtje, dan het Moeder-Godsbeeld zelve juist in 't midden....

Op den weg moet ze gaan, om dichtbij en op een afstand te zien, of 't waarlijk alles naar behooren is in d'r vensterbank, even stil-deftig als 't er jaar aan jaar is geweest. En nu ze daar met half dichtgeknepen oogen achteruittreedt tot bijna bij d'r vaantjes vóór de heg, komt de buurvrouw van links mee bewonderen:

‘Zoo danig mooi als bij u altijd, is 't nergens, madame Severiens.’

‘Ieder doet wat hij kan’....

En samen drentelen ze rechtsuit om bij Schijns te zien, waar vóór de gootstoep in hun opgeverfde groene kuipjes de laurieren en oleanders buitenstaan, en in elk benedenvenster een heiligebeeld praalt, groot en bont tusschen twee lage kaarsen.

‘Ja, zoo'n bronk.... zoo'n Pinkstermorgen!,’ verzucht de buurvrouw genietend, en ze troont moeder Severiens mee tot hààr venster, waar een verguld kruisbeeld onder een stolp prijkt, ook tusschen kaarsen en twee bouquetten. Dan samen verder, midden den weg over.

En ook waar de huizen met den gevel naar het zijhofke staan toegewend, prijkt in een der venstertjes, boven of beneden, een staand kruis of een beeldje, 't mooiste wat ze hebben, tusschen groen en kaarsen. Tegen de mergelwalletjes en den blinden straatmuur zijn versch geplukte bladertakken geplant.

‘God zij dank en de heilige Moeder Maria, dat we 't weerom beleven mogen!’

't Welt moeder Severiens uit het hart, en nu ze op dat woord haastig van de buurvrouw wegstapt, weet ze 't ineens: o goede God, ja,- 't eigenlijke van haar Pinkstergeluk dit jaar is nog heel wat anders dan de vreugd den bronk weer te beleven!

't Eigenlijke is, dat Jules nu sinds eergisteren z'n vaste benoeming aan de Vlaker schoo! heeft gekregen. En nog meer misschien: dat ze vanmorgen met 'n gerust hart den goeden God heeft kunnen danken om d'r verhoord bidden voor Tila. Want meer dan drie weken heeft ze Tila nu gadegeslagen, zonder nog iets te merken of te hooren over dien Curvers. Drie weken lang was Tila de bereid-

willigheid zelve, monter in de weer om zooals nooit d'r moeder in alles te believen. Of ze aldoor d'r uitval van dien Aprilavond wilde goedmaken.

Wel! Daarom verlangt zij ditmaal zoo, die processie haar huis te zien voorbijtrekken, ze zal er voor 't eerst Jules zien bij z'n school, voor 't eerst als 'n man van positie in Vlake; - en Tila zal daar gaan onveranderd als elk jaar, achter Treeske Bormans, ingetogen en biddend als die. Zal dat niet een geluk zijn om te zien? D'r kinderen allebei en voor altijd op den goeden weg....

Weer binnen achter d'r altaartje staat ze over het Moeder-Godsbeeld heen naar de haag aan den overkant te kijken, die in vollen bloei als onder luchtig sneeuwsel bedolven schijnt. Feestelijk er tegenaan, op hun witgeverfde paaltjes wier top een kruisje is, staan de vaantjes geplant, tweepuntig, de hare hemelsblauw met zilver omboord, wit en rood die van Schijns. En tusschen de schaduwstreep langs de heggen en de schaduwstreep langs de huizen en muurtjes, vlakt het midden van den weg wittig en effen en ligt daar in de Pinksterzon gebaand te wachten op de processie.

Het lijkt moeder Severiens een ontwijding dat er nu nog die sjees met Daelhover kermisgasten voorbijrolt, en dat, nieuwsgierig naar haar en haar altaartje, die drie logees uit Hotel Curvers daar langs de haag drentelen. Zullen ze zoo dadelijk niet even brutaal naar de processie kijken? Alsof die door Vlake en de velden en over de heuvels niet een heilige voorbijgang des Heeren is....

Met de lucifersdoos in de hand, de uit den kelder opgehaalde ben met strooisel op den grond naast zich, staat ze gereed om bij het eerste gelui uit den toren gauw de kaarsen aan te steken en dan daarbuiten te gaan strooien.

‘Zie’ denkt ze, ‘ik zelf, inplaats van almaar over m'n eigen dingen te zinnen, zou beter doen aan het eenige alleen te denken: hoe in 't Allerheiligste, Jezus de Heer zoo rakelings langs het huis zal gaan meteen.’

Ze slaat een kruis, en rechtop achter d'r Lieve-vrouwenbeeld, de oogen met ingekeerden blik naar de bloeiwitte haag, bidt ze haar: ‘Ik geloof in God den Vader,’ dan de gloria's, de onze-vaders, de weesgegroeten alle, haren paternoster rond.

Maar vóór ze met de litanie kon aanvangen, begint ineenmaal zwierend en doordreund van feestelijkheid de klok te luiden.

Meteen is ze bezig met haar vlammetje van kaars tot kaars, totdat het vóór de seringen en het Moeder-Godsbeeld glanst van zacht wakkerende gouden lichtjes.

Nu met haar ben op 't zonnig midden van den weg ziet ze welgevallig en waakzaam nogeens naar haar glinsterend altaartje en tast dan eerst in het strooisel. En beginnend waar de buurvrouw, die bezig is, moet eindigen, - 't gezicht toegewend naar de zijde vanwaar de processie zal naderen, - laat ze de trosjes hagebloesem, de tot snippers geknipte roode pioenbladen, de oranje goudsbloemen, 't fijne dennen-groen neerritselen van tusschen haar vingertoppen, zóó dat het op 't wegmidden een fleurige bloemlooper wordt. Tot waar 't strooisel van Schijns begint. Maar het hare is op den Daelhoverweg altijd 't volste en kleurigste. Even nog staat ze den weg te overzien, jaagt met een schrikgebaar 'n bruine kip terug, die onder de haag uit naar den stal van de boerderij wil oversteken....

En dan, vlug.... Want reeds branden de kruitkamers los bij Sint-Rochus' kapel, 't is het oogenblik dat de pastoor met het Allerheiligste van den kerkdrempel onder den troonhemel treedt.

De muziek schalt op. De klok blijft luiden. Alweer knallen de daverende schoten.

Nauwelijks is er nog tijd geweest om de strooiben achter de voordeur te schuiven. Daar komen tegen de schuinte van den weg, te weerskanten een rij, de schoolkinderen naderen. 't Eerst Kroes naast de rij op, dan Manders die voorbidt. ‘Waar is Jules?’ 't Donkert haar door de gedachten. ‘Waarom hij niet op z'n nieuwe plaats, voorgoed z'n eigen plaats in de Vlaker processie? En zij, die vooraf al trotsch was, hem daar voor 't oog van heel Vlake te zien meetreden vandaag.... Toch nog bij de hemeldragers gegaan? bij de achtersten, zooals hij wilde.... Vreemde, schuwe jongen!....

Maar zie, de kleine bruidjes met haar Jezuskind. Zij altijd de eersten die, alleen in 't midden, met haar voorzichtige voetjes het strooisel betreden. Twee vooruit met een mand vol papieren leliebloemen, twee er achter met lelietakken, en vier aan den draagstoel. En daarop, boven haar gekroesde en omkranste kopjes uit: 't Jezuskind in z'n gouden kleed, in 't eene handje den wereldbol, 't andere zegenend omhoog. Z'n gezicht kijkt blank de verte in.

En zij almaar weer zoo verstrooid over Jules aan 't denken? over Tila die zoo dadelijk zal komen.... Ze knielt neer naast d'r deurtreden, de knieën op de keien van de gootstoep. Ze herbegint aan haar litanie.

Maar reeds is daar het vaandel! Kan ze anders dan er naar opblikken? 't Is blauw en glanzig als een stuk van den Pinksterhemel zelven, 't is met zilveren sterren bezaaid en in 't midden staat toegewend naar al wie volgen: Sinte-Agnes met het lam aan haar hart, blozend de wangen, de oogen ten hemel geslagen, blond het haar onder den krans van rozebloemen.

Achter het vaandel aan komen de meisjes van de Vlaker

congregatie, alle met de medaille van Sinte-Agnes aan hemelsblauw lint op het hart, de jongsten het eerst. Ze treden plechtig, bidden luid na, als een van haar doordringend en nadrukkelijk heeft voorgebeden.

Maar moeder Severiens is in haar litanie blijven stokken. Treeske Bormans, heel in 't wit, den grooten witten hoed vol madelieven, is rakelings haar voorbijgegaan, heeft schuinuit haar aangekeken, met een verlegen glimlach onmerk-baar groetend. ‘Waar blijft Tila?’ verwondert moeder Severiens zich. Ook zij niet dààr, waar ze haar verwachtte? Bij Treeske. Andere jaren sprak dat vanzelf, die twee achter elkaar. En juist nu zij er voor 't eerst een heel bijzondere goede beduidenis in zou hebben gezien....

Opeens - het is een danige schrik, en meer nog dan een schrik een felle toorn, die moeder Severiens het bloed naar de kaken jaagt en een schroeiend gevlam naar de oogen - opeens ziet ze daar Tila bij de allerlaatste van de Vlaker meisjes, en vóór Tila - Virginie Curvers, zwierig alsof ze te pronken door de stad promeneert, - en achter Tila - Liza Curvers even sjiek, en ook met 'n witte parasol en ook zonder congregatielint, juist als d'r zuster. Daar zijn ze en zien ze haar. Virginie wendt het hoofd naar Tila en wijst met de oogen, - Liza fluistert Tila over den schouder een haastig woord toe - Tila verblikt niet, antwoordt niet, maar zooals ze daar aankomt, kijkt ze d'r moeder recht in de oogen. Ze loopt te bidden aan haren paternoster, luid-uit nabiddend, zooals allemaal, zooals ook die twee dames van Curvers.

Star, zonder een glimlach van herkennen, zonder een verholen groet, blijft Tila d'r moeder, zij d'r dochter aanzien. Tarting botst tegen dreiging. Dat is alles.

't Is voorbij.

‘Dan toch? dan toch? Met z'n twee zusters.... Alsof ze bij haar hoort, - alsof ze al heelemaal in die Curvers-familie is opgenomen’.... ze moet alle kracht inspannen om niet op te springen, d'r dochter na, haar weg te halen uit de rij.... Als het niet die heilige processie was.... Stil. In Godsnaam, dat ze zich toch bedwingt, en dat ze, hier waar ze geknield zit, niet wankelt of beweegt. Voor ieders oogen! Bidden moet ze, bidden, bidden’....

Maar al doet ze niets dan dit ‘bidden, bidden’ weer en over herhalen, tot bidden komt ze niet.

De processie is voor haar oogen een warreling geworden van kleur en beweging, van bidstemmen en muziek. 't Trekt in een rossen schemer haar voorbij. Eerst de Vlaker moeders, de meeste met aan haar hand een klein bruidje, voor 't eerst mee, of een jongske met de oranje sjerp der hemeldragers al om.... Dan, met geschitter van koper, de Harmonie, die juist den processiemarsch schallend eindigt. De Schutterij volgt. Voorop de tamboer-majoor, den arm in- en uitstrekkend, wikkend met den zilvergeknopten staf; achter hem de twee trommelaars en de trompetter, zwijgend nu; de vaandrig met op den schouder de zwierig neerplooiende rood en geel zijden vlag. Dan, den hoed vol rozebloemen en den opgeblonken pronk van aaneen-gekettingde zilveren platen als een pantser op borst en rug, de Koning, wat onzeker tredend, de handen leeg. Maar naast en achter hem strammer de schutters, geweer op schouder.

Ze zijn reeds voorbijgestapt.

De wemel van bruidjes en herdertjes drijft als een witte wolk laag den weg over. Met brandende hooge kaarsen komen de kerkmeesters, de misdienaars....

Nu moet het, nu mag 't niet anders meer. Hoort ze niet de wierookvaten, in 't weg en weer zwaaien, rinken aan

de kettingen? vlakbij de altaarbellen! Goud en rood gloort de troonhemel, als voortgestuwd door de stemmen van 't kerkkoor, dat hem volgt en in plechtigen jubel S a c r i s s o l e m n i i s j u n c t a s i n t g a u d i a zingt. En 't is in den zonneschemer onder dien troonhemel als een ster die daar blinkt...

Zij? ‘O mijn God, nu ziet Ge mij zelf, nu ziet Ge zelf mij in al het gejammer, dat mijn hart ontstelt. Help me! Weer het van mijn kind, dit ongeluk. Verhoor me, want ik geloof in U, Jezus, God en Mensch. Zou ik, ook ik niet, den zoom van Uw kleed willen aanraken? Ge moet. Ge moet me hooren en helpen’.....

De stilte, de leegte op den weg, doet ten laatste moeder Severiens opzien uit het verwarde bidden, dat opvlaagt uit haar hart.

Ze heeft zich zelf teruggevonden, diep voorover, bijna met het voorhoofd tegen den stoepsteen.

Nu ze verbijsterd omkijkt den weg af, ziet ze aan den verren hoek 't laatste van de processie verdwijnen, 't purperroode fluweelen vaandel van Sint-Rochus met de dichte schare der Vlaker mannen. Ze drommen den holleweg in, die daar begint op te klimmen naar het veldpad boven langs den heuvelrand.

‘Ja, o God, ja’... kreunt moeder Severiens. Het is geen kwade droom geweest. Pijn doorwoelt haar hart.

Met gebukt hoofd gaat ze naar binnen, zonder het te weten, talmt achter het vensteraltaartje, laat zich op een der stoelen neer, ziet zonder zien, van 't straatraam naar 't tuinraam de diepe schemerige kamer door.

‘Dus toch? Tila in die Curversfamilie’.....

De bijna opgebrande kaarsen beginnen te knepperen in de luchters. Dat doet haar opzien en tot bezinning komen.

Wat zit ze toch te dubben, alsof er een groot ongeluk is gebeurd? Voort moet ze, 't altaartje opruimen. Pinksterkermis is het, en vanmiddag... o, goede God, ja... zou ze 't vergeten dat vanmiddag Barbe komt, met zeker drie van d'r kinderen. Barbe!

Ineens is ze druk in de weer, beneden, boven; opnieuw in de keuken; den kelder in om het baksel op te halen. De koffietafel moet ze dekken, en onderwijl voor hun eigen middageten zorgen. Ze is nog nooit zoo druk, nooit met zooveel rumoer bezig geweest. En toch staat ze telkens, zonder het te merken, oogenblikken lang roerloos te kijken, soms in de zijkamer naar de duifjes en 'trankend snijwerk van haar elken kleerkast, soms naar het wit op het portret van den Paus dat in de keuken hangt.

Ze weet alleen nogmaar, dat ze Tila verbieden zal, voor eens en voor immer, om met die Virginie en die Liza zich nog ooit te vertoonen.

''t Moet toch wel mooi zijn, moeder, om van omlaag heel die processie boven langs den bergkant te zien trekken. De vaandels, de menschen één voor één'....

Jules zit achter z'n bord met middageten en zoekt maar te praten, aldoor te praten, om het benauwend zwijgen dat tusschen moeder en Tila hangt, tenminste van zich-zelf af te houden.

'Ja, jongen' knikt z'n moeder hem toe. Ze zoekt naar woorden, nu ook denkend aan die processie daar hoog tegen de blauwe lucht op, waarheen ze alle jaren zoo graag achter de heg stond op te staren, eerbiedig, alsof het een stoet van zaligen was over een weg door de hemelsche heerlijkheid. Niets heeft ze er van gezien dezen keer, heelemaal niets...

‘En van daarboven’ voorkomt Tila haastig d'r moeders pijnlijk verzuchten, ‘lijkt 't dorp zoo klein alsof het voor poppen is.’

‘'t Lijkt er’ mijmert Jules, ‘of 't niet uit de zon maar uit Vlake is, dat het licht straalt. Te licht was het. En daarom leek het licht eerder een nevel. Ik heb nu gezien hoe dat kan - 'n nevel van goud hing door het dal. Als er niet hier en daar zoo'n wit huis had staan blikkeren, en niet bij 'n kronkel hier en daar 't water van de Geul zoo geblonken had, zou men vergeten zijn daar toch maar boven Vlake te loopen en in de Vlaker processie. Jammer toch, moeder, dat ge er niet bij waart daarboven. Ik weet niet hoe, maar 't licht waait er door je heen. - 't Doet een mensch goed.’

‘Ja Jules, ik had beter moeten doen. Ik moest zijn mee-gegaan en Tila had thuis voor alles kunnen zorgen. Een volgend jaar doen we 't zóó.’

‘Een volgend jaar?’ spotlacht Tila. En dadelijk er op, geërgerd: ‘Alsof 't dan hier niet heelemaal anders zal zijn dan nu.’

‘Zeker. 't Zal heel anders zijn dan nu.’ Moeder Severiens' stem weegt op ieder woord.

‘Dat dunkt mij ook, heelemaal anders,’ gichelt het meisje weer, blozerig en wat zenuwachtig.

D'r moeder schokt met de schouders, schuift Jules de schaal met gebraden vleesch toe:

‘Kom, jongen, laat het je smaken. 't Is maar eens in 't jaar Pinksterkermis.’

Maar z'n stoel achteruitwrikkend stoot Jules zacht de schaal van zich af.

‘Gij zelf, moeder, ge laat alles op uw bord.’ En dan

ineens, ondanks z'n voornemen 't niet te vragen: ‘Wat is er toch? Zeg 't mij liever ook!’

Z'n moeder buigt het hoofd en zwijgt met een verdrietigen zucht. Maar tegelijk Tila's stem, hoog en schril:

‘Er is dit, Jules, dat moeder en ik woorden hebben gehad. En weet je waarover? Je gaat een zwager krijgen.’

En als Jules haar onthutst in 't lacherig gezicht blijft zien:

‘Is dat zoo'n wonder? Ik ben nu drie-en-twintig. Dus niet te jong en nog niet te oud.’

‘Gaat het over zooiets!’ spot Jules, als opgelucht. Maar nu hij z'n moeder met driftige haast ziet opstaan om de schotels van tafel te nemen en haar bijna krijtend: ‘'k Zou liever zwijgen, Tila’ hoort, wenkt hij met de oogen naar z'n zuster nu maar stil te zijn.

Doch Tila, alsof ze 't niet merkt:

‘Je kent hem toch ook? Louis Curvers.’

‘Die?’

‘Ja, die! Is 't soms ook niet naar jouw zin?’

‘Nou.... Hij gaat een groot huis bouwen, dat is zeker, en mooi praten kan hij ook.’

‘Je zult wel zien, wat hij kan! En je hoeft heelemaal niet te denken, dat 't me iets kan schelen dat groote huis, of dat z'n vader binnen tien jaar de rijkste man van den omtrek zal zijn.’

‘Hola! wie zegt zooiets?’

‘Dat kan iedereen zien, die oogen heeft. Ze leven nu al als rijkelui. En dat kunnen ze. Zit het hotel 's zomers niet vol tot onder 't dak? Er zijn nu al vijftien logés.’

‘Zoo, wel zoo - is het Louis Curvers’ herbegint Jules, om z'n zusters schelle opwinding wat te bedaren. En hij kijkt over haar weg, nadenkend, om zich dien Curvers en

alles wat hij zich van hem herinnert voor oogen te halen.

‘Hoor 'ns, Jules.’ Moeder komt van 't aanricht terug en de handen op den tafelrand steunend buigt ze zich wat tot hem over, tracht kalm en langzaam te spreken. ‘Tila kan zooveel vertellen als ze wil, - 'n zoon van Curvers is geen partuur voor haar. Wat zegt gij? Ge kent dien Louis misschien.’

‘Nou, eigenijk, moeder, ik weet niet veel van hem af. Ik voor mij mag zulk soort jongens niet, dat weet ik wel. Maar dat ligt aan me zelf natuurlijk. Hij kan best een ferme kerel zijn.’

‘Dat is hij zeker, een ferme kerel!’ zegeviert Tila.

‘’t Zal wat zijn! 'k Zie immers meer dan genoeg aan z'n vader, z'n zusters, z'n lanterfanter van een broer!’

‘’t Zijn nu eenmaal stadsche menschen, die anders doen dan de boeren hier in Vlake. Maar z'n moeder dan? Wat hebt ge op die te zeggen?

En als moeder Severiens, voor 't eerst weifelend, de schouders ophaalt, Tila dadelijk:

‘Is dat soms niet 'n stille brave vrouw? Alles doet ze in huis, 't eerst op en 't laatst naar bed.’

‘’t Is haar aan te zien, dat ze de slavin is van d'r man en d'r dochters. De dochters, de fijnste dames uit Vlake, en de moeder, in d'r ouden regenmantel, een sloor.’

‘Hè bah, moeder, die kleeage, wat geeft dat nou? Laat ieder dragen wat-ie wil. Gij uw baskien, madame Curvers d'r regenmantel, Liza en Virginie’....

‘Goeie hemel, Tila, hou op’.... werpt Jules er tusschen, opstaand en in een spottend wanhoopsgebaar de handen tegen de ooren leggend.

‘Ja moeder, Jules heeft gelijk. Laat er ons verder geen

woorden over verknoeien. 't Is zooals ik zei - er mag gerust naar Louis geïnformeerd worden bij iedereen. - Laat de pastoor zelf maar informeeren in de stad. Goed hoorl Meent ge of ik zoomaar den eersten den besten'....

''t Moet noodig een Curvers zijn!'

'Wie dan? Of wilt ge soms dat ik heel m'n leven hier bij u blijf naaien? Is het dàt? Me dunkt 'n betere dan Louis kan ik niet verlangen. Iemand die z'n vak kent, die een mooie zaak zal hebben, en veel te wachten heeft later'....

'Alles heeft ze bedacht, maar of d'r moeder het goed vindt, dát komt er niet op aan'.... En dan ineens weer heftiger boven d'r eigen halfschreiend geklaag uit: ''t Zal met mijn zin nooit zijn, verstaat ge, nooit!'

'Dan maar tegen uw zin,' stoot Tila haar toe. 'En dan is 't nog maar juist waf ge zelf deedt, toen ge tegen den zin van iedereen met vader trouwde.'

'Wat zegt ge daar? Wat durft ge daar zeggen?'

'Tante van Berghof heeft me dat dikwijls genoeg verteld.'

'Ik wil niet, verstaat ge, ik wil het niet, dat ge van uw leven nogeens dien Curvers met je vader vergelijkt. Schaam je, schaam je.... zoo tegen mij'....

'Kom' sust Jules, die al oogenblikken lang heeft staan schuifelen om weg te komen. 'Kom, moeder, laat ze toch praten, laat ze toch doen wat ze wil.'

'Ge neemt 't veel te luchtig op, allebei. Denk toch 'ns na, in Godsnaam. Voor heel d'r leven in die Curversfamilie.'

'Da's waar' lacht Jules, 'zij liever dan ik.' Hij heeft nu de deurklink in de hand, de deur op een kier.

'Voor heel m'n leven, en voor hierna erbij, Louis z'n vrouw! En z'n familie of wat ook, of wie ook anders, 't kan me niets verschelen. Daardan.' Tila gooit het hoofd

achterover. D'r tanden blinken tusschen de in trotschen lach trillende lippen.

Moeder Severiens ziet dat, ze ziet ook hoe Jules de deur uitglipt, haastig weg door den winkel.

‘Wat praat ze toch?’ denkt ze beverig en ontdaan alsof d'r kracht geknakt is, of ze ineens niet meer tegen d'r eigen kind op kan. Nooit heeft ze geweten dat die Tila zoo fel en hardnekkig kon zijn, zoo ziedend van een wil, een wil.... Wat praat ze? ‘D'r bestemming volgen? d'r eigen hart? Kan ze niet anders? Ze hooren bij elkaar en dat is door Gods wil.... Ze hebben tot vandaag gewacht, tot Pinksteren, om het te zeggen. En vanmiddag’....

‘Wat vanmiddag?’

‘Dan komt hij me hier halen.’

‘Dan komt hij je hier halen? Hier? In mijn huis?’

‘'t Zal toch eens voor 't eerst moeten zijn.’

‘Nooit.’

‘Hebt ge dan liever dat ik naar hem ga? Ik zeg u dit, goed of niet, we zetten door wat we willen. En als gij hem hier uw huis niet openstelt, - niets zou 't me kunnen schelen, - ik weet dat Virginie en Liza blij zouden zijn als we daar kwamen.’

‘Ge weet niet meer wat ge zegt. Wat 'n praat! Daar, zie dat ge klaarkomt! Ge maakt mij ziek, hoort ge, ziek’....

Den keukendoek, waarmee ze de borden wilde drogen die Tila in de dampende teil zou gaan afspoelen, werpt ze op de nog gedekte tafel neer, en met een schreierig: ‘Doe het maar alleen, als je moeder voor niets meer meetelt’ gaat ze schielijk de keuken uit. D'r handen beven en d'r knieën knikken. Ze is in de zijkamer gekomen, zonder te weten hoe. Ze zit er te staren zonderdat er ook-maar 'n stip is die

ze ziet, zonderdat ook-maar één gedachte, in de woelende ontsteltenis die haar uitput, 'n vastheid wordt. Verward jaagt het door haar hoofd, door haar hart: ‘Een zoon van Curvers met Tila van mij? En 't is te laat. Alle verzet zal niet anders dan 't nogmeer aanwakkeren.’

Blind staart ze weg in die wanhopigheid. Alleen Tila's stem schalt na.

‘Wat zei ze? wat durfde ze zeggen? Ik en haar vader? Moet ik dit hooren van m'n eigen kind? O, die Barbe, die Barbe! Nog tegen m'n kinderen oprakelen van dat verzet, waarvoor ze toch geen reden had, geen andere dan dat ze me liever met iemand had zien trouwen op wien zij had kunnen pochen.... Dat was 't verzet, wat me nu nog en door m'n eigen kind voor de voeten wordt gegooid! Ik had Tila beter moeten antwoorden. Zal 't nog. Ik zal zeggen.... ja, wat? Die Curversfamilie.... 't Is waar, ik ken ze niet anders dan van aanzien. En die jongen.... Ze schijnt van dien jongen te houden. Als die jongen eens de eenige was, die op z'n moeder lijkt? 't Is meer gezien, dat juist jongens naar hun moeder aarden.... Ik mag ook eigenlijk zoomaar niet, zonder hem te kennen’....

Heel zacht en langzaam komt het getwijfel als een vertroosting het innerlijk schreien sussen. Tegelijk voelt ze een loomheid door haar leden zinken, 'n doffe afmatting. Voor 't eerst sinds ze hier neerzit, ziet ze over de witgedekte tafel heen, waar ze dezen morgen na de processie alles gereed zette voor het koffiemaal: het pronkservies, de goudgele taarten, de vlaaien met gesuikerde rijst en vruchtenspijs. Om de tafel heen de glimmend gele stoelen, die zoo oneigen afsteken bij de deftige eiken kast en latafel, haar erfstukken uit d'r ouders huishouden in Eeldert. Volle

twaalf altijd nieuw gebleven matten stoelen hier in de kamer, alleen om op kermismiddagen Barbe, met al wie ze wil meebrengen van Berghof, naar behooren in Vlake te kunnen ontvangen! ‘Barbe?’

Moeder Severiens ruikt de taarten, ze ruikt de vlaaien. Ze ruikt nu ook de seringen, die in hun vazen op de latafel staan, waar anders onder 't witte sluiertje het goudbebloemde koffieservies pronkt.

Die goede reuk van het versche baksel en de bloemen, één met de eigen kekterlucht der kamer, 't is alles samen immers dat, waarnaar ze soms ineenmaal verlangen kan 's winters als de sneeuwstormen over Vlake waaien. 't Is alles samen de kermismiddag, Pinksteren.

‘Barbe?’

O, goede God ja,.... ze zit hier den tijd te vergeten. Is het te laat voor de vespers geworden? Hoort ze niet in de verte een gedommel van aanrollende raders? Barbe?’ Maar zoometeen zal die hier op den vloer staan met d'r twee dochters... Niks van alles mag die merken, heelemaal niks!...

Moeder Severiens is al op de krakende trap, al boven. Ze moet d'r zijden voorschoot aandoen, met een natten handdoek d'r oogen doppen.

IV

Een vlaag van stemmen klinkt op uit het onderhuis. Vlak achter z'n moeder komt Jules de trap af. Ze vinden de gang vol, Tila bezig tante Barbe en d'r twee dochters te verwelkomen, die zich bij elke beweging stooten tegen de blutterige kalkmuren.

Tante Barbe met de keelbanden van haar lichtpaarsen hoed

los komt amechtig d'r zuster op beide wangen zoenen. Nu ze eindelijk het eerst zal binnengaan, woelt ze zich onverwacht uit het kluwen nogeens terug naar den drempel.

‘Désiré! vlak hiernaast, zei ik. Bij Schijns. Zeg maar dat 't van ons is!’ roept ze hoog en heesch d'r zoon toe, die juist het gebit van den zwaren ruin heeft losgegespt en gereed staat met de hand aan den kopteugel om het gespan naar de aangeduide stalling te rollen. De fonkelnieuwe dogcar glanst de deur langs.

‘Wel, wel’ gaat het in 't gangetje voort, ‘wat een plezier u in goe-gezondheid weer te zien’, en nu ze allen, tante Barbe aan 't hoofd, om de tafel zitten, is er nog geen einde aan de plichtplegingen. Heel de herfst en winter herleven met alle kwalen en gebeurlijkheden die ze op Berghof brachten.

Jules, altijd achteraf, nu tegen 't grijs en paars behang aan, staat met de handen in de zakken naar de groote taarten, de besuikerde vlaaien te zien, tot z'n blik weer zwerft naar z'n twee grootgeworden nichten, die toevallig tegelijk den blik wat schichtig langs hem laten dwalen.

‘En die Jules!’ roept tante Barbe daar uit, ‘z'n examen gedaan!’

‘En al geplaatst, Barbe!’ komt ineens moeder los, ‘hier in Vlake geplaatst. Sinds eergister.’

Tante Barbe zeilt op hem af ‘Proficiat!’ en hij moet wegbuigen om d'r kus te ontgaan, d'r kwalijken kus dien hij als klein kind reeds duchtte. Van haar stoel roepen ook de nichten ‘proficiat Jules!’ de jongste preutsch, de andere. Leonie, met 'n verlegen lach.

‘Och, zoo'n examen, dat is immers niks geen wonder’ mompelt Jules. Maar hij zal nu mee aan de tafel komen, tante zelf schuift een stoel tusschen Leonie en Poldien in, en als

hij daar wat ongemakkelijk zit, is het weer tante Barbe die hem van den overkant der tafel met zelfgenoegzaam geknik begint uit te hooren over dat examen en die benoeming. Hij kan niet anders dan er wat minachtend over praten. Tot z'n moeder geërgerd er tusschen komt: ‘Ge hoeft je zoo klein niet te maken, jongen. Iedereen weet, dat je die benoeming dubbel en dwars waard zijt’. En dan tot d'r zuster: ‘'t Is dat leeren nog niet alleen, Barbe, maar vioolspelen als hij kan!’

‘Is toch waar!’ schroeft Barbe d'r geslonken verrukking weer op, ‘maar Jules, laat ons dat eens hooren.’

‘Ik kan 't niet, als er iemand naar luistert’ wrevelt hij verlegen. Maar Tila komt met de groote geurende koffiekan, en aller aandacht is alleen nogmaar voor 't koffieschenken en 't aansnijden der vlaaien.

Voor het ronddienen begint, komt ook Désiré binnen, die vooral Jules met veel luidruchtigheid begroet: ‘Wel jongen, en weer terug buiten?’

Jules' hand kneust bijna in Désiré's groven greep, maar nu de neef tusschen Poldien en Tila's plaats zich neerlaat, begint Jules te bekomen van z'n afschrik voor dien zonverbranden reus. Herinneringen leven op, nu hij dien veertien jaar oudere weerziet. Hij begint te vragen over Berghof, over de paarden en koeien, over knechten die hij er tot z'n vijftiende jaar heeft gekend.

Meer verdeeld gaat nu het gesprek tot kalmer gekeuvel bezinken, en telkens weer zijn de tassen vol geschonken, de telloren belegd met een nieuw puntig stuk van het baksel. Tila is vol bedrijvigheid, ze hipt achter de stoelen los en lenig met de schotels langs de gasten heen. Ze praat met tante Barbe, met Poldien, plaagt Jules dat hij daar zoo goed

zit, ondervraagt Désiré of hij nu nogal geen meisje heeft, stechelt tegen Leonie, die almaar weten wil met wien ze verleden kermis toch zoo lang wegbleef.

‘Stil maar, stil maar, met wat geduld gaat ge 't hooren binnenkort.’

De meisjes steken de hoofden bijeen.

‘Tila’ waakt moeder ‘zorg voor tante Barbe.’

‘Hebt ge wat in 't zicht, kind?’ informeert deze vertrouwelijk, nu Tila bij haar is met den taartschotel.

‘Zou 't mijn tijd niet worden?’

‘Je moeder was dertig en ik negentien, toen we trouwden.’

‘Tila kan best nog vijf, zes jaar wachten. Dan weet ze beter wat ze doet.’

‘Nou, Mathield, ik zou ze maar laten begaan, als ze 't goed kan doen en naar d'r zin.’

Tila is alweer de kamer uit om versche koffie. Moeder Severiens voelt lastig gevraag komen en luistert daarom ineens met veel aandacht naar de jongelui.

‘Treeske had ons gevraagd’ flapt Leonie. ‘We waren samen met haar op pensionaat die twee jaar’ legt Poldien uit aan Jules.

‘Gevraagd op Vlakerhof? en toch naar hier gekomen? Dat apprecieer ik’ zegt moeder Severiens welgemeend.

‘Alsof we uw huis zouden voorbijgaan!’...

‘Toch moeten ze zich ook op Vlakerhof laten zien. Wat zegt gij, Mathield?’

‘Dat zou wel dienen... Dat ze er allemaal samen heengaan en Treeske halen.’

‘Goed, goed’ roepen de meisjes ‘ook Jules en Désiré mee’.....

‘En Tila’ vult moeder Severiens aan.

‘Neen, ik blijf hier.’

‘Ge gaat mee, kind, wat hier te doen is, kan wel wachten.’

‘'t Is voor alles beter dat ik hier blijf’ weert Tila.

‘Ze heeft een afspraak!’ plaagt Leonie.

‘Niks van afspraken.’

Tila haalt de schouders op bij d'r moeders straffen blik. De anderen staan reeds klaar. ‘Kom nou’ bromt Désiré. ‘Hij verlangt om bij Treeske te zijn’ snebbelt Poldien tegen d'r bonkigen broer op.

‘Geen wonder’ lispelt Barbe. Verschrikkend ziet moeder Severiens haar aan. Naast haar verschuift de andere zich op haar stoel, zit daar waardig en breeduit in d'r zwart zijden kleed, ooren, hals, boezem, polsen glimmend van goud.

‘Tot meteen’ roepen de nichtjes uit de gang. 't Is ineens leeg, doodstil.

Moeder Severiens heeft wel gehoord dat Tila achterbleef, den winkel doorging. Nooit heeft ze zoo scherp alles gehoord en gezien als dezen middag.

‘Ik mag lijden, dat het wat geeft met Désiré en dat van Bormans,’ begint Barbe.

‘Zoo, zoo’ knikt zij. Ze zoekt te glimlachen, maar't doet pijn.

‘Ik zeg maar: niet voor niets zoo'n toenadering van hun kant. 't Is den eersten keer, dat de meisjes er gevraagd worden. En 't wordt Désiré z'n tijd. Hij moet zich eens eindelijk gaan vestigen. Groot Haelen komt leeg. Op 'n hof hoort een vrouw. We dachten eerst niet aan Treeske Bormans. Nu ze alevel zelf beginnen te nooden.... Ik zeg, hij kon het slechter doen. Maar, wie heeft Tila toch aan de hand? Iets uit de stad?’

‘Zij?.... Fratsen. Ge moet dat niet voor ernst nemen’...

‘Anders, als 't vuur eenmaal aan 't branden is’...

‘Kom, als ge wilt gaan we den tuin eens in.’

‘En dan moet ge onderwijl hier eens luchten, Mathield. 't Is toch al zoo smal en zoo klein, en die sigarenrook. Ja, als Désiré aan 't dampen is’....

En nu moeder Severiens gedwee het tuinraam heeft open-gezet, Barbe weer: ‘Ge zult eens zien bij ons, we hebben den muur tusschen de zaal en de zitkamer doorgebroken met een schuifdeur.’

‘Er is sinds Paschen twee jaar dan al veel nieuws op Berghof. Verleden zomer de piano, nu 'n suite, en ookal dat mooie heerengerij.’

‘Jongemeisjes fleuren den boel op. Ge zult eens zien die zaal bij ons.’

Ze drentelen den winkel door, Barbe vertelt wonderen over d'r nieuwe meubels. In de keuken zit Tila voor de kast geknield, zet bierglazen op een blad. Ze ziet op. ‘Gaat ge eens wandelen?’

‘En gij niet met de jeugd mee, kind?’

‘Er is zooveel te doen, tante Barbe. Ik moet binnen opruimen.’ Ze is al weg met d'r bladvol.

De twee zijn voortgetreuzeld. Moeder Severiens houdt de handen tegen 't mindel in elkaar gevouwen. Ze praat, al hoort ze d'r eigen stem dof, al voelt ze wel hoe al d'r bloed is teruggeloopen naar d'r hart en hoe ze bleek en beverig is van onrust. Maar ze praat en ze begint te wijzen, wil ze zelf zien, die wonderen van haren tuin waarover ze vertelt.

‘En zie eens dat regelatenboompje.’

‘'t Staat er nog niet lang.’

‘Een en al bloesem. Bijen er omheen met zwermen.’

‘En de peren?’

‘Bevroren begin April. Maar de lelies... Zie eens, over een week staan ze open.’

‘Altijd nog die lelies. Zalf voor heel Vlake’...

‘Waarom niet? Ook kamillen. Zie maar. Van 'n uur ver komen ze hier kamillen halen.’

‘Ik zou ze danken. Maar gij doet dat natuurlijk voor de klandizie.’

‘Ge weet toch wel, dat ik ook in Eeldert al’....

‘Da's waar’...

Ze zitten nu naast elkaar op 't smalle priëelbankje, allebei met de handen in den schoot gevouwen, en turen al pratend over de bessestruiken, de aardappelbedden en boonenperken, over al dat prille Pinkstergroen. Een merel fluit in den appelboomgaard. Uit de heg kwetteten jonge musschen neer op het boonenbed, maar eer iemand in de handen kan klappen, roef, alweer verder, de zijhaag over. Barbe praat over beider kinderjaren, en hoe Mathield in alle Eeldertsche tuintjes met zaad, scheuten en afzetsels bezig was tot heel Eeldert een-en-al bloemen werd.

‘Weet ge dat nog?’ knikt Mathield oplevend. Dan ineens: ‘Maar ik zou 't nog vergeten, - we gaan 't huis koopen, Barbe! Binnen het jaar koopen we van Schijns 't huis.’

‘Wat ge toch zegt!’

Moeder Severiens hoort in die verwondering ineens weer de heimelijke wangunst, die ze altijd gehoord heeft den enkelen keer als ze Barbe eens over 'n heel bijzondere blijdschap kon vertellen. Hoe kan 't? Iemand die alles heeft wat ze wenscht, en toch nog jaloersch op d'r arme zuster?.... Ze weet dat Barbe nu aan 't uitrekenen is, hoe ze 't geld wel heeft bijeengekregen.

Ze zitten verstild. Achter de heggen spoelt de Geul.

Maar daar schalt en bonst ineens midden uit het dorp de muziek op.

‘Men zou hier vergeten dat 't kermis is’ smaalt Barbe.

‘We zullen liever weer binnengaan’ poogt moeder Severiens te zeggen, maar haar stem heeft geen klank. Ze is te boos op Barbe, te bang voor wat er gebeuren moet binnen... Tila?... Hoe moet 't toch?... Tranen kroppen in haar keel. Ze weet niet of het van wrok of van onrust is.

Naast haar op drentelt d'r zuster mee langs het smalle pad, pratend over de boomgaarden van Berghof, over de heuvelwei die ze bijkochten, den nieuwen stal dien ze bouwen gaan. Het tuintje hier met de twee ziekige oude perelaars en het onnoozele regelatenboompje begint zoo eng en armzalig te lijken.

Maar eer ze voorbij de bessestruiken zijn, komt Tila op den drempel der achterdeur en roept gejaagd ‘Moeder!’ Als ze de twee ziet naderen, is ze alweer verdwenen. ‘Ze zullen teruggekomen zijn’ onderstelt Barbe.

Moeder Severiens zwijgt, kan alleen nog maar denken: ‘Hoe is 't mogelijk dat ik toch loopen kan en al dichter en dichter bij 't huis kom?’

‘Zijt gij niet goed?’ vraagt d'r zuster.

‘Hoezoo?’ 't Doet pijn dat woord er uit te brengen.

‘Ge ziet zoo bleek.’

‘De warmte misschien’... Niets mag die Barbe merken van den angst die al feller en feller haar hart omnijpt. En als 't waar is, als die Curvers daar binnen staat... O God... wat moet ze dan toch doen? Niets mag die Barbe ervan merken, dat zij nieteens meer meester is in d'r eigen huis, over d'r eigen dochter.

Mèt dat ze nu de keuken binnenkomen, hoort ze vroolijke

stemmen uit het voorhuis. ‘Ziet ge wel, daar zijn ze alweer!’ en nieuwsgierig dringt Barbe haar haastig voor. ‘Alleen maar de anderen?... ja, dan’... Maar eer ze den tijd heeft te bedaren, is moeder Severiens achter d'r zuster in de kamer en komt uit de volte, waartegen ze verward aanblikt, ineens Treeske Bormans blij en blozend op haar af: ‘Madame Severiens’... ‘Gij, kind? wat een plezier u hier te zien, wat een plezier.’ Ze heeft allebei de handen van het meisje in de hare, moet zich weerhouden om haar niet nog dichter naar zich toe te trekken. Maar dat de tranen haar uit de oogen springen en haar handen bevend en al te innig die van Treeske blijven drukken, ze kan het niet helpen. Treeske is er verlegen mee en begint snel en toch telkens haperend: ‘Moeder laat vragen, of gij en madame van Berghof haar de eer wilt aandoen mee naar de muziek te gaan, zij en de anderen wachten u in de wei.’

En als moeder Severiens zonder spreken maar glanzend d'r hoofd begint te schudden, voegt Treeske eraan toe: ‘Ge moet het niet kwalijk nemen dat we u niet eerder noodden. Moeder meende dat ge misschien liever met uw eigen gezelschap bleeft. Maar nu ze toch allemaal met ons meegaan’...

‘Kindlief, da's voor de jeugd. Iemand als ik en die zoo gewend is thuis te blijven... Moeder is welbedankt en gij ook, Treeske, lief is het. Maar als m'n zuster soms... Barbe, gij?... voor mij hoeft ge 't niet te laten.’

‘Dien enkelen keer dat ik naar Vlake kom, is 't om met Mathield samen te zijn, dat begrijpt ge wel, juffrouw Treeske. Anders’... Barbe put zich uit in honingzoete plichtplegingen, laat wrel hooren dat zij bij de familie van Vlakerhof zich beter zou thuisvoelen dan hier, neemt Treeske ineens heelemaal in beslag.

‘Moeder’, dat is Tila's stem weer met dien ongewonen hoogen, heerscherigen toon. Ze is uit een groepje van vier bij 't voorraam weggetreden, steekt den arm door den linker van haar moeder: ‘kom nu mee.’ Ze dwingt haar met zich tusschen de stoelen en tafel door.

Verward ziet moeder Severiens naar die drie wachtenden, Leonie, Désiré, en naast hem, bijna even groot, maar jonger en slanker, heerachtig in z'n grijs pak, 'n blonde jongen. Los, den stroohoed in de hand, doet die een stap naar haar toe: ‘Ha, madame Severiens’... Hij praat niet het zangerig boersch van de anderen, hij praat zooals Jules is gaan spreken in de stad. Ze hoort z'n spraak en ziet z'n waterige blauwe oogen, die bij haar doordringenden blik wat verwazen. ‘Mij kent ge niet, geloof ik.... Curvers, Louis Curvers,’ en in één adem gaat hij door ‘Ge vindt het immers goed dat ik uw dochter kom halen?’ - ‘Moeder weet er alles van,’ giegelt Tila om elk antwoord vóór te zijn, en Louis praat door, hoe hij de anderen ontmoette op hun thuisweg en zich bij hen aansloot. - Leonie en Désiré staan verwonderd te wachten....

Moeder Severiens lippen beven. Ze zou 't willen uitkrijten; ‘Weg uit m'n oogen, weg uit m'n huis!’ maar ze vermag niet één woord te zeggen van alles wat haar hart doorstormt. Als vóór haar Leonie en Désiré maar niet stonden met hun verholen spotlach, achter haar Barbe, wier nieuwsgierigen blik ze door d'r rug voelt boren. Als de kamer maar niet zoo stikkensvol was en al die oogen maar niet keken....

Wat heeft ze geantwoord? Ze hoorde zich zelf iets stamelen: ‘Tila moet het weten.’ Heeft zij dat gezegd? Ze moet wel geantwoord hebben, want om haar heen is het als een herleving, achter haar en om haar roezen de stemmen weer en het wachtend staroogen heeft haar losgelaten.

‘Zullen we dan maar gaan?’ 't Is Désiré's stem die 't gezwatel overdreunt.

‘Ja, kom! De muziek zou gedaan zijn, eer wij er waren.’ Gegrap, meisjesgelach. Désiré dringt met z'n breede schouders naar de kamerdiepte. Hem naoogend ziet moeder Severiens daar bij 't open achtervenster voor de zomersche groen en gouden licht- en schaduwspelingen van den tuin en de verte, Jules en Treeske, zij buigend over het kozijntje en hij naast haar, wijzend naar 't pruimeboompje, naar den bongerd van Schijns, naar de seringestruiken en de achterheg. Achter hem staan leunend tegen de eikenkast Barbe en aan haren arm Poldien; ze kijken ook, maar spijtig en spottend, zoo heel anders dan Treeske, die wel den zonnigen tuin met alles wat er in en om is met haar oogen zou willen indrinken en lichtend nu zelve naar Jules opziet....

Als een schaduw komt op dit eigen oogenblik Désiré zich tusschen die twee en moeder Severiens' blik stellen, Désiré die Treeske den arm biedt en nogeens met z'n onbehouwen gelach heel de kamer doet dreunen. ‘En wie nu mee wil, die komt óns maar na!’

Hij voorop met Treeske, die tegenstribbelend tochmaar lacht en meegaat en ook door de kamer roept: ‘Ja kom, de tafel van Vlakerhof staat leeg in de wei.’ De anderen voegen zich bijeen, Jules tusschen Leonie en Poldien, achter hen Tila met Curvers, die op de stoep zijn arm door den haren steekt. Schouder tegen schouder, zij 't hoofd naar hem op, hij de oogen naar haar neer, volgen ze de anderen langzaam.

‘Nou!’ lacht Barbe, veelbeteekenend snuffelend, terwijl ze hen naoogen op de stoep: ‘Da's met die twee meer dan fratsen zooals gij zegt. Wie is die jongeman?’

Mathield haalt nogeens de schouders op.

‘Nou?’

‘Curvers.... Louis Curvers.’

‘Uit 't hotel?’

‘Hij is altijd in de stad geweest.’

‘En nu?’

‘Hij wil zich hier vestigen, 'n fietsenzaak. Ze zijn voor hem een huis aan 't bouwen.’

‘Ze hebben geld, hé?’

Tila's moeder knikt, even stroef als ze praat.

‘Waarom zijt gij er tegen?’

‘Tegen?... och’....

‘Ge kunt al niet beter voor Tila verlangen, dunkt mij.’

‘Zullen we den weg eens opwandelen?’ Moeder Severiens wijst naar de vaantjes, die aan hun witte paaltjes langs de heg rijen, wijst over de heg heen naar den heuvelrand waar vanmorgen de processie is gegaan, vertelt hoe die boven om Vlake trekt en vandaar daalt naar den Daversbosschen weg Anna Manders' winkel voorbij. Ze praat om het vragen en het zwijgen te voorkomen. Ze schuifelen voetje voor voetje verder, en zij kijkt soms schuin op Barbe neer, die heelemaal niet naar haar luistert, al mompelt ze soms verstrooid: ‘wat ge toch zegt,’ in haren paaschbesten pronk bijna te deftig en te welgedaan om haar zuster te kunnen zijn, en wier kralende oogen door hun smalle spleten schattend gluren naar 't gedoe van Schijns.

Nu staan ze onder de eerepoort op den hoek, waar de processie van den grooten weg af het grindpad bergop nam. Vier wit en blauwe met dennenslingers omwonden palen, boven verbonden door een kruis van omwingerde latten dat een groote vergulde kroon draagt. Festoenen van dennengroen met papieren rozen dalen in sierlijke bochten

uit die kroon neer, opgetrost halvelings de zijpalen. En waar die festoenen uit de kroon ontspruiten, hangt als middelpunt en bedoeling van heel den opbouw een witte duif te zweven met de kartonnen vleugels wijd open, een zegenende duif die met roodglazen oogen star op haar beiden neerkijkt. ‘Zoo staan er vier poorten in Vlake, elk weer anders, maar deze met de kroon is wel de schoonste’ legt moeder Severiens uit, terwijl ze ongemerkt d'r zuster poogt mee te troonen den heuvelweg op. Want hoe anders den middag om te komen, als ze niet wat blijven wandelen?

Te weerszijden liggen groote velden met opgeschoten koren, dat al blond in de aren is. Moeder Severiens bukt naar 'n klaproos tusschen de schriele halmen. Ze draagt die mee tusschen de vingerspitsen en telkens streelt haar blik langs dat zomersche rood. Ze hoort over het koren de zoelte ritselen en ziet het gras van de bermen diepgroen als wak mos. De losse bermboschjes werpen breeduit bleeke schaduwen over het grindpad, 'n ijle wilderozestruik hier, verderop dichter en breeder een eenzame meidoorn overrankt door kamperfoelie en meelkruid, overal de warnesten van de bloeiende bramen. Zwaluwen vliegen in schielijken zigzag omlaag, omhoog het koren en het pad over. Onvindbare leeuweriken hangen in de hooge klaarten te zingen. En juist wieken met kalmen slag twee kraaien aan....

Moeder Severiens moet zich omwenden om ze na te oogen en wijst Barbe hoe ze recht naar hun nest in de canadassen van de Geulbeemden vliegen. Maar langs die verre loovertoppen zien ze tegelijk den zonsondergang, die achter de heuvels rood en oranje staat te laaien en wijdheen het dal met goudnevel doorgloort. ‘Pinkstervuur,’ prevelt Mathield haar zuster vergetend. Er klaart iets door haar gedachten, waarvoor ze

woorden zoekt, ze kan niets dan zuchten ‘wat is toch een mensch’ ze zou willen bidden.

Maar een stoot tegen d'r arm doet haar opzij zien. ‘Hoorl’ zegt Barbe met den vinger op. Van ver toont muziek aan, een zoevend geklank dat hier over 't ritselig koren komt verzwerven. ‘Is dat in de wei?’ - ‘'t Moet wel, en toch is de wei heel aan den Eeldertschen weg.’- ‘Ik heb de Vlaker wei nog nooit gezien.’ - ‘Ja’.... zucht Moeder Severiens. En ineens is alle kommer weer wakker in d'r hart, alle kommer van vroeger en nu. Ze heeft na Barbe's bruiloft niet veel feest meer gevierd, zij! Ze heeft niet één keer d'r zuster naar de Vlaker feestwei kunnen brengen. Ze was er te arm voor en ook te verdrietig. Maar wat beteekent al dat voorbije? Verdriet als vandaag was er nog nooit. Als ze er aan denkt.... maar dat wil ze niet.... hoe zou ze anders den dag met Barbe ten einde krijgen? En toch ziet zij aldoor Tila met dien Curvers.... al praat ze dan en wijst ze en kijkt ze en doet ze alles om 't niet te zien. De pijn zit in d'r hart, ze voelt 't wel: als ze straks eindelijk vrij en alleen is, zal die als een koorts haar doorschudden.

Ze wandelen terug onder de zegenende duif door. Ze komen thuis en zitten neer, ieder aan een kant van 't open voorraam. Ze kijken uit. En weer praat Barbe, openhartig door d'r eerzuchtige nieuwsgierigheid, over Désiré en Treeske, z'n kansen wikkend en wegend, over de familie Bormans en haar vertakkingen d'r zuster uitvragend. Berghof staat in grooter aanzien dan Vlakerhof, dat is zeker. Vlakerhof is ouwerwetsch en deftig, maar het land en het vee haalt nog niet het derde deel van het hunne. Leekens' ambitie is heel den omtrek in eigendom te krijgen en voluit de eerste te zijn en te blijven. Bormans doet zoomaar aan, hé? Twee

zoons? en allebei in 't bedrijf? en Treeske 't eenig verwend dochtertje? o maar dat leert wel aan, zij-zelf kende niets van den boerenstiel en heeft ze niet met eere Berghof bestierd tot vandaag den dag?

Moeder Severiens praat maar mee. Ze heeft immers gezien hoe Treeske straks naar Jules opkeek! Vreemd, dat ze daardoor alleen Barbe's plan zoo onnoozel vindt.

Maar nu 't weer op die van Curvers komt, is 't of wespen haar steken, erger, of al haar gedachten daarover ook in haar een zwerm wespen zijn, die nu opvliegt en gonst en steekt en haar kwelt. Haar hoofd begint er van te gloeien. ‘Ja, twee zusters heeft hij. Ook 'n broer. Tot vijftig en meer logés zomers. Ze leven er goed van. Doen in alles mee met de eersten van 't dorp’.... Ze hoort haar eigen stem effenaf zoo op alles antwoorden. Merkt Barbe 't toch hoe ze haar pijnigt met dat gevraag? En nu: dat Jules maar z'n best moet doen om een van die zusters....‘Och wat!’.... Moeder Severiens staat met een ruk op. Ze krampt de nagels in de handpalmen en steunt op 't kozijn als om uit te kijken. D'r hart slaat onstuimig, zóó dat 'r adem vastzit. D'r slapen bonzen en 'n duizel van rood en geel vuur maakt haar blind, oogenblikken lang. ‘Niets laten merken, niets!’ dat is het eenige wat haar staande en stil houdt.

‘Wat is er toch te zien?’ vraagt Barbe, alsof er niets omging tusschen haar tweeën. Moeder Severiens wijst naar een sjees die voorbijrolt den kant van Daelhoven op, en zinkt op haar stoel terug om Barbe plaats te laten aan 't venster. 't Wordt drukker op den weg. Een tentwagen met heel een gezin erin hotst langs, de kinderen hebben papieren vlagjes waarmee ze haar zingend toezwaaien.

Ook troepjes te voet komen aan, kermisgasten uitgeleid

door heel hun Vlaker verwantschap; moeders met den manden kinderwagen vol en het oudste drietal naast de piepende wielen op. Ook een der muzikanten met z'n hobo in den arm.

''t Is gedaan met de vreugd,' poogt moeder Severiens te schertsen. En nu ze in den duisterenden schemer wat rustiger is geworden, gaat ze de tafel dekken voor het avondeten, haalt uit de keuken schalen vol sneden mik, vol schijven vleesch aan.

Geroep vlak voor het huis doet haar nu ineens, voor ze kan weten hoe ze er kwam, naast Barbe op den voordeurdrempel staan.

'Daar zijn de kermishouders!' verwelkomt Barbe, omdat d'r zuster 't vergeet. Maar zij moet dat evengoed zien: hoe niet Tila en Curvers bij het groepje zijn, hoe Désiré norsch wegschuift achter de anderen heen, hoe Poldien verdrietig alleen staat, hoe enkel die drie, Treeske, Leonie en Jules de vroolijkheid meebrengen.

'Doe 't nou Jules,' moedigt Treeske aan, 'als Leonie 't toch zoo graag zou hebben.'

'Ik kan toch zoover niet met die viool slepen, heel tot Berghof.'

'Treeske komt immers ook luisteren!' gekt Leonie, 'voor haar zul je 't toch wel over hebben!'

Jules staat even verstrooid op Treeske neer te zien. Maar losjes wippend op z'n voetzolen lacht hij ineens luchthartig: 'laat ze danmaar den dansvloer in den boomgaard leggen, Leonie.'

'He bah Jules, niet om te dansen. Je weet immers wel beter!' Leonie doet verontwaardigd. 'Treeske, jij zorgt er voor dat hij komt, hoor!'

'Leonie' maant d'r moeder, 'kom liever binnen, 't wordt onze tijd.'

‘Komt binnen allemaal!’ noodt moeder Severiens. Er is weer blijklank in d'r stem. Ze treden al op de deur aan, alleen Treeske trekt zich terug. ‘Ze wachten thuis op me,’ wat hulpeloos kijkt ze de duisterige straat af.

‘Breng gij haar dan even tot Vlakerhof, Jules,’ bedisselt moeder Severiens na vergeefsch aandringen om haar over te halen. Een oogenblik daarna verdwijnen de twee den avond in.

Bij de tafel zitten Barbe en d'r meisjes zonder bijna 't avondeten aan te roeren, Poldien preutscher nog dan ze kwam, Leonie weggestooten uit d'r jolige pret-om-alles in de werkelijkheid die d'r moeder en zuster voor haar maken. Barbe? ‘Ze misgunt het me dat Treeske liever Jules dan Désiré ziet’ weet moeder Severiens.

Buiten rolt Désiré de dogcar voor. Even gromt hij door de deur: ‘'t Is ingespannen’ met een afwerend ‘'k moet bij 't paard blijven’ op het verzoek mee aan te zitten.

Als na een kwartier tante Barbe d'r paarse hoedelinten staat vast te strikken, komt juist Jules binnen: ‘Gaat ge, nu ik kom?’

‘En?’ vraagt Leonie langs hem heenschui vend naar de deur.

‘Allemaal de groeten van Treeske’ lacht hij onbevangen. Tante Barbe en Poldien doen alsof ze 't niet hooren, zien hem nauwelijks meer aan, vergeten hem goeden dag te zeggen. ‘Tot Sint-Jan’ mompelt Leonie hem toe, terwijl ze de deur uitgaan.

‘Reken dáár maar niet op.’ Verwonderd ziet ze hem bij dat woord ineens versomberen en als doodmoe zich tegen den deurstijl aanleunen.

Juist zet d'r moeder den voet op de treeplank en ze schiet gedwee toe om met Poldien ze in den rug omhoog te stuwen.

Maar uit het donker komen daar plots Tila en Louis arm in arm opdagen.

‘Ha zoo!’ roept tante Barbe, ineens weer op den beganen grond, luidruchtig vroolijk: ‘We zien u dus nog! Proficiat, kind, allebei proficiat!’ In 't licht van de felle rijtuiglantaams staat ze hun de handen te drukken en maakt zoo hun verkeering als voldongen en bekrachtigd. Ook de nichtjes komen feliciteeren, kussen Tila op de wang. Louis staat met den hoed in de hand zelfvoldaan te glunderen.

Als de dogcar eindelijk, stralend het donker in, wegrijdt, legt Jules z'n moeder den arm om het middel om haar zachtjes mee te dwingen van de stoep naar de zijkamer, haastig mompelend: ‘Laat ze nu maar - er is toch niets tegen te doen.’ En eer moeder Severiens het weet, zit aan haar avonddisch Curvers naast Tila, en Curvers vertelt haar over het huis in aanbouw dat vóór den winter moet klaar zijn, en hoe hij hoopt dat madame Severiens er niets zal tegenhebben, als hij even na nieuwjaar haar d'r dochter voorgoed komt weghalen.

‘We hebben dat vastgesteld, moeder, voor de Vasten trouwen,’ verklaart Tila nader, met haar blik alle weerspraak bedwingend.

‘Ge moet het verder dan zelf maar weten. Doe wat ge wilt.’ Met dit korte kwade woord staat moeder Severiens op. Ze begint telloren en schalen opeen te stapelen, loopt heen en weer van hier naar de keuken, zonder Curvers meer aan te zien. Bij z'n stuntelig afscheid knikt ze stug. Tila brengt hem tot op den huisdrempel. Zij blijft die twee wrokkend staan nastaren of d'r oogen door den muur willen boren.

‘Laat ze nu maar’ mompelt Jules nogeens. Hij zit op z'n achteruitgeschoven stoel dicht naast haar. Ze ziet naar hem. Maar hij schijnt het eigen geprevel alweer vergeten, zit ver-

zonken met de oogen droomerig geloken, schaduwwoeling over z'n voorhoofd.

‘O’ kreunt z'n moeder achter hem, en als hij verwonderd den blik naar haar opheft, buigt ze zich ineens naar hem neer en ligt z'n hoofd aan haar hart. Maar schrikkend van die verteedering prevelen ze na hun kus een kort ‘goeden nacht.’ Hij hoort haar nog even boven stommelen, weet dat ze nu zit te schreien, eindelijk uit te schreien....

Hij blijft op z'n stoel, al verlangt hij nog zoo naar z'n stil, duister kamertje.

Watvoor loome moeheid is er toch in eenmaal over hem gekomen? 't Lijkt alsof er niets dan droefenis zal blijven... En toch was hij den ganschen middag zoo heelemaal over z'n eigen heen naast dat meisje. Maar dat meisje? Wat wil ze toch van hem, wat wil ze met dat gevraag in d'r oogen, dat argeloos gevraag waarmee ze heel den middag naar hem heeft opgezien? Is 't zóó als er een meisje naast je loopt? Alles was hij vergeten naast haar....

Hij hoort Tila de deur sluiten, de keuken ingaan, rammelen met de afwasch. Hij is opgestaan en draait de hanglamp neer, blaast tegen de weggekrompen vlam. De petroleumwalm slaat hem in 't gezicht. Op den tast zoekt hij de deur, dan de trap, voor 't eerst vreemd in z'n moeders huis.

Als hij boven na lang mijmerend talmen zich op z'n bed neerlegt, ziet hij in de warreling van glansen achter z'n gesloten oogleden de vaandels met de gouden kruisjes in top, de statig tredende menschenrijen, den troonhemel hoog langs den heuvelrand, en ook de heuvels en het dal, de Geul die opblinkt in het morgenlicht. Dan is het de bonte middagwemel in die wei vol bloeiende boomen, 't dorp met eerepoorten en altaartjes, met de vlaggen en loovertakken, de

vaantjes langs de heggen. Heel de Pinksterdag in bloei en licht daagt op om te verwazen tot een glorenden achtergrond. Want alleen het meisje blijft en ziet hem aan zooals ze naar hem zag.

V

't Wintervuur wakkert en knapt achter 't halfopen fornuisdeurtje, nu en dan valt er een kooltje door den rooster neer. In den hoek tikt de staande klok. Dit is alle geluid in de keuken, in heel het leege huis.

Moeder Severiens zit bij 't breede venster, vóór haar de tafel volgehoopt met witgoed van Tila's uitzet, over haar schoot het laken dat ze met rooden draad geletterd heeft, 't laatste van den stapel. Ze vergeet het op te vouwen en bij de andere te leggen. Achterovergeleund ziet ze den besneeuwden tuin over. Klaarte schijnt uit van al het wit buiten en binnen, en het zou wijdom doodstil zijn, als niet ergens die haan kraaide.

Alles begintmoeder Severiens zoo on wezenlijk toe te schijnen, de klare stilte doordringt haar en ze gaat er zachtaan in over, tot ze zich verwondert nu zoo rustig te zijn, ontlaten van het leed dat haar maandendoor op het hart woog en als een last van lood op haar gedachten. Wat is ze toch voor iemand? Van Pinksteren tot nu put ze zich uit in weerstand tegen Tila's doordrijven en ligt ze 's nachts slapeloos te tobben, zonderdat een oogenblik van dag of nacht het knagend verdriet haar loslaat. En op den middag zelf, nu in 't eigen uur dat die twee naar 't raadhuis zijn en naar den pastoor voor hun ondertrouw, lijkt ze wel ineenmaal tot vrede te zijn gekomen. Omdat het van dezen stond af

tot iets noodzakelijks gaat worden, waaraan niets meer te wenden ofte keeren is? Want ze moet nu immers wel gaan gelooven dat die twee volgens Gods wil bijeenhooren tot hun geluk of hun ongeluk....

Ze heeft bijna niet kunnen bidden al deze maanden. Al bleef ze geen morgen uit de vroegmis, al bad ze 's avonds en 's nachts almaar d'r paternoster rond, 't was alles samen niets dan een pijnlijk kreunen: ‘Laat 't niet gebeuren, o God!’ Maar als nu wezenlijk de berusting komt en ze met 'n stil hart kan zeggen ‘Uw wil geschiede’, zou 't niet zijn alsof ze opnieuw begon te leven?

Ze zit uit te turen in den Januarimiddag en ziet wel hoe 't allereerste van 't nieuwe voorjaar de bleeke zonnigheid doorzweemt. D'r handen zijn gevouwen op het losgeplooide laken, tot ze opschrikt van stemmen en voetstappen den winkel door. Met komen Louis en Tila binnen, allebei blond en blossig, lachend met den eenderen lossen lach, die zijn blinkende groote tanden ontbloot, z'n mond breed maakt en z'n forsche kaken doet opbulten naar de slapen, en die bij Tila den wee-zinnelijken trek, waarmee alaan d'r gezicht vervreemd is, glanzend wegwischt. Frissche kou waait hun de kleeren uit. - ‘Hier zijn we!’ - ‘'t Bruidspaar.’

‘Wel kinderen’.... Moeder Severiens staat op. Die groet is haar ontvallen eer ze 't weet. Ze verschroomt in triestig bedenken. Maar ineens haalt ze met beide handen Tila's gezicht naar zich toe en kust haar: ‘Geluk, hoor, veel geluk!’

‘Wel moeder, zoo is 't goed’ zegt die vluchtig ontroerd, en dan tot Louis. ‘Je zult zien op onzen trouwdag kust ze jou ook nog, wacht maar!’

‘En waarom ook niet?’ lacht Louis. ‘Ik ben zoo kwaad niet als ik er uitzie.’

Moeder Severiens verstilt. Waarom moeten ze hun wrokkenden strijd tot spotternij maken in 't oogenblik dat zij alles vergeten wil?

Maar de twee bekommeren zich verder niet meer om haar. Zooals altijd. Ze telt niet mee. Niet anders dan voor hem een dwarskijkster, en voor Tila.... ja hoe? Die weet d'r zin te krijgen in alles, zegt maar ‘het moet,’ heel die uitzet en allerlei nieuwe kleedij en nu weer die witte bruidsjapon dien de dames Curvers noodig vinden, - daar is d'r moeder voor, om almaar te geven....

Nu staan ze met d'r tweeën bij de tafel, Tila bukkend naar de stapeltjes linnengoed, waarvan ze er een voorzichtig opneemt om 't hem te laten zien. Hij lacht dommig, slaat het van 'r handen af: ‘Kom zeg, daar moet je Virginie en Liza liever bijhalen.’

‘Au lomperd - kijk nou hoe hij den boel door de war gooit!’ Uitdagend tikt ze hem terug en als hij haar hand grijpen wil, duikt ze behaagziek weg. Ze blijven stoeien en al gaat moeder Severiens hen straf aanstarend terug naar haar stoel, ze zien haar niet.

‘Zouden we niet liever gaan koffiedrinken?’ zegt ze eindelijk bits. Dat doet hen uit hun verliefd gespeel tot bezinning komen en nu ze omkijken naar haar, noodt ze: ‘Doe jas en mantel uit.’

‘Nee moeder, dat kan nu niet. We kwamen maar even. Ze wachten ons bij Curvers.’

‘'t Is tijd’ beaamt Louis, z'n horloge uithalend ‘we moeten gaan.’

‘Wat kwaamt ge dan eigenlijk hier doen?’ vraagt zij opnieuw geërgerd.

Tila lacht: ‘Heb-je-ooit, Louis, dat zouden we heelemaal

vergeten,’ en vleierig den arm om z'n schouders leggend, ‘toe dan, zeg 't nou.’

‘Ja....’ aarzelt hij, ‘weet ge, madame Severiens, 't was over de bruiloft. Thuis staan ze er erg op, dat er een groote bruiloft wordt gehouden. Ik ben de eerste thuis die trouwt, en vader houdt nu eenmaal van feesten. Hij wil heel de familie vragen en 'n paar goeie vrinden, die hij al lang 'ns moest nooden.’

‘We kunnen zoo'n bruiloft onmogelijk houden, dat begrijpt ge toch wel.’

‘'t Is immers niet van ú, dat we zoo'n bruiloft vragen!’ spot Louis koel wuivend met z'n hand. ‘Verstaat ge me niet? Thuis willen ze die bruiloft geven. We hebben er de plaats voor en verder alles wat er noodig is.’

‘'t Gaat toch niet aan, dat de familie van den man’.... 't Bloed slaat haar naar 't hoofd.

‘Dat is weer zoo'n echt steil idee van moeder’ bijt Tila haar toe.

‘Wat kunt ge er eigenlijk tegen hebben? 't Is een heel bijzonder geval. 't Hotel thuis, en hier’....

‘Zeg 't maar, hier is niet veel te halen’ vult ze hem bitter aan.

‘Plaats hebt ge in geen geval.’

‘Weet ge wat?... de heele boel kan me niets meer schelen. Doe alletwee wat ge wilt. En daarmee uit.’ In 'r driftvlaag stoot ze tegen 'n stapeltje handdoeken die vaneen glijden en op de plavuizen vallen.

‘Och gij altijd!’ Tila schiet toe om op te rapen en sist tusschen de tanden naar haar op: ‘Begin niet opnieuw!’ Als ze de gladde handdoekvierkanten achteloos weer op tafel heeft geworpen, wendt ze zich naar Louis: ‘Kom, zeg maar

tegen je vader, dat hij een bruiloft geeft waarvan Vlake davert! We mogen hem wel dankbaar zijn dat hij 't zoo goed met ons meent.'

'Afgesproken' beslist hij en z'n jas dichtknoopend ziet hij nogeens vluchtig den kant naar Tila's moeder uit: 'Ge zult er nog wel nader van hooren.'

Als de twee reeds lang de voordeur uit zijn, staat moeder Severiens nog waar ze stond bij haar stuggen weergroet. Nu zijn ze dus ondertrouwd en kan ze gerust zijn! Zich nog iets van dat stel aantrekken? De een is de ander waard, en geen traan zal ze er meer aan verspillen, geen zucht meer....

D'r handen beven van boosheid en drift, nu ze de stapels linnengoed in de platte mand begint te pakken. Tila hoeft niet te denken, dat zij er verder nog 'n steek aan zal doen.... 't is nu meer dan genoeg geweest.

Ze doft de volle mand in de zijkamer neer, waar het in 't duffe halfduister vol staat met de andere manden, doozen, kisten - vloer en stoelen beladen met Tila's huishoudgoed, Tila's gerief voor keuken en kamers. Met een harden ruk trekt ze de deur weer dicht, talmt in 't gangetje, niet wetend waar het te zoeken, overwint tochmaar d'r afkeer om weer naar de keuken te gaan. Nu ze er voor 't venster staat, siddert 't nog zoo hevig in haar dat het bloed haar door 't hoofd gonst.

Zij? en bidden 'Uw wil geschiede?' Zoo is ze nu, zoo.... Plots schrikt ze op uit d'r zelfaanklacht. Er klopte iemand in den winkel. Ze hoort voeten schuifelen. Met de hand strijkt ze over d'r gezicht als om 'n nevelig webbe weg te vagen en duizelig treedt ze achter de toonbank....

'Goeien avond' 't is een heel jonge stem die wat bevangen lacht, 'kent ge me niet meer, madame Severiens?'

'Treeske?... Zijt gij daar? Maar kom binnen.'

‘Ik kan maar even blijven. Is Tila hier?’

‘Die is met Louis weggegaan.’

‘Da's jammer.... Ziet ge, ik wou haar proficiat wenschen met d'r ondertrouw. We zijn immers altijd goeie vrinden geweest. 'k Heb van 't winter een handwerk voor haar gemaakt. Wilt ge haar 't pakje geven? Met de groeten van mij.’

‘Kom kind, loop nou niet zoo gauw weg.... dien éénen keer dat ik u eens bij me zie! 'k Ben juist zoo alleen. Tila bij Curvers, Jules naar de stad om les’.... Ze troont Treeske mee de keuken in, schuift haar een stoel aan de tafel en zet zich zelf op haar plaats bij 't raam.

En nu ze zoo zitten in 't laatste daglicht, weten ze ineenmaal niet meer wat te zeggen. Ze zien elkaar aan met een triesten glimlach.

Treeske begint 'r mantel los te knoopen, woelt het donkerrood doekje weg van haar hals. Ze is blootshoofds. Luchte krulletjes, losgewaaid in haar snellen loop, glanzen over de golvende banden van 't blonde haar en krinkelen op het voorhoofd, dat stralend blank en hoog een onbewogen welving is boven d'r klaar-blauwe kinderoogen.

‘We hebben u in zoo lang niet op Vlakerhof gezien’ zoekt ze te praten.

‘Da's waar. Ik stuurde Tila maar om de melk. Zelf heb 'k geen moed tot iets’....

‘Ge zijt toch niet ziek geweest?’

‘Och, ziek zijn? dat gaat over.... Er is erger dan ziek zijn.’

‘Ja’ zucht Treeske.

‘Gij kent dat niet, kind.... maar als 't verdriet ons menschen te pakken heeft’....

Treeske zit met oogen vol vloeiende glanzing moeder Severiens aan te zien, d'r lippen beven.

‘Wat zegt gij nu, kind?.... hoe vindt ge dien trouw van Tila?’

‘Nou’ weifelt Treeske. Ze verschuift op d'r stoel, buigt den arm op den tafelrand.

‘Spreek eens rechtuit.’

‘Ik kan best begrijpen, dat ge wat u aangaat liever een ander voor Tila zoudt kiezen. En toch.... Ik kan niet anders zeggen, zeker, ze hooren bijeen. 't Is zelfs of ze op mekaar lijken als broer en zuster. Allebei even groot en blond.... hetzelfde wezen’....

‘Wat dat betreft en ook hun aard’.... peinst moeder Severiens.

‘Ze zullen voor elkaar bestemd zijn, en gelukkig dan voor hen als niets zich meer tusschen hen kan dringen.’

Moeder Severiens ziet Treeske verwonderd aan, ziet meer naar haar dan dat ze luistert naar d'r snelle woorden, waarvan ze toch wel het wangunstig smachten voelt. 'n Blosje is komen branden op Treeskes wangen, d'r oogen wazen weg in tranen, en nu ze schuw zwijgt en roerloos den witten tuin in staart, komt er met de avondschaduw een moede verdrietigheid over d'r gezicht.

‘Ge spreekt zoo wijs, kindlief, alsof ge al veel ondervinding hebt.’

‘Die heb ik ook’ poogt het meisje te lachen, maar 't is als een snik. Dan ineens voegt ze er rad aan toe: “t Is soms zoo moeielijk.’

‘Hebt ge iets op 't hart, kind?’ prevelt moeder Severiens, zachtjes d'r hand op die van Treeske leggend. ‘Kan ik u soms helpen met iets? Wat ook, zeg maar.’

Treeske ziet haar weifelend aan: ‘Gij? helpen? 't Moet vanzelf komen, anders is 't toch het ware niet. En als 't

allemaal van één kant komt, zonder dat ook de ander'... Treeske verwart in d'r bevend gepraat. Dan plots zich zelf onderbrekend om er zich uit te redden: ''k Wil het u wel zeggen, madame Severiens, in 't diepste vertrouwen'....

'Gerust, kind, als een biechtgeheim'....

'Met Allerheiligen is Désiré Leekens naar Vlakerhof gekomen en heeft me gevraagd.'

'Heeft u gevraagd!'

'Geen oogenblik heb ik er over gedacht. Wat heb ik met Désiré Leekens te maken? Vader en de broers hadden 't wel graag gezien, want uw familie op Berghof is rijk, en Désiré heeft Hoog-Haelen gepacht, dat is een prachtig gedoe. Maar moeder heeft mijn partij genomen. Ze zei: 'Als ze niets om hem geeft, moet ze hem laten, ze heeft 't geld van die van Leekens niet noodig om gelukkig te zijn.' - 'En?' - 'Vader en de broers? Die hebben maar wat gelachen en me geplaagd. "Ons Treeske zou ook eigenlijk niks pareeren als boerin op Hoog-Haelen" zeien ze.'

'Ge hebt hem dus bedankt? Maar kind, daar hoeft ge dan toch geen verdriet over te hebben?' lacht moeder Severiens opgelucht.

Nu zit Treeske nog erger vast dan eerst bij d'r gestamel. 'Dat is 't ook niet,' wringt ze er uit.

'Wat dan?

'Er is een ander.'

'En die?'

'Van dien houd ik, en die geeft om mij niets, - die laat zich niet zien, die laat me zitten.'

'Ho, ho!'

Maar Treeske klaagt door d'r tranen voort: 'Die geeft er niet om, dat ik nacht na nacht wakker lig van verdriet

en overdag omloop of ik droom en niet meer weet wat toch te doen'....

'Maar ge zijt nog zoo jong, kind. Zit 't zoo diep? En die ander?'

'Die is nog twee jaar jonger dan ik.'

'Lieveke' mompelt moeder Severiens nu ook schreiend. Ze is opgestaan en buigt zich over Treeske heen terwijl ze de handen op haar schouders legt. En 't meisje slaat in een plotsen drang van aanhankelijkheid de armen om haar middel en snikt het uit, 't hoofd aan haar hart verborgen.

'Luister 'ns, Treeske, - als die ander nog jonger is dan gij, misschien 'n arme jongen die niets is of niets heeft in de wereld.... 't gaat zoomaar niet, zoo'n jongen durft immers niet naar Vlakerhof komen, zooals Désiré Leekens deed - die kon dat doen, - maar zoo'n jongen en de eenige dochter van Vlakerhof ten huwelijk vragen?.... Wat zou moeder daarvan zeggen, denk eens na, en uw vader?'...

'Vader? die vindt wel gauw alles goed wat moeder goedvindt.'

'En moeder dan?'

'Och, dat weet ge toch wel!... Ze vindt hem den lief sten jongen dien ze kent.'

'O!' lacht moeder Severiens. De zon gaat op in d'r hart. 'Dan zal 't immers wel terechtkomen, dan zou ik maar gerust zijn, kind, en geduld hebben!'

'Als ik maar wist, dat hij ook aan mij dacht.... meer zou 'k niet vragen.... maar ik zie hem nooit, nieteens meer in de hoogmis Zondags.'

'Hij zal naar de vroegmis gaan, misschien juist om u niet te zien, kind, om de rust te bewaren in z'n hart. Hij zal denkelijk veel willen werken, veel studeeren om tot

een betere positie te komen en te durven wat hij nu niet waagt.'

'Zoudt ge meenen?' knikt Treeske mijmerig.

Nu ze rechtstaan, worden ze eerst gewaar hoe donker 't al is, hoe 't alleen door het deurtje van 't fornuis wat roodig gloort de vloersteenen over tot voor haar voeten.

''k Moet gaan' ineens verlegen trekt Treeske zich terug naar de deur.

'Vervat ge 't eens gauw, voor Tila? 'k Zal het pakje zoolang voor u wegleggen.'

'Geef 't haar maar liever.... ik weet niet'....

'Niet alleen voor Tila.... maar komt ge nogeens gauw bij mij? We kunnen 't zoo goed samen vinden.'

'Ja, dat kunnen we!' betuigt Treeske ineens blijhartig. 'Ik kan met u beter spreken dan met m'n eigen moeder.'

'En ik beter met jou dan met m'n eigen dochter' wil 't moeder Severiens over de lippen, maar ze verzwijgt het, neemt alleen even de handen van 't meisje in de hare met 'n innigen druk. Haar hart is ruim en licht, alsof nu in eenmaal al dat andere voorgoed is weggeglansd. Ze zijn al op den drempel. Treeske licht het gebukt hoofd op en ziet haar schuw aan: 'Ge moet 't niet gek vinden, dat ik 't allemaal zei' weifelt ze.

'Als ge wist hoe blij ik ben!'

'En niemand iets zeggen.... ook hem niet.'

Helderop klinkt moeder Severiens' lach den avondstillen weg over: 'Wat zijt ge toch 'n kind nog!'

'Ik meen het.'

'Ge kunt op mij rekenen. Heb ik 't u niet gezegd?... 'n biechtgeheim'....

'Ja, dan.... Maar ik ben wezenlijk niet zoo'n kind als ge denkt!' lacht Treeske nu ook. 'Alleen zeg ik soms iets zonder 't

zelf te willen.... maar dan ook enkel tegen u, enkel vanavond.' Ze wipt weg met een haastigen groet, vluchtend voor de voetstappen die van de andere zijde uit den avond naderen.

'Ook hem niet!' Talmend op den drempel staat moeder Severiens haar na te oogen en dit woord alleen wentelt als een ster om-en-om door haar gedachten. Ze heeft Treeskes schaduw in den wit-doorschenen schemer zien verdwijnen, nu daar de andere voetstappen op het huis aankomen.

'Jules?' ze blikthem aan als ontwakend uit een droom. 'Gij?'

'Is dat zoo'n wonder, moeder? Hebt ge dan den trein niet gehoord zooals anders? Maar gij-zelf? Wat voert ge hier met zoo'n kou aan de deur uit?' - Hij doet haar binnengaan.

Nog in den winkel begint ze: 'Jongen, nu raad 'ns wie er is geweest, wie daar op den stond wegging?'

'Nou?' Jules hoort verwonderd den bedwongen jubel in z'n moeders stem, zint wanneer hij ze toch eerder nogeens zoo spreken hoorde....

'Treeske!' antwoordt ze zich zelve, en haar diepe vreugd doortoont den klank van dien naam tot iets warms en wonders.

'Zij?'.... Jules heeft z'n boekenmap op tafel neergeploft, laat zich dof op 'n stoel zakken en zit daar doodmoe, de overjas nog aan.

Moeders opgetogenheid beklemt.

'Kan je dat wezenlijk zoo weinig schelen?' hervat ze bijna verwijtend, nu ze de lamp heeft aangestoken.

'Treeske? Maar die zal toch wel meer zijn hier geweest? bij Tila.'

Z'n moeder ziet hem aan met 'n raadselachtig gemijmer in d'r oogen. 'Van Pinksteren af niet meer, Jules.'

'Wat kwam ze dan nu eigenlijk doen?' Hij verblikt niet, wil niet dat 't bloed naar z'n gezicht vlamt.... En ruw op-

staand rukt hij afgewend z'n jas uit, tast dan naar z'n map om heen te gaan.

‘Ze is 'n lief kind’ mompelt z'n moeder. Maar bij de deur keert hij zich om en vraagt vluchtig: ‘Zijn ze nu ondertrouwd? 'k Meende stellig ze hier te vinden.’

‘Tila en Louis? Die zijn natuurlijk bij Curvers. En nu zal Louis z'n vader ook nog 'n bruiloft geven! Maar 'k ben er nu ineens overheen.... laat ze maar doen’....

‘Zoo wijs hadt ge van 't begin af moeten zijn, moeder.... Heb ik'tu niet altijd gezegd?’.... Terwijl hij daarmet jas en boeken in den arm staat te talmen, ziet z'n moeder wel de zenuwachtige trekking om z'n mond, de woeling van onrust in z'n oogen.

‘Wijs? och neen. Maar er is nu iets anders, ineens iets heel anders.’

‘Treeske!’ glanst het uit haar oogen. ‘Treeske’ denkt Jules, maar zonder verder 'n woord gaat hij heen.

‘Treeske?’ Juist nu hij meende Pinksteren en dat ellendig maar toch zoo zalig gedroom te zijn vergeten. Zij?... Maar hij kan niet nogeens dat alles doormaken! Niet voor niemendal heeft hij in dien Septembernacht 't hoofd tegen den muur gebonsd om zich zelf te gebieden: ‘Nu is 't uit!’ Zooals hij toen weken te voren reeds de kist met z'n viool diep in 't donker onder z'n bed had geduwd, weg uit z'n oogen! Daar ligt ze nog onaangeroerd. Hij moet immers sterk zijn en zou niet voortkunnen met wat hij moet, als er altijd die viool was en altijd dat vruchteloos gemijmer. Want al gaat 't even miserabel met z'n studie als met z'n school, verder moet-ie om hier weg te komen, eindelijk vrij....

Jules zit op den rand van z'n bed, de handen om het ijskoude ijzer van 't voeteneind, de kin op de vingerknokkels neer. Door 't wijd open venster stroomt de kou binnen. In

welbehagen voelt hij hoe 't hem doortintelt en verstijft. ‘Ik moet nu sterk zijn’ is alles wat hij nog denken wil, dat wil hij hooren hameren in z'n hoofd, harder en harder.

Maar hij staart almaar naar de sterren die in de doorzichtige vriesklaarte hel te stralen staan. 'n Eenige, laag boven den heuvel, heeft 'n warmer gloed. Is 't niet alsof ze daar waakt en bidt voor z'n venster? Hij kan van díe ééne ster den blik niet meer afwenden en het gehamer in z'n hoofd wordt tot 'n geklank dat tot ijlen zang uitspint, het lied dat hij nu zou willen spelen op z'n viool.... Wat is dit in eenmaal? Is het zóó als in een menschenhart de hoop herleeft? Het meisje? Is ze niet zelf gekomen? Als ze weerkwam, als ze ooit kwam om d'r handen op z'n hoofd te leggen....

Maar hij schrikt op. Z'n moeder roept. 't Is waar, hij moet nu naar beneden gaan en dit alles uit z'n hoofd zetten, alleen dat andere bedenken. Wat ook weer? Wijs zijn? Sterk zijn? En toch was hij weer over Treeske bezig.... Ach, hij! Gelukkig maar dat z'n moeder hem riep en dat hij nu in de keuken Tila en Louis zal vinden. Want hij hoort hun stemmen tot hier op de trap.

Een kaars links, een kaars rechts van het tabernakel en op een lageren luchter een kaars naast den lezenaar met het groote boek, waaruit de kapelaan nu de vroegmis verderleest. In 't midden tusschen altaar en communiebank hangt de koperen Godslamp aan kettingen uit het duister gewelf neer, en boven de middengang één lamp vóór, één ver achter de bank waar moeder Severiens met haren paternoster zit neergeknield.

Veel licht is er niet in de kerk van Vlake, niet meer dan wat goudig schijnsel dat het nachtduister doet samennevelen

naar het gewelf en de hoeken, naar de altaarschelp met de drie diepe nisvensters.

't Bellen na de Consecratie is verklonken. De rozenkrans hangt roerloos in moeder Severiens' hand over de bankleuning waarop haar armen rusten. Zonder te zien en zonder meer te bidden schouwt ze voor zich uit. Zooeven in 't heilig midden der Mis heeft ze zich betrapt op een bede, die haar nu verwonderd doet zinnen. Is dit na den slapeloozen nacht vol woelende gedachten en van dien maandenlangen innerlijken kamp dan het eindbesluit? ‘Dat Treeske toch op Tila's bruiloft mag komen!’.... Onnoozel mensch dat ze is! Alsof Onze-lieve-Heer zich met haar overleggingen zal bemoeien! Al ziet Hij toch evengoed als zij, hoeveel er van Treeskes komen of niet-komen afhangt voor Treeske zelf, voor Jules, voor haar, voor hen allen! Wonder is het! Als God zou willen, kan juist van die bruiloft, van dat plots en toch alles-samenvattend schrikbeeld, ten slotte dan nog alle geluk uitgaan voor nu en later. Treeske heeft haar niet voor niets d'r hartsgeheim verteld. Met Gods hulp moet ze doen wat ze kan.... Praten met Jules zou alles bederven, dat heeft ze gisteravond wel gemerkt, en Treeskes vertrouwen mag ze niet schenden.... Heel den nacht heeft ze over het hoe en wat liggen tobben, Tila en Curvers en de bruiloft zoowaar vergeten.

Te vroeg is ze naar de kerk gegaan, nieteens was er de deur open. En toen ze vóór de dichte deur met de knieën op de sneeuw en de armen uitgestrekt zat te bidden ‘voor al wat de kinderen zalig is’ schoot haar wel plotseling weer het schrikbeeld van Tila's bruiloft door den geest, maar tegelijk die heel nieuwe gedachte: ‘Als Treeske er komen mocht’... Tot de koster naderde met z'n lantaren

en den grooten sleutel.... God zal 't haar vergeven, dat ze met zulk vreemdsoortig gebed bij Hem aankomt en gelooft hoe Hij haar als Zijn werktuig wil gebruiken, om die twee goeie lieve kinderen samen te brengen voor hun leven. In haar hart zijn ze al één, zoo moge 't ook in Gods hart zijn....

Is de misdienaar nu al de kaarsen aan 't uitdooven? Ze schrikt van z'n gezwaai met den domperstok. Heeft ze dan zonder eenige aandacht heel de verdere Mis laten voorbijgaan? Dat is een slecht begin om die nieuwe hemelgunsten te vragen!

Ze staat op en schouwend naar het altaar, waar alleen nog 't rood schijnsel der Godslamp nevelt, knielt ze naast den bankingang op beide knieën neer. Ze klopt op de borst en prevelt: ‘Geloofd zij Jezus Christus’, 't hoofd buigend naar de uitgesleten zerksteenen. Opstaande en zich omwendend speurt ze naar den zijkant, waar naast den ingang de Moeder-Gods haar eigen kapelletje heeft. Ze zal daarheen gaan om opnieuw en aandachtiger d'r gebeden te beginnen. Maar naderend ziet ze, hoe daar juist Treeske bij den offerluchter staat gebogen en een lange kaars aansteekt aan de wakkerende vlam van een der afgedropen kaarsestompjes.

‘O Treeske, Treeske!’ lacht het op in moeder Severiens' hart ‘dat is om Jules!’ Ze is zonder 't te weten, blijven stilstaan, nu eerst merkt ze hoe ze vlak bij 't wijwatersvat staat. Want daar is ineenmaal Anna Manders, die haar uit 't plezierig kijken naar Treeske opschrikt. Ze ziet nog juist hoe Treeske op de bidbank neerknielt en 't hoofd in de handen buigt. Anna Manders reikt de rechter vingertoppen druipend van wijwater aan moeder Severiens, die er de hare

langsstrijkt. Dan maken ze in de kerkdeur met 'n hoofdbuiging het laatste kruis, en zijde aan zijde drentelen ze het torenportaal door en het heuvelwegje af, waar de hardbevroren sneeuw kraakt onder haar langzaam schuifelende voeten.

‘En Tila dus ondertrouwd gisteren?’ is Anna Manders begonnen. ‘Proficiat, madame Severiens.’

‘Danke Anna. Nu nog de drie roepen,’.... moeder Severiens verwondert zich tegelijk dit zoo luchthartig te kunnen zeggen, alsof al die maanden van verzet en leed heelemaal niet bestaan hebben.

‘En dan de bruiloft’ vult Anna aan.

‘Ge zult over die bruiloft in Vlake nog wel hooren.... Bruiloft in 't hotel, Anna!’

‘Maar dat is goed overlegd!’

‘Vindt ge? Bij den bruigom aan huis? Dat gebeurt anders niet dikwijls,’ polst Tila's moeder om uit Anna's uitspraken den toekomstigen praat van heel het dorp te hooren.

‘'t Is dan ook 'n gansch apart geval, - zoo'n hotel, waar ze er heelemaal voor zijn ingericht en alle ruimte hebben.’

‘Dat zegt Louis ook. Ik heb er daarom maar in berust.’

‘Of ge gelijk hebt. Me dunkt dat ge tevreden moogt zijn: Tila doet het goed.’

Alweer wil moeder Severiens het verwonderde: ‘Vindt ge?’ naar de lippen. Maar ze verzwijgt het en beaamt: ‘Ze kon het slechter doen.’ En 't gepraat gaat voort over 't huis aan den Eeldertschen weg, de nieuwe zaak en haar kansen, over Tila's uitzet en den bloei van 't hotel.

‘'k Zou me maar geen zwaar hoofd maken, moeder’ lacht Anna, ‘gaat het met de fietsen niet, danmaar logeergasten 's zomers. 't Huis is groot genoeg!’

‘'t Huis is er op gebouwd. Vader Curvers weet wel wat hij

doet!' Ze zijn al tusschen de huizen van den Daelhoverweg eer ze afscheid nemen. Nu ze alleen verdergaat, voelt moeder Severiens eerst goed hoe opgelucht ze eigenlijk is, zoo licht en jong van hart, alsof ze van dit uur af waarlijk 't leven opnieuw zal beginnen.

Om haar heen begint het te dagen. Omhoog in de leege wijdheid zeeft door den grijzigen nevel van den nanacht het eerste licht. Omlaag worden in dien kleurloozen schijn de steenhard gevroren witte kloven en klonters van den weg zichtbaar en waar op de schuine bermen de sneeuwlaag wegzakte, steken de groene sprieten uit ruigen rijm op. De heggen staan in de schemerklaarte paarsbruin en reeds korrelig van glimmende botten, de doornwirwar doorstrooid en rijzelend van rijm en droge sneeuw. Het lijkt moeder Severiens of de nieuwe dag komt als een Zondag vol vrede.

Nu ze na een kwartier gedrieën aan de morgentafel zitten, blijft er in den wit-doorklaarden uchtendschijn nóg het zondagsachtige, dat doet mijmeren over een onbestemde komende blijheid.

'Wat bleeft ge toch lang nabidden, moeder' praat Jules.

'Zijt gij dan ook in de Mis geweest? Toch niet bij mij in de bank.'

'Ik ben achterin gebleven.'

'Wel jongen, dan durf ik wedden dat ge niet heel goed gebeden hebt vanmorgen!'

'En waarom?' lacht Jules terug. Maar bij z'n moeders blij en plagerig kijken voelt hij z'n hoofd rood en warm worden. Z'n blik dwaalt weg en droomerig blijft hij den tuin in turen.

'En, moeder?' vraagt Tila monter, 'hebt ge u nou bedacht? Gaat ge vanmorgen eens mee naar't huis?' En als d'r moeder met antwoorden talmt: 'Het moet er toch ooit van

komen. Of wilt gij bij uw eenige dochter den voet niet over den drempel zetten?'

'We zullen dan den winkel maar zoolang sluiten' overlegt d'r moeder, alsof ze die naredenen niet hoort.

'Ha!' Tila klapt in de handen. Gewonnen heeft ze 't!

Als Jules zwijgend en verstrooid de kamer is uitgedwaald, zegt d'r moeder nadenkend: 'Ge moet met Louis naar Berghof om uw huwelijk bekend te maken.'

'Dat hebben we al afgesproken. Louis laat Zondag een koets uit Daelhoven komen. Maar we moeten voor Berghof iemand tot gezelschap.,.. Misschien wilt gij meerijden, moeder.'

'Dan Jules maar.'

'Ook goed. Weet ge dat we heel de familie van Berghof op de bruiloft gaan nooden?'

'Nou'.... moeder Severiens nijpt bedenkelijk de lippen dicht.

'Ge bedoelt, die komen toch niet. Maar dat zult ge dan eens zien.'

'En Treeske? die heeft gisteren al direct dat present gebracht'....

'Natuurlijk, Treeske! Als ik tegen de nichtjes zeg dat Treeske het aanneemt en tegen Treeske dat die van Berghof 't aannemen, komen ze allemaal, en dan kunnen ze met eigen oogen zien, dat die van Curvers zoomin voor Berghof als voor Vlakerhof hoeven onder te doen!'

VI

Zooeven zijn de lampen aangestoken en de stemmen, die verzonken leken in een dommelig gezoem, leven in eenmaal weer op. De gasten verschikken op hun stoel; die

ineengezakt met de armen op tafel zaten, beuren zich recht, die met de hoofden bijeen vertrouwelijk mompelden, schuiven van elkaar. Ieder ziet verwonderd z'n overburen aan, die hij nu eerst lijkt te onderscheiden. Tusschen hen glanst de tafel, kleurig door de voetschalen vol fruit en gebak, door 't geblink van vergulдsel en nikkel, door de vazen met bloemen en de klimopslingers over 't wit.

De messen en vorken kletteren op de borden. 't Laatste gerecht is opgediend. De twee meiden dragen 't nog rond en bukken met de groote schotels tusschen de omzittenden. De grootste levenmakers, die bijwijlen met hun grappen en hun schaterlach alles overdreunen - de oude Curvers, z'n broer en z'n twee vrinden, Alofs de rijke heereboer uit Daelhoven en Pol Dewart de Eeldertsche veearts, ze zwijgen nu en pluizen aan de kalkoenboutjes, dat het bruine vet hun langs vingers en lippen druipt.

De overstemmende lachpret komt van de tafeleinden, waar 't jongevolk zit bijeengehoopt. 't Eten duurt hun te lang. Ongedurigheid gist aan die hoeken. Max, de jongste Curvers, die aan 't diepste tafeleind troont met aan z'n linkerhand Leonie Leekens op den hoek en rechts Treeske als het jongste meisje, roept over de lange tafel heen: ‘Muziek! muziek!’ En in de leege voorzaal schroeft de gehuurde stadsche pianospeler gedwee de kruk om en hervat z'n vlot en valsch getjangel. - ‘He dan toch!’ knarsetandt Jules als in pijn grijnzend. - ‘Wacht maar’ gichelt naast hem Liza Curvers ‘we zijn nu bijna aan 't dansen toe,’ en met een spottend knipoog naar de overzittenden vult ze uit 'n klokkende flesch z'n half leeg glas. ‘Is er dat een om bruiloft te vieren!’ lacht een der Curversneven. En van den overhoek Jef Kroes, die door den invloed van z'n vader binnenkort tot Vlaker

secretaris gaat benoemd worden: ‘Severiens, je zit daar als 'n ouwe sok op de beste plaats van heel de tafel! Laat ons ruilen.... Hier, je krijgt op den koop toe 'n suikerboon om op te sabbelen. Toe Liza, steek hem die in z'n mond, dan is-ie zoet.’ - ‘Kun je begrijpen!’.... Liza mikt de bruidssuiker naar Jefs hoofd terug ‘'k wil jou nieteens naast me.’ Ze gaan voort met hun geschermutsel en vergeten Jules, die nog dieper in z'n zwijgen verzinkt. Heel den middag heeft hij z'n best gedaan met de anderen mee te doen - hij kan 't niet, - al zoekt en zoekt hij om zich uit de benauwenis van z'n eigen ongenietbaarheid heen te slaan. Maar een der neven, die in 't sergeantspak, buigt over de tafel naar Liza: ‘Zie je zuster 'ns.’ Ze kijken naar Virginie en den veearts, die meer naar 't midden bijeengeschoven van de goedlachsche schampscheuten over hun nieuwe vrijage niets hooren, zoo druk heeft zij 't met zijn bord vol te laden en hij met hun glazen te vullen. ‘Ze heeft zin in dien ouwe!’ - ‘Of hij in haar.’ - ‘Ik kom hier van 't jaar nogeens op de bruiloft!’ - ‘Misschien wel op twee, he Liza?’ lacht Kroes. - ‘'k Mag het lijen!’ - ‘Da's zooveel als je jawoord!’ - ‘Aan wien?’ - ‘Aan mij natuurlijk.’ - ‘'k Vraag jou zelfs niet op m'n bruiloft!’ - ‘Wedden dat we ze samen vieren?’... 't Loos gegrap gaat door. Jules voelt zich veilig. Hij heeft z'n servet op tafel neergefrommeld, den stoel achteruitgeschoven en waagt het weer de rij af te zien naar 't andere tafeleind, waar Treeske zit in haar wit zomerkleed, tenger en blond of ze zelf een bruidje is. Naast haar Frans Leekens, de jongste zoon van Berghof, door z'n moeder gestuurd met Leonie om de Berghofsche familie op Tila's bruiloft te vertegenwoordigen. Dan gaat de rij op met neven en nichten van Curvers, tot oom Louis, Curvers' broer den aannemer,

en naast den stoel, die tegenover het bruidspaar leeg bleet, Dewart en Virginie. Aan Jules' kant zijn, naast Louis en Tila in 't midden, de overigen naar eere en ouderdom gerangschikt. Naast Louis moeder Severiens, en de oude Curvers naast de bruid. Het bruidspaar zit door het feest onaangedaan, soms dof uitturend, soms naar elkaar overbuigend heel verloren in 't eigen gepraat. Tila is in 't wit en heeft oranjebloesems in 't haar, ze is nooit zoo mooi geweest als vandaag. Soms bukt Louis als duizelig z'n hoofd naar haar schouder en laat het daar, tot ze allebei opschrikken door een kwinkslag van den overkant. Moeder Severiens zit strak en bleek naast den bruigom, die haar eenmaal maar vluchtig aansprak. Ivoorachtig lijkt haar gezicht boven het zwarte kleed en haar trekken zijn dieper gelijnd dan die van 't oude Sint-Annabeeld op 't zij-altaar der Vlaker kerk. Recht en roerloos zit ze, plichtmatig van elken rondgedienden schotel iets op haar bord nemend en dan met afgemeten gebaar heel langzaam etend, als wil ze die eenige verstrooiing zoo lang mogelijk rekken. Alleen als 'n schuwen keer haar blik naar Treeske dwaalt, leeft ze op. Eens zelfs heeft ze haar bemoedigend toegeknikt, de lippen als tot troostfluistering verplooiend. De zwager van Curvers, dien ze tot anderen tafelbuur heeft, is even zwijgzaam als zij en ook even onthuis aan dezen overdadigen feestdisch. 't Eenige wat hij haar vertelde, was - wat ze al raadde door z'n bolbleek gezicht, z'n dof haar en z'n witte handen, - dat hij bakker is. Ook dat hij zes kinderen heeft, waarvan er vier mee aanzitten, die ze aan 't gelijk wel kennen kan. Verder kijken ze maar, luisteren maar.

In de voorzaal rammelt de pianist nu straatdeun na straatdeun. Aan 't ondereind begint Max met een hoogen uithaal mee te galmen. ‘Stil daar!’ roept met den mond vol de

oude Curvers langs het bruidspaar heen. ‘'t Is hier geen achterbuurt!’ Door de gangdeur komt Louis z'n moeder binnen. Met 'n beduusden lach kijkt ze verblind tegen de volle feestzaal aan. ‘Ha, mama!’ roept Alofs ‘zit aan! Ge hebt het verdiend. De kokkin, heeren! M'n compliment over de keuken van Hotel Curvers.’ Dewart en oom Louis schikken nog verder uiteen om haar leeggebleven plaats ruimer te maken. Verward knikkend naar Louis en Tila laat ze zich op den stoel neer en blijft ongemakkelijk op den rand zitten.

‘Is 't waar - hebt gij dat allemaal klaargemaakt, madame Curvers?’ vraagt moeder Severiens over de tafel buigend, ineens vol meelijdende genegenheid voor die vrouw met d'r klaaglijk gezicht, dat door den onderdanig-smeekenden blik en den weggetrokken mond tusschen de diepe slappe wangvouwen iets erbarmelijk droevigs heeft.

‘Wie zou 't anders doen?’ zucht ze, de ruwe roode hand over de verhitte oogen strijkend.

Juist tikt de oude Curvers tegen z'n glas.

‘Wacht even, de champagne!’ schrikt Virginie op uit d'r behaagziek gegrap met Dewart, die kleiner dan zij met z'n glimoogen gretig naar haar zit op te staren. D'r vader zinkt weer op z'n stoel terug om te wachten en ziet met woedenden blik naar Max, die schielijk opgestaan bij 't dressoir onhandig met de champagneflesschen haspelt.

‘Allo’ foetert-ie binnensmonds ‘is dat 'n toekomstig hotelier? heeft zoo een z'n vak geleerd in 't grootste hotel van de stad!’ De eerste kurk schiet op de tafel neer.

‘Bravo!’ roept oom Louis, en als de tweede gauw er na wegknalt, roept heel het tafeleind hoera. De meiden beginnen rond te gaan met de overschuimende fluitglazen op

groote schenkbladen. En de oude Curvers rijst weer op, kijkt links en rechts en schraapt de keel: ‘Bruid en bruigom, waarde gasten. Op dezen feestelijken avond - mijn oudste zoon Louis’.... Hij blijft steken in z'n hard uitgestooten, als steenen over de tafel gebeukte woorden, roept naar den pianist, die almaar bleef doorrammelen: ‘Vervloekt, schei uit!... hoor je niet dat ik toosten ga?’ dan ineens nog harder relt hij z'n feestrede af. Er kwam iets in van ‘zonder op aanzien of fortuin te letten’ dat moeder Severiens naar 't hart stak; 't bloed gonst haar door 't hoofd, maar ze kan toch roerloos blijven en zonderdat er 'n rimpel van haar gezicht vertrekt. Hoogrood, vol zweetdruppels op 't voorhoofd, is Curvers op z'n stoel teruggezonken en zich nog glimmender opblazend kijkt hij triomfantelijk rond.

‘Hoera!’ heeft Max geschreeuwd en allen hem na. Opstaande schuiven ze met opgeheven glazen den kant uit van 't bruidspaar, dat ook rechtstaat en achteruittreedt, in de hand 't volle fluitglas, waar elke gast beurtelings het zijne komt tegenklinken.

‘Da's mooi gezegd, ouwe!’ looft Alofs, de eenige die is blijven zitten, waar hij zat, log aan Curvers' rechterkant. Curvers roept om nieuwe champagne voor Alofs. Oom Louis wil inzetten: ‘Da's mooi gezegd, da's mooi gezegd’.... maar vindt geen weerklank. - ‘Leve het bruidspaar! Leve papa Curvers!’ overstemt hem z'n zoon de sergeant. Op zijn voorbeeld stooten de gelukwenschers nu ook met den tooster aan. Drie gaan de stille bleeke bruidsmoeder geluk-wenschen, dat zijn Treeske, Leonie en Jules.

Als ze eindelijk na 't geschuif en geroes weer op hun plaatsen zitten, begint Dewart opnieuw: ‘Op je kleinkinderen, Curvers!’ - Alofs' amechtige schaterlach tot echo. Maar eer

de twee den boventoon krijgen, schreeuwt Max: ‘Nou den dreidobbele!’ tegelijk met 'n dreunenden voetstamp den aanvang inzettend. Ineenmaal aandachtig en zwijgend doen allen met Max mee, drie keer stampen, drie keer handenklappen, weer opnieuw en dan nogeens. Meubels en muren schudden. Op de tafel rinken de glazen en wanken de flesschen, sinaas-appels rollen van de fruitschalen. Met 'n gebiedenden wenk naar den pianist begint Max ineens-door: ‘Lang zullen ze leven!’ en 't joolt door de zaal met 'n uitgehaald gloria, victoria.

De puddingen worden rondgediend. Er zinkt even 'n gonzige stilte. Maar eer de borden weer leeg zijn, klinkt er van buitenshuis een bekkenslag en 'n zware bons op de groote trom. ‘De Harmonie!’ roept Liza, opschokkend van verrassing naar Jef Kroes. En als die voldaan knikt: ‘Da's mijn werk!’ juicht ze 't de zaal door: ‘Louis, Tila! een serenade!’

‘Ramen open!’ schreeuwt de oude Curvers opspringend; z'n stoel kantelt om, opgewonden loopt-ie naar de voorzaal, Max en Liza hem na. Ze trekken de gele gordijnen weg, rukken aan de spanjoletten. In een oogwenk staan de drie vensters wijd open en heel de bruiloft dringt er samen in een halven kring om Louis en Tila heen, die arm in arm voor het middelste staan, de gezichten blosrood en stralend. Nauwelijks is het bruidspaar verschenen of na een nieuwen bekkenslag schetteren buiten de horens, de tuba's en trombones drie keeren de toostfanfare, - en nadat even de stilte zonk, schalt uit koper en hout de bruidsmarsch, dien de stadsche neven met Virginie en Liza beginnen mee te deunen: ‘Zacht moge uw scheepje varen op de onzekere baren.’

Aan weerszijden van de rijen muzikanten staan drie toorts-

dragers met walmende flambouwen, die over het plein een rossen gloed nevelen, door de koperen instrumenten heller weerstraald. De gezichten van de spelers, van de saamgeloopen omstanders schimmen in dat glorend gewalm, onwezenlijk en vervormd, wijde zwarte spleten de monden, donkere holle putten de oogen. Bijwijlen rijzen de muren der omliggende huizen spelonkachtig op, verdwijnen weer in blauwig duister, wanneer de avondwind over de toortsvlammen waait. Alleen de zwarte takkruinen der drie linden om de Sint-Rochus-kapel en van de kapel zelf de rondende witte zijkant en 't koepelend leiendakje blijven aldoor te onderscheiden in den mistenden gloed....

‘Bravo, bravo!’ vlaagt binnen het handgeklap, nu buiten na een doordreunenden trombons eensklaps de muziek gedaan is. ‘Hoera!’ 't gejubel buiten is doorschaterd van kinderstemmen, en nog, nu 't bestuur van de Harmonie met den dirigent de voorzaal komen binnenstappen, is er buiten geen eind aan dat hoera. De gasten zijn uiteengeweken om hen vóór 't bruidspaar plaats te laten met hun mand opgepinde kunstbloemen en hun toespraak. En als die is uitgegalmd, schudt Louis hun joviaal en aangedaan de handen. Tila, die vandaag zooiets prinsesachtigs heeft, reikt hun met 'n trillend lachje de vingertoppen. Dan zijn de oude Curvers en z'n vrouw aan de beurt om te worden gelukgewenscht, en oom Louis duwt naast z'n onthutste schoonzuster ook moeder Severiens naar voren, die na waardig gedankt te hebben zich weer terugtrekt tusschen Treeske en Leonie.

‘'n Groote hulde die ge ons doet’ redevoert de oude Curvers, ‘en grooter nog, als gij en uw gezelschap een glas met ons wilt drinken op 't jonge paar!’ Op 't wenken van Max en Liza treuzelt alaan heel de Harmonie de zaal

binnen. Boordevolle wijnglazen worden op groote bladen aangedragen, opgeheven, geledigd. Max en Liza blijven rondgaan en schenken uit de klokkende flesschen. Maar Curvers drinkt champagne met 't Bestuur en 't bruidspaar.

In de gang staat Nolke Paesch met z'n verweerd vilthoedje en z'n vaalbruine overjas, die hem tot op de klomppunten hangt, gedwee gebukt onder de Turksche trom, en ook hij lebbert aan 'n champagnefluit, door Max hem lollend in de hand geduwd. Om hem heen dringen de Vlaker klompen-kinders op en vullen de gang tot over den zaaldorpel, grauw als de grond hun kleeren, de gezichten blozend en glunder; heel het deurvak vullen ze, om hunkerend de feestzalen in te kijken. Door 't open venster krijgen de fakkeldragers groote glazen bier. De roetige smook der toortsen drijft naar binnen en over 't zwatelend geroezemoes heen.

Dralend toekijkend is Jules teruggegaan naar de leege feestzaal, zit er op 'n stoel gezonken bij de tafel. Z'n oogen schrijnen en z'n keel is dichtgeschroefd. 'n Weeë treurigheid stuwt telkens 'n benauwing van tranen naar z'n keel. Wat is er toch over hem? Sinds vanmorgen in de kerk, toen hij Tila aan z'n arm naar de bidbank op 't altaar moest brengen, heeft het zoo in hem geschreid. Waarom? Er is toch niets uiteengevallen en voor immer verloren? Onzin. Hij hoeft waarlijk niet zoo te zoeken. Hadden ze hem maar dichter naast Treeske gezet....

Er komt strooming in 't gewoel vóór hem en 't stemmengeroes zinkt in. Die van de Harmonie dringen deurwaarts, uitgeleid door den drukgebarenden Curvers en den hupschen Max. En zoowaar, heel de bruiloft stelt zich weer voor de ramen. Buiten, de bekkenslag, de bonzende trom....

‘Lang zullen ze leven’ schalt de fanfare en een opzwellend

gejoel zingt het mee buiten en binnen, zoodat het heel 't huis en heel Vlake doordavert en wegschalt over Vlake heen den doodstillen avond in ‘Den hemel zullen ze erven in gloria’ tegen de heuvels en het dal over.

‘Maar Jules - wat is er met jou? Ben je ziek?’

Hij ziet op, nu eerst merkend en schrikkend hoe hij hier neerzat met het hoofd in de handen. Leonie staat voor hem, naast haar Treeske. Leonie's arm ligt om Treeske's middel.

‘O’ zegt Jules met 'n matten lach ‘zijn jullie daar? Ziek? Goddank niet. Maar ik kan niet tegen zoo'n lawaai. En dan heel den dag alles zoo ongewoon’....

‘Had je maar in onzen hoek gezeten!’ troost Leonie. ‘Kom nog, er is volop plaats.’

‘'t Is haast gedaan nu.... 't eten tenminste’ aarzelt Jules. Hij kijkt Treeske aan, die schichtig als steunzoekend tegen de zooveel grootere en forschere Leonie staat aangeleund. Nu hun blik elkaar raakt, knakt Jules in plotsen schrik het hoofd neer en Treeske bloost en duizelt. Ze kan den drang haast niet weerstaan haar armen om z'n schouders te leggen en naar z'n voorhoofd het hare te buigen. Ze staat roerloos, een welige pijn doorwoelt haar hart.

‘Kom’, zich overwinnend staat Jules op. ‘'t Is al uit, - hoor maar, de Harmonie trekt af. Ze maakt Vlake wakker uit den winterslaap.’

‘Muziek doet iedereen goed’ beweert Treeske, ‘en als iemand in zoolang geen anderen klank meer hoorde.... ja, dat gaat toch door 't hart, ineens weer muziek.’

‘Maar!... toch niet dat geschetter en geboem!’ Jules schrikt van z'n eigen ergernis. Zou hij dan bij Treeske al evenmin den samenklank vinden, dien hij droomt?...

‘Als er anders niets is’ hapert Treeske verward door z'n uitval. De naderdrummende gasten doen hen gedrieën den hoek inschuiven.

‘Jules, hoor 'ns’ komt Leonie er tusschen ‘'t valt me ineens bij: waarom eigenlijk ben je dezen zomer met Sint-Jan niet naar Berghof gekomen?’

‘Begin je daar nu nog over?’

‘Je hadt het immers beloofd. Met de viool zou hij komen. Geen Jules gezien.’

‘Ja’.... dringt Treeske mee om het antwoord.

‘Maar 'k had toch Tila de boodschap meegegeven? 't Was toen daags voor m'n les.’

‘Uitvluchten. Neen Jules! We vonden 't allesbehalve mooi gedaan, hé Treeske?’

Treeske blijft stil.

‘Treeske heeft beter d'r woord gehouden, die is drie dagen gebleven, zooals 't hoort.’

‘Gij?’ vraagt Jules verwonderd.

‘En iederen dag zijn we tegen den avond den berg opgewandeld tot het kruisbeeld.’

‘Waarom dat?’

‘Daar kan men heel den binnenweg door de Sprankdaeler kloof afzien. We keken uit of je soms tot betere gedachten waart gekomen. Enkel om de viool, hoor!’...

‘Had ik dat maar kunnen raden!’ Treeske staat in den glans van zijn blik.

‘Allemaal aan tafel!’ roept de sergeant naar hun praathoek. 't Feest begint weer voort te roezen achter hun drieën.

‘Luister 'ns, Jules, als je 't nu wilt goedmaken’ zet Leonie door ‘dan laat ons vanavond eens eindelijk die viool hooren.’

‘Hier?... met den besten wil niet.’

‘Maar als nu de eenige, die ons wat beters kan laten hooren dan geschetter en geboem, enkel maar voor zich zelf alleen’... wil Treeske de andere bijvallen, maar ze blijft steken.

‘Ja’ zucht Jules verward ‘maar ik speel tegenwoordig voor me-zelf al evenmin. Ik doe niks dan in boeken studeeren, Treeske. De viool raak ik niet aan.’

‘Hé dan!’

‘Ik ben bang van de viool.’

Leonie lacht het uit, maar Treeske kijkt hem verschrikt aan. ‘Bang?’

‘Hij praat zoomaar wat, Treeske, omdat-ie vastzit. Laat je toch niet zoo bidden, Jules. Haal nou die viool! Voor Treeske dan alleen.’

‘Tja’.... weifelt hij, en een uitweg zoekend: ‘Ze trekken daar de pistachen al open. Dadelijk hebben ze allemaal 'n papieren slaapmuts op, en hoor die piano 'ns.... ga hier maar viool spelen!’

‘Wat hebben die toch voor apartjes?’ roept Liza hun toe. ‘Gaan jullie voordragen? Laat hooren!’

‘Jules gaat viool spelen!’ flapt Leonie.

‘Mooi zoo! Begin maar. Stilte! Severiens gaat spelen.’

‘Onzin’ wrevelt Jules bij dat lawaaierig geroep van alle kanten naar hem. Het deert hem als een bespotting, en met de schouders trekkend wil hij terug naar z'n stoel. Maar hij voelt twee handen z'n linker grijpen. ‘Doe 't nu!’ fluistert Treeske angstig. Hij blijft. De schuwe handen willen los, maar nu houdt hij de eene gevangen in vasten greep.

‘Begin dan, Jules! We wachten!’ schreeuwt Max uit de verte.

‘Voor jou’ hijgt Jules langs Treeskes oor, ‘enkel voor

jou'... en zonder bezinnen meer staan ze zoo, handen ineen, dicht aan elkaar geleund. Handgeklap wil opvlagen 'zie aan! zie aan' goelijke jool om dat tweetal. Maar Leonie roept naar Liza: 'Even geduld.... hij heeft z'n viool thuis.' En met hun drieën zijn ze als door 'n lentestorm de zaal reeds uit. Eerst als op de stoep de vochtige Januari-avond haar tegenslaat, komen de meisjes tot bezinning. 'Loop hard, Jules, we wachten in de gang!'

Gejaagd ijlt Jules het plein af. Eerst in de Daelhoverstraat, waar 't doodstil en donker is, vlaagt het in hem op: 'Wat ga ik doen? wat toch?' Maar hij loopt voort. 'Voor haar, - alleen voor haar - voor mijn meisje.... Zij?' Hij trekt den huissleutel reeds uit den zak en staat, eer hij 't weet, voor de deur naar 't sleutelgat te tasten. Hij struikelt de trap op en knielend bukt hij onder z'n bed, waar de vioolkist diep tegen de muurplint staat weggeschoven. 'Spelen? wat? Muziek zoeken in 't duister?... Komaan, 't gaat immers nog beter zonder'....

Alweer is hij op de stoep, de straat op. 'En toch is 't geen droom. Voelt hij de kist niet in z'n arm? En de huizen staan er. Eén venstertje in elk huis waar licht door schijnt. Zitten ze daarbinnen bij hun lamp aan 't avondeten?.... Wat is er toch aan 't gebeuren met hem? Zijn meisje? Dat kind met 'r zonnige haren en d'r oogen die hem heel en al omglanzen in hun teeder gedroom. Van hem? zij! Heeft ze niet zelf 't eerst z'n hand gegrepen? Ze houdt van hem....

Nu hij den hoek van 't plein omslaat, komen uit de hoteldeur de twee hem tegenloopen. En Treeske heelemaal onbevangen: 'Heb je ze, Jules?' Nu ze in 't lichte huis komen, ziet hij naar haar, zij naar hem in 'n duizel van

verrukking. Maar Leonie dringt aan: ‘Zal ik zeggen dat je beginnen gaat?’

‘Wacht, laat nog even.... eerst ergens waar 't stil is.... 'k moet stemmen, he? - Zien of de viool in orde is,... na zooveel maanden.’

Ze doen op goed geluk 'n zijdeur open - 'n klein zaaltje, 't licht brandt laag. Er staan armstoelen, twee sofa's, kleine tafeltjes, 'n schrijfbureau. Jules haalt op een hoektafeltje z'n viool uit de kist. Leonie wipt door de open deuren weg om te gaan zeggen dat hij dadelijk komt, en Treeske zit op een der fauteuils geknield, de armen op de rugleuning en kijkt naar z'n bevende onzekere handen. ‘Laat maar die viool, laat ze liever’ wil 't naar d'r lippen, maar ze spreekt het niet uit. Ze durft zelfs niet ademen, ziet op zijn bleeke handen neer. Ze weet wel, als ze zou opzien en hij zou haar aanzien.... O God, wat dan?

Maar staroogend en sprakeloos heeft hij de viool onder de kin gelegd, den strijkstok genomen. De eerste tonen snerpen de kamer door. Hij draait de sleutels aan, blijft nog even zoeken, buigt tot luisteren 't hoofd terzij en begint al zachter en inniger tonen uit de snaren te streelen..... Z'n oogen sluiten zich.

Treeske rilt. Ze voelt al het bloed uit d'r hart wegvloeien. ‘Waarom ziet hij haar niet? wat is er met hem? Is hij daar alles vergeten? haar vergeten, vergeten waar hij is en dat ze hem binnen wachten, en dat hij en zij hier alleen zijn?’ Ze laat zich wegzakken, schuin neer tegen de stoelleuning, krampt de nagels in de handpalmen, om te voelen dat 't geen droom is, nu niet meer 'n droom.

Hij speelt.

Als 'n verre droomerige echo hoort ze telkensweer iets van

de melodie, welke straks de fanfare speelde, door z'n tonen heenbeven. Maar 't lijkt of hij om en om die melodie wuivende bloemslingers weeft die in elkaar verstrengelen en weer ontwarren. Ze voelt de ritselige ranken haar omwinden en droomt dat ze met uitgebreide armen staat, terwijl koele bloembladen op haar handen neerrijzelen. Eensklaps klapwieken duiven op, vluchten van duiven, die dalend en rijzend in kringen blijven glijden. Het is lentemorgen in een bloeienden boomgaard en wij dom ligt het landschap zonoverschenen. Water ruischt voorbij, 'n merel zingt, vinken slaan. En 't water ruischt. Maar hun voeten ritselen door gras, ze gaan getweeën door den koelen meimorgen, hij en zij. 't Zingt in hun hart, maar ze spreken niet, droomen maar en luisteren. Ze loopen dicht naasteen, aldoor dichter, want de bloemslingers omwinden hen, trekken hem naar haar, haar naar hem. Aan z'n hart geleund loopt ze - ‘voor jou, alleen voor jou’ hijgt z'n adem. ‘Arme lieve jongen!’ Treeskes lippen bewegen. Ze kreunt, ze schrikt op, d'r gezicht is nat van tranen.

De viool zwijgt.

Voetgeschuifel dringt de kamer in, gedempte stemmen, verward dooreen. ‘Maar Jules!’ - ‘Wat was dat?’ - ‘Wat speelde hij toch?’ - ‘Waar heeft hij 't zoo geleerd?’ - Mooi, mooi!’

De kamer wordt donker van menschen, Leonie en Jules' moeder, veel anderen nog, Frans Leekens en de nichtjes uit de stad, de pianist. En ook Louis en Tila, die zegt: ‘Danke Jules. Dat was 't afscheid. Want nu gaan we.’ Ze schudt z'n handen, en Louis dan: ‘Tot ziens hoor, je komt over 'n week bij ons op den Eeldertschen weg dat overdoen.’ En die twee dringen weer door de anderen heen, langs Treeske zonder haar te zien, 'n groet, 'n handdruk links

en rechts, even vluchtig zoo bij moeder Severiens, die na Tila's afscheidskus 't beschreide gezicht naar den muur wendt en daar staat....

Treeske is al naast haar, dwingt haar zacht op 'n stoel neer en zoekt haar te troosten: ‘Maar ze komen immers terug! Na vier dagen zullen ze voorgoed in Vlake wonen. Gij zult alles met haar blijven meeleven, haar elken dag zien’....

In de gang en in de voorzaal gaat het roezen en rumoeren voort.

Jules' moeder legt haar warme hand op die van Treeske in haar schoot. ‘Lieveke’ prevelt ze tot alle antwoord op die pijnlijke vertroosting, ‘ik weet voor wie hij zoo speelde. Is 't nu goed, zeg 'ns?’

Treeske schudt het hoofd met 'n mijmerigen glimlach, de oogen opnieuw vol tranen. Maar ineens staat Jules er, voor z'n moeder en haar, verwonderd vragend: ‘Zit ge hier zoo samen?’

‘Mooi, Jules’, dat is alles wat Treeske weet te zeggen.

‘'t Zal wel weinig beduid hebben. Ik kan er niks van.’

‘Maar!’

‘'t Geeft niet,.... nu is Leonie dan toch eindelijk tevreden. En jij’....

Ze zien elkaar lachend aan, ineens verademend en uit 'n beklemming los.

‘Jammer dat het hier zoo vol is overal. En dat lawaai’....

‘Ze gaan zoowaar dansen, kinderen!’ verwittigt moeder Severiens, die onafgewend naar de open deur bleef staren. ‘Weet ge’ bezint ze zich hardop ‘misschien gaan Louis en Tila achterom 't huis uit. Liza en Virginie zouden 't bruidskleed helpen uitdoen zooals ze 't vanmorgen hielpen aan-

doen. Ja, en dan is 't voorbij.' Ze duwt den zakdoek voor den mond en d'r schouders rillen.

'Moeder toch... ge hebt u heel den dag zoo goed gehouden, en nu'.... Jules staat daar weer met de hand door z'n haar te strijken, reddeloos van z'n moeder naar Treeske ziende.

'Kom.... we gaan weer bij de anderen' vindt Treeske tot uitkomst. Moeder Severiens knikt en staat op, d'r tranen verkroppend. 'Ik moet me goed houden, he kind? Dat ze me zoo niet zien.'

Meteen staan Leonie en Frans voor hen, ingeduffeld in zware jassen en pelzen. 'We komen ook van u afscheid nemen - 't gerij staat voor - 't is nog ver naar Berghof.'

'Zouden wij ook weg kunnen?' vraagt moeder Severiens. 'Wat dunkt u, Leonie? En gij, Treeske? Laat ze hier verder maar bruiloften'....

''k Heb moeder beloofd zoo vroeg mogelijk terug te zijn.'

'Dan is 't ineens allemaal uit' mompelt Jules verdrietig.

'Alsof 't vandaag niet voorgoed begonnen is!' plaagt Leonie.

'Hoezoo?'

'Treeske, zeg hem 'ns wat ik meen. Troost hem 'ns. Hij heeft 't verdiend.' Leonie duwt ze naar elkander toe en is ineens druk met d'r tante aan 't praten over Berghof en hoe ze algauw weer naar de bruiloft zal moeten, want Désiré heeft nu eindelijk 'n meisje, van ver achter Eeldert - erg naar moeders zin. - 'Gelukkig dan.' 't Gepraat spint zich uit tusschen haar beiden. En Jules zoekt en zoekt naar 't rechte woord nu, weet niet wat en hoe. Treeske praat en hij antwoordt wel, maar 't is of ze ineens weer vervreemd zijn van elkaar. Als hij nu nogeens viool zou spelen.... ja

wat dan? Heeft hij alles uitgezegd? Nieteens heeft ze 't begrepen misschien. Kon hij dat nu liever vragen! En eigenlijk, weet hij zelf wel goed wat voor vreemde bezieling dat zooeven was. Misschien enkel omdat hij weer de viool had'...

Treeske ziet hem verwonderd van terzijde aan. 'Hoe is hij nu ineens zoo verdrietig en stil? Wat heeft hij toch? O God, alles, alles van hem te weten, alles wat hij denkt en droomt'....

Nu moeder Severiens met Jules en Treeske achterom in de eetzaal komen, zoo gansch of zij drieën nu voorgoed bijeenhooren, - turen ze blind tegen den tabakswalm, die er alles versluiert. Langzaam onderscheiden ze de smokers, naplakkers aan de tafel - Curvers, Alofs en oom Louis, die de beenen uitgestrekt over 'n paar verlaten stoelen, de armen zwaar over leuning en tafelrand, zitten te pooien en op hun sigaren smakken. In den hoek hokt op de zwartleeren canapé 't ander drietal - Louis z'n moeder met den bloemzoeten bakker en zijn manke oudste dochter. Die zitten schuw bijeengekropen, zwijgen en kijken uit over den ontredderden feestdisch naar de voorzaal, waar de dansers voetschuifelend rondzwenken en zich wiegen bij 't oorverdoovend walsgetangel.

Moeder Severiens en Treeske staan bij den sofahoek nog even met moeder Curvers te praten, die maar knikt en zucht en wel begrijpt dat Tila's moeder nu naar huis verlangt. Zij vindt het ook zoo leeg, nu 't bruidspaar weg is, voelt eindelijk hoe moe ze is, en ze zal Louis zoo missen in huis, want die en Liza zijn de beste van d'r vier kinderen.... Jules heeft zich tot bij den ouden Curvers gewaagd. 'Kerel, weggaan? nu de lol eerst goed gaat beginnen.... Je bent

stapel.... Kom, kom.... drink liever nog 'n glas.... Zou me die weggaan!' Curvers tast naar 'n flesch en in zijn gestuntel stoot hij tegen Alofs, die bijna omwankelt op z'n stoel.... tot ze allebei weer log zitten neergezakt, broeiig paars de koppen met de kwijlend vette lippen en blakke oogen. Ze zijn weer met mekaar aan 't wauwelen en als de jonkheid niet danst, dan moesten zij eigenlijk 'ns laten zien wat ze kunnen. Op Jules letten ze verder niet. Die troont z'n moeder en Treeske mee van 't afscheid bij de sofa, neemt z'n vioolkist. Bij hun laatsten blik de feestzaal door zien ze de drie pooiers strompelig langs de tafel naar den dans schuiven.

'Goddank' verademt moeder Severiens, als ze op 't plein komen. En alledrie kijken ze 't eerst verwonderd naar de sterren op, die zoo heel stil en helder boven de hooge en lage daken van Vlakerhof staan te schijnen. Dan speuren ze 't kapelletje in, en Jules lacht: 'Zou Sint-Rochus niet op den loop zijn gegaan voor 't lawaai?' Maar Sint-Rochus staat er even bezadigd als immer op z'n pelgrimsstaf te leunen, wel 't been met de wonde 'n voetstap vooruit, maar de volgende schrede zal hij nooit kunnen doen, daar 'n kleine engel aan z'n voet zit geknield, het geheven handje gereed om de wond te heelen. 'n Olielampje van blauw glas gloort over Sint-Rochus en den engel 'n droomerig schijnsel.

'Da's jouw lampke, he kind?' vraagt moeder Severiens.

'Er is altijd iemand op Vlakerhof geweest, die voor Sint-Rochus 'n lichtje deed branden. Dat waakt in Vlake.'

'Wij hebben er ook een thuis' en moeder Severiens vertelt van d'r pitje bij 't Lievevrouwenbeeld. 'Wie 't na mij zal aanhouden?'....

'Denkelijk Tila.'

‘Tila?’... en dan nog dichter leunend op Treeskes arm prevelt Jules' moeder: ‘'t Zou juist iets voor jou zijn, kind... later.’ Treeske knikt heel ernstig.

Ze staan voor 't schuine zijpoortje. Jules morrelt onhandig naar de klink. ‘De klopper, Jules’ komt Treeske hem lacherig te hulp, en ze licht den zwaar-ijzeren beugelklopper op en laat dien drie keer terugslaan. Dan staan ze ineens alledrie zonder woorden.

‘Kom’ verwint moeder Severiens de stilte, ‘we zullen vast afscheid nemen.’

‘Moeder zal willen dat ge binnenkomt.’

‘Vanavond niet meer, kind. Laat ons zeggen tot-gauw, is nu niet?’

Jules zwijgt en licht den hoed van 't hoofd. Schichtig reikt hij Treeske de hand. Even schichtig neemt ze die met vluchtigen druk. ‘Tot weerziens dan.’

Moeder Bormans komt met de stallantaarn in 't poortje: ‘Wel, wel’ en tuurt wie daar achteruittredend goedenavond wenschen. ‘Maar, madame Severiens, en Jules. Gij zelf?’

‘Moesten we niet goed voor uw Treeske zorgen? Enkel al uit dank dat ge ze komen liet.’

‘Proficiat met Tila, madame Severiens. Alles goed afgeloopen?... Komt ge 'n andermaal dan 'ns praten? Ge maakt zoo'n haast!’ Moeder Severiens heeft Jules' arm gegrepen en dwingt hem zachtjes mee. ‘Tot weerziens dan en welterusten!’ lacht ze. Uit het poortje klinkt hun de weergroet na, de diepe stem en de hooge zangerige stem, die 't duister doorklaart.

Moeder en zoon schuifelen dicht naast elkaar, één schaduw, Treeskes blauw lichtje voorbij. Uit Hotel Curvers joolt de dans hun tegen. Zwarte schimmen bewegen er achter de

gordijnen. Zij stappen snel en schuw het donker in van de Daelhoverstraat.

VII

Nu de stemmen van Louis en Tila uit de keuken tot z'n kamertje doordringen, leeft Jules op tot een anderen tweestrijd: ‘Hier blijven of naar beneden gaan?’ Luisterend blijft hij talmen, de oogen alweer naar die spoelende druppels langs 't vensterglas. 't Begint duister te worden, de Februarimiddag druilt vroeg weg in den regenmist.

Beter toch maar te gaan. Misschien zal 't den loomen druk van z'n gedachten wegnemen en die kroppende tranen uit z'n keel. Was er ooit 'n ellendiger Zondag dan deze? Nergens 'n lichtglimp, almaar de regen om het huis, en tot hier op de trap slaat de mist hem tegen. In gang en winkel glinstert het ziltig muurwitsel en zijn de vloersteenen klam beslagen.

Als hij de keuken binnenkomt, is daar juist 'n hol zwijgen en schuiven Louis en Tila hun stoelen weg om heen te gaan. ‘Wel?’ groet z'n zuster hem. 't Is den tweeden keer dat hij haar na de bruiloft ziet. En weer moet hij verwonderd denken: ‘Nu is ze me heelemaal vreemd geworden.’ - ‘Komen jullie door den regen?’ vraagt-ie, hunkerend naar'n blijklank. Hoe blakend van levenslust zijn die twee toch!

‘En in plaats dat ze nu 'ns gezellig blijven praten! We zijn hier zoo alleen, he Jules?’ Hij hoort hoe z'n moeder naar d'r eigen goedigheid zoekt. Ze staat voor d'r stoel als bij bezoek van onbekenden.

‘'n Anderen keer’ belooft Louis luchtig.

‘We moeten alweer gaan fuiven, Jules’ legt Tila uit. ‘'k Heb het juist verteld. Raad 'ns.... 't Laatste nieuws van Vlake. 't Is er door. Virginie met’....

‘Virginie? is dat je zuster, Louis?’

‘Hoor hem! natuurlijk - Virginie.’

‘Met Dewart. Weet je soms ook niet, wie Dewart is?’ vult Tila aan. ‘Zoo gaat het, als men maar oogen heeft voor één.’

‘Zou ik niet weten, wie Dewart is? Die is waarlijk bekend genoeg.’ Jules is ineens wakker bij Tila's geplaag.

‘Ja maar, nu gaat hij trouwen en zich bekeeren’ lacht Louis, ‘he Tila? zoo doen de mannen.’

Tila slaat z'n hand weg. Jules ziet weer bij 't openvallen van haar mantel die schitterige breloque van glazen diamanten op d'r blouse. ‘In elk geval, Virginie doet 'n goeie partij’ pocht ze ‘mevrouw zal ze zijn in Eeldert. Ze heeft groot gelijk dat ze hem neemt.’

‘Wees maar gerust trotsch op je aanstaanden zwager’ schampert Jules, die voelt dat ze naar moeder praat om 't laatste woord. Alweer mis geweest tusschen moeder en haar? Maar Louis klopt hem goedsmoeds op den schouder: ‘'t Is als vanouds: van bruiloft komt bruiloft. Nou jouw beurt!’

‘Dan kun je lang wachten.’

‘Doe niet zoo onnoozel’ hitst Tila. ‘Iedereen heeft wel gezien wat je voorhebt, manneke!’

‘Wat 'n onzin!’ 't Bloed slaat Jules naar 't hoofd.

‘Zoo mis niet!’ dreunlacht Louis, ‘'t gouwen klompje van Vlake! Aanhouden, kerel. Zoo een’....

‘Laat hem toch’ komt moeder tusschenbei, zonder te zien hoe hij bevend van kwaadheid en toch weerloos hun den rug gaat toekeeren. Ze staat naast hem, wil den arm om z'n schouder leggen, maar hij schudt dien af.

‘Braaf maar’ spot Louis ‘braaf maar.’ Doch ineens verveeld noopt Tila, boven zijn lach uit: ‘gaan we nou of gaan we niet?’

‘Laat ze toch praten’ mompelt moeder, nu ze zich om wenden. Haar neergezonken arm is om z'n lenden gebleven. Ze troont hem mee, om het tweetal door den winkel naar de voordeur te brengen.

‘Kom 'ns naar ons, moeder’ begint Tila bij 't afscheid, ‘pas tweemaal zijt ge er geweest.’

‘Zeker zal ik komen, kind. Natuurlijk,’ knikt d'r moeder gul, al wordt meteen de tegenzin in haar wakker, nu ze weer moet denken aan dat holle nieuwe huis, waar met de lucht van verf, versch hout en vocht de ongezelligheid omspookt in de opgesmukte kamers, in dat voorhuis blinkend van nieuw nikkel, raders, stangen en fietsen tot omhoog tegen het plafond.

‘Vooruit dan maar. Als moeder komt, zal 't wel lukken!’ grapt Louis, tegelijk ongeduldig z'n arm door dien van z'n vrouw stekend, om haar mee te dwingen: ‘We komen te laat, zeg!’ Tila's hoog uitgehaald ‘dag’ is 't laatst van hen, die in den regen verdwijnen.

De armen huiverend tegen de borst gedrukt treedt moeder Severiens van den drempel terug. ‘Alles even los en leeg’ denkt ze hardop.

‘Grof zijn ze’ wrokt Jules, die nog tegen den gangmuur aanleunt.

‘Ze weten niet beter.’

Achter haar aan komt hij schoorvoetend mee naar de keuken; staat daar afgewend naast het venster, vuisten in de zakken, 't hoofd tegen den muur aangeleund. Somber ziet hij naar buiten, den kant uit waar niets te zien is dan bij de druipende heg de scheefgezakte regenton, waarin het gootpijpwater met eentonig geplas neerklotst.

‘Nu weet hij heelemaal niet meer, waar het te zoeken’ denkt z'nmoeder. ‘Durfde ik hem maar helpen.’ Ze wacht bij 't

fornuis en den zingenden waterketel, tot ze kan koffiezetten. De onvrede, die na elk nieuw samenzijn met Tila en Louis weer in haar moet bezinken, doorwoelt haar onrustiger dan ooit. ‘Virginie en Dewart? Wat 'n verkooperij! Maar dat ‘bah’ was haar toch over de lippen, eer ze 't wist. Voortaan moet ze oppassen, alles maar zwijgend aanhooren. Ze wil niet altijd dien ruzietoon. Tweemaal sloeg die nu weer bijna uit. Jules is anders niet zoo opvliegend, maar ze tergden hem. Na de bruiloft hebben Jules en zij nog geen woord over Treeske gerept, en nu die twee op zoo'n manier!.... Heeft hij nu ook dat gevoel, of alles binnenin gekneusd is? Steun zoekt hij aan den muur. Moet ze hem niet helpen? In Godsnaam het maar wagen?...

‘Jules’ begint ze onwillekeurig.

Hij keert zich vragend om, doet 'n paar stappen nader.

‘'k Ga nu voor ons koffiezetten, en dan, jongen, - madame van Vlakerhof heeft me al zoo dikwijls gevraagd 'ns te komen praten.... 'k wilde daar vanavond eens heengaan.’ Ze spreekt toch wat weifelend en ziet verlegen van Jules af, het deksel oplichtend om in 't razig kookwater te kijken.

‘Doe dat, moeder’ brengt Jules er moeilijk uit.

‘Kom gij me dan tegen zevenen halen.’

‘Ik?’ schrikt-ie.

‘Wie anders?’ Maar z'n moeders lach, die ineens vorschend in z'n blik straalt, wekt daar geen weerlach, niets dan 'n woeling van twijfel en beschroomdheid.

‘Ge zult'ns zien, jongen, hoe dat meevalt. 't Gaat vanzelf.’

‘Niet dat ik bang ben.’

‘Wat dan?’

Hij trekt met de schouders. Hoe't met woorden te zeggen? en dan nog, hoe zou z'n moeder 't kunnen begrijpen?

‘Kom, kom. Als je moeder je 'n goeien raad mag geven’....

‘Nee, moeder, neen,’ er is in z'n afwerend gebaar 'n angst, als ging ze 'n wonde plek aanraken. Zij verschuwt.

Nu ze tegenover elkaar aan tafel zitten, nog altijd vreemd met de leege derde plaats, begint ze om door de stilte heen te komen, maar weer over Tila en Louis, hun eenig onderwerp tegenwoordig. Hoe welgedaan ze er eigenlijk uitzien. Tila lijkt 'n dame, zooals ze zich kleedt.

‘Ze heeft zich heelemaal naar dien Louis veranderd’ geeft Jules toe.

‘Geloof je wel, dat 't mijn eenige geruststelling is, te zien hoe ze bijeenhooren? Al begrijp ik maar niet, hoe 't mogelijk is. Enfin. Ze zullen niet gauw om iets treuren, die twee. Waarom zou ik het doen over hen?’

‘Treuren om hen? Ze zijn te benijden. Was 'k maar als zij!’

‘Maar lieve jongen, in Godsnaam’....

‘Och wat, moeder? Ik?’ Hij strijkt nerveus met de hand langs 't voorhoofd, en dan plots weer vorschend zooals hij al meer deed: ‘Vader, hoe was die?’

‘Je vader zaliger? Die had z'n hoofd ook altijd vol gedachten. Zeker, je lijkt op hem, heelemaal van wezen en aard. Even oud als gij nu, was hij toen we elkaar leerden kennen. Hij heeft me weleens gezegd, dat God mij gestuurd had naast hem. Dat gaat zoo, de een helpt den ander door 't leven heen.’ - En als ze in de stilte na die mijmerige woorden allebei den schemer zien over elkaars gezicht, durft ineens haar stem zacht maar vast: ‘Let op, jongen, als God ook jou iemand stuurt om je te helpen leven’....

Jules blijft haar zinnend aanzien, alaan wat verwonderd. Maar zij staat ineens op en slaat de sjaal om. ‘Ge komt me dus over 'n goed uur halen op Vlakerhof?’ Ze blikt

hem diep in de oogen. - ‘Goed’ zegt hij dof. - ‘Tot meteen dan!’

Ontdaan staart Jules haar na. ‘Opletten? Iemand die God me stuurt? Had hij nu maar geantwoord.... Nee moeder, had-ie moeten zeggen, al is Treeske dan ook enkel zonneschijn, me helpen leven dat kan alleen m'n viool. - En ook, hoe hij dit weet sinds den eigen avond dat hij voor Treeske begon te spelen, maar al spelend Treeske vergat en vervreemd van haar af stond, toen 't gedaan was.... Misschien kan hij 't straks, als ze terugzijn, nog zeggen. En dan liever zooals hij 't vanmorgen in de kerk bedacht: Moest ik kiezen tusschen dat meisje en m'n viool, 't eenige wat ik zeker weet, is dat ik de viool zou nemen.’

Hij is al dubbend weer op z'n kamertje gekomen, merkt nu eerst dat het donker is. Alleen valt er wat rood schijnsel op den vloer door de schuif van het potkacheltje. Tusschen z'n boeken tast hij naar de lucifers.

Als boven de tafel de kleine hanglamp brandt, staat hij oogenblikken lang verwezen naar dat open geschiedenisboek te staren. Was hij 't wel, die den heelen middag over dat boek zat gebogen, vuisten tegen de ooren, hard opdreunend soms en 'n feit met het jaartal twintigmaal herhalend, om het in z'n versloten kop te stampen? Zoo moet dat tegenwoordig! Hij kan bijna niet, kan er niets meer bij leeren, is telkens alles vergeten, zit soms als 'n beteuterd warhoofd bij z'n leeraars te stotteren. Maar soms ook zijn ze verwonderd als-ie ineens alles fel-duidelijk weet, puntig en scherp de dingen bij ingeving ziet zooals ze zijn. Was er dat niet, dan hadden ze hem natuurlijk al lang van dien cursus weggestuurd. Nu is 't: ‘Severiens, als je maar wilt. Niet verslappen, aandacht bewaren!’ Zeker, hij wil wel. Evengoed als op de

school. Wat helpt't? Daar is't ook al telkens mis, moet Kroes komen om z'n klas tot orde te brengen. Ze hebben hem pas van de vierde naar de tweede gestuurd. Mooi! En nog aanhoudend: ‘Severiens, kijk eens hoe Manders 't doet. Zie dat je 't leert van hem.’ Maar wie kan ook weten hoe sterk hem heel dat onderwijzersschap tegenstaat? Hoe elke dag er één is, 'n last dien hij moet afwentelen en die telkens opnieuw op hem wordt gelegd. Nog vijf maanden nu! Als ze hem tenminste met de overigen laten opgaan. En dat wil hij. Dat moet! Daarom koel en nuchter maar blokken, blokken, zooals de anderen doen. Niets meer dan blokken, en Treeske vergeten. Dat tobben over Treeske - uit! van nu af. Ziet hij haar vanavond op Vlakerhof, 't zal het beste zijn kortweg haar te zeggen: ‘'t Geeft niets met ons tweeën’ - dat lukt wel zonderdat de anderen het merken. Op den terugweg dan ook tegen z'n moeder. Van nu af niets meer dan de school, de cursus, examen doen. Anders loopt z'n leven verkeerd. Is hij maar eenmaal uit Vlake weg, dan komt het echte. Al zou hij door muren moeten heenbreken....

Voor z'n wraschtafel heeft hij gestaan. 't Laatst nog bukt hij naar 't schuine spiegeltje, dat met het rosse lamplicht 'n schim van z'n gezicht opvangt. Z'n oogen zien vragend z'n oogen in.... ‘En Treeske dan? Wat zal zij?’....

Bedachtzaam blaast hij de lamp uit. Beneden in de donkere gang tast hij in 't muurnisje, om te weten of z'n moeder den huissleutel wel heeft meegenomen. Wil hij maar, dan kan hij immers evengoed stipt en bezadigd zijn als de anderen....

Op den weg, waar hier en verder de schijn uit een der huisvenstertjes spiegelt in een plas of volgeloopen wagen-

spoor, stapt hij met opgewend hoofd tevreden den klammen nevel door. De regen heeft opgehouden.

Voor het zijpoortje van Vlakerhof staat hij toch te talmen, eer hij den klopper laat neervallen. Als de slag van ijzer op ijzer hard opklinkt, is 't hem of een schokkende weerslag z'n bloed doet stollen. Dat hij zich nu in Godsnaam toch sterk houdt, zorgt haar alles te zeggen. Hoe ook weer?

't Poortje wijkt open en ineens straalt voor zijn voeten 't licht van de stallantaarn, dat schaduwen doet opwieken.

‘Jules!’ Treeskes stem, Treeske zelve met de lantaarn, die omhoogwipt in haar hand.

‘Goeden avond’ zegt Jules, en hij glimlacht wijs als tot een kind, dat blij is om niets. Dit maakt Treeske meteen verlegen en zij begint ook ernstig en wat dof voor zich te kijken, nu ze naast elkaar den spronk opgaan.

‘Hoe is 't er mee sinds de bruiloft?’ leidt Jules in. Misschien immers is dit het eenig oogenblik dat ze alleen zijn.

‘Met mij?’ ontwijkt Treeske. ‘Hoe zou 't zijn? De dagen vallen lang.’

‘Ja’ hapert Jules, zoekend naar 't rechte woord ‘dat is altijd als men pas iets goeds heeft beleefd’.... Maar zoo is 't mis. Hij verwart, poogt nogeens: ‘Ik heb veel over jou en mij nagedacht, Treeske.’

‘Dee je dat wezenlijk?’ Treeskes oogen zien blij en aanhankelijk naar hem op. Ze zijn door het portaaltje op den drempel der bijkeuken gekomen, staan in 't open deurvak stil, kunnen niet anders dan elkaar blijven aanzien.

‘Wachten maakt den tijd tiendubbel.’ Treeske wordt door haar eigen woorden bang en wendt het hoofd af.

‘Heb je dan gewacht? Waarop?’ vraagt Jules, die 't toch nog redden wil. Maar z'n adem beklemt. Hoe ze daar staat,

het hoofd neer en 't goudlicht van de lantaarn tegen d'r gezicht en over 't glinsterig haar!

‘En jij?’ vraagt ze terug in plotse zelfoverwinning hem vol aanblikkend. ‘Waarover heb je gedacht?’

‘Hoor 'ns, Treeske’.... hij wil 't gaan uitspreken, doet 'n stap nader, om 't haar vooral zacht en voorzichtig te zeggen. Maar ineens staan ze daar hand in hand.

‘Heb je verlangd naar mij?’ Hij kan niet anders dan z'n arm om haar heen leggen.

‘Waarom kom je nu eerst?’

‘Houden we dan toch van elkaar, Treeske? Is 't sterker dan alles? Ik ben zoo bang dat we ons vergissen.’

‘Niet zeggen.’ Ze leunt met gesloten oogen tegen hem aan.

‘Ik ben zoo heel anders dan je meent.’

‘Arme lieve jongen!’ zucht Treeske uit, voor haar zijn naam, dien ze altijd fluistert wanneer ze alleen zit te droomen van hem. Ze ziet naar hem op, de oogen vol tranen.

‘O jij, jij!’ kreunt Jules z'n voorhoofd aan het hare buigend. Maar opschrikkend tegelijk laat hij haar los en treedt weg. ‘We moeten binnengaan, he?’

Met gebukt hoofd zet ze de lantaarn bij 't laagbrandend lampje op de kast en gaat hem voor de treden op naar de keuken.

‘Hier is Jules’ zegt ze met leege stem en laat hem langs haar de groote huiskeuken binnengaan.

‘Ha!’ wordt hij verwelkomd. ‘Da's goed, jongen.’ Madame Bormans schuift een stoel bij. ‘Ge komt laat’ zegt z'n moeder, naast wie hij nu neerzit. En hij: ‘maar ik wilde zoo gauw 't gesprek niet storen.’ - ‘Nietwaar, Jules, ze moet eens meer komen? 't Doet allewijl iemand goed met 'n verstandig mensch te praten.’ - ‘Ze zitten 't nieuws van

voor veertig jaar op te rakelen’ lacht bij de schouw een dreunende basstem. Jules ziet nu eerst vader Bormans daar zitten, den stoel achterover tegen den schoorsteenstijl, de beenen gestrekt. Smakkend aan z'n pijp ziet hij met z'n zonnige oogen Jules aan, die hem meteen even zonnig en gemoedelijk z'n ‘goeien avond’ toeknikt.

‘Heb ik dit alles vroeger al gedroomd?’ denkt Jules. 't Lijkt hem zoo zonderling vertrouwelijk hier, - de wijde schemerig verlichte keuken met haar vloer van donkerroode plavuizen, daarover in kunstige krinkels en kruisen 't witte zand. Meubels zijn er niet dan bij de smalle vensters de groote witgeschuurde knechtentafel met de banken; naast de treden naar de opkamer de breede eiken kast; en verder tegen de witte muren 't koperen wijwatersvat met 't palmkruid en den paternoster; een rek met sleutels en het geweer; een schap met tinnen schotels en kannen; een schap met koperen marmieten en kandelaars en het plankje met de kerkboeken. De uitgebouwde hooge schouw met op haar eiken lijst 't koperen kruisbeeld blinkend als goud, de luchters, de lantaarns, de zwavelstokkenpot. Boven het open kolenvuur,dat tusschen z'n zwart-berookte muurblokken knettert met blauw-en-oranje vlamtongen, hangt aan de ketting de zingende moor....

Als kleine jongen heeft Jules schuw in moeders rokplooien eens naar dat aardig vuur en dien ketel staan kijken. 't Was 'n klare wintermiddag. Opeens kreeg hij 'n grooten rooden appel in z'n handjes.... ‘'t Zal die herinnering zijn’ verklaart hij zich z'n thuis-zijn hier.

't Gesprek gaat voort, deint telkens tusschen gescherts en bespiegeling. Moeder Severiens praat nu over Tila's huwelijk, dat ze 't liever anders had gezien. Moeder Bormans vergoelijkt: ‘Zin is keus.’

Jules durft eindelijk naar Treeske kijken, die aan den anderen schouwkant tegen de donkere eikendeuren van de muurkast zit. Ze heeft het kanten schortje om d'r handen geslagen en blijft gedoken, of ze zich kleumend aan 't warmen is.

‘De bruiloft heeft tenminste Tila's trouw goed ingezet’ praat moeder Bormans. ‘Heel Vlake schalde van die serenade. Dat was aardig 's wintersavonds. Hier in de keuken konden we 't hooren, of we er bij waren.’

‘Da's anders dan jouw viool, Severiens!’ plaagt Bormans.

‘Ja’ valt d'r moeder goedig knikkend bij ‘Treeske heeft 't wel verteld hoe mooi je gespeeld hebt.’

‘Kun je 't voor ons niet 'ns overdoen? Dan denken we nogeens aan onzen trouwdag, he vrouw?’ en Bormans gaat vertellen hoe 'n vioolspeler van over de grens vijf uren ver kwam geloopen, om op hun bruiloft de lui te laten dansen.

‘Maar als Jules speelt, dat is niet om te dansen’ zegt Treeske ineens opkomend uit d'r kouwelijkheid.

‘Hoe dan, kind?’

Ze trekt de schouders op, ziet wat hulpeloos naar Jules, alsof hij maar antwoorden moet voor haar. Ze blozen alle twee bij hun vluchtigen blik. - ‘Om te schreien en te bidden’ weet Treeske ineens, maar ze spreekt het niet uit. D'r mond beeft in een pijnlijken glimlach.

‘Ons Treeske’ plaagt d'r vader, met z'n pijp naar haar wijzend ‘die heeft vandaag d'r spraak verloren, die zit maar te krimpen bij 't vuur. Dat komt ervan als men negen dagen achtereen, weer of geen weer, den beeweg doet!’

‘Och vader’....

‘Den beeweg?’ vraagt moeder Severiens belangstellend. ‘Toch niet naar Eeldert, kind?’

‘Naar Eeldert, ja.’

‘Anderhalf uur ver’ voegt d'r moeder eraan toe. ‘Wat ze toch prakkezeert in 't begin van Februari!’

Weer glijdt Treeskes blik schichtig langs dien van Jules. ‘Om jou! om jou en mij.’ Hij verstaat het en blijft naar haar zien. Er begint een prettig geplaag in z'n oogen te tintelen. Voelt ze, dat hij nu 't liefst met 'n paar vlugge passen achter haar zou willen sluipen, z'n armen over d'r schouders leggen en haar met stoel en al heel zacht tegen zich aan trekken, d'r hoofd aan z'n hart en op d'r wimpers z'n lippen....

‘We moeten gaan, jongen,’ hoort hij z'n moeder zeggen. Als ontwakend staat hij op. De twee moeders zijn reeds het trapje af, Treeske wacht in het deurvak, als hij nog bij Bormans staat te praten. Die is hem ineens aan 't uithooren over z'n betrekking en z'n studie. Jules vertelt wat beklemd over z'n examenplan. Maar nu Bormans hem gulhartig zijn breede zwart-doorgroefde hand toesteekt, komt 't van-zelf in een lossen lach: ‘Zal ik dan maar 'ns komen met de viool, meneer Bormans?’

‘Doe dat, jongen.’

‘'t Zal hier goed klinken.’ Jules' blik dwaalt de ruime hooge keuken door, die met d'r witte wanden en steenen vloer zoo klaar en open lijkt.

‘Kom Jules’ noopt uit de bijkeuken z'n moeders stem.

Als hij wat onzeker de deur achter zich heeft toegedaan, ziet hij Treeske alleen midden in de bijkeuken op hem wachten. De halve vlam van het lampje geeft wat smeulig-rood licht.

‘Is 't nu goed?’ vraagt hij onbevangen naast haar tredend. ‘'k Heb aan je vader gezegd, dat ik den volgenden Zondag met de viool kom.’

Treeske knikt, toch nog pruilig: ‘Zondag pas? Weer 'n heele week!’

Jules lacht en 't is hem of er 'n drukkende last van hem afglijdt. Hij slaat de armen open en spelend en blij vangt hij er haar in.

‘Niet doen, Jules!’

‘Maar wat moet ik dan? Zeg nu zelf 'ns? Ben je mijn meisje niet? zeg't dan, toe’....

‘Eerst moeten vader en moeder 't ook weten.’

‘Dat zullen ze wel.’

‘Zul je 't vragen?’

‘Moet dat?’ verdonkert Jules' stem.

‘Kinderen!’ roept moeder Bormans buiten bij 't poortje. In z'n arm staat Treeske en hij ziet haar zoo met de gevouwen handen tegen z'n schouder. ‘We moeten gaan.’ - ‘Ja.’ - Ze bewegen niet.

‘Is nu niet, - die beeweg was voor ons?’ fluistert hij schuwer.

‘'t Is een wonder, Jules’....

‘Wat?’

‘Zoo gauw de verhooring.’

‘O, jij liefste’.... Op haar koel voorhoofd blijven z'n lippen. Roerloos staat ze met gesloten oogen.

Nu echter - werd er nogeens geroepen? - is 't voorbij. Ze zijn op den spronk en treden haastig op de twee wachtenden toe.

‘Maar wat duurt dat lang!’ lacht Treeskes moeder, de lantaarn oplichtend naar hun gezichten.

‘Meneer Bormans hield me aan den praat.’

‘Pas op, Jules, als dat niet de waarheid is!’

‘Serieus.’ Ze lachen. Alleen Treeske niet, die staat met

de armen op den rug versomberd naar Jules te zien, reikt hem 't laatst de hand. 't Lijkt Jules of ze zich schreiend aan z'n hart wil komen bergen. Even talmt hij met d'r hand in de zijne, verwonderd dat er niets gebeurt. ‘Ja dan - tot gauw’....

Met 'n paar snelle passen haalt hij z'n moeder op den weg in. Ze loopen dan achter elkaar langs den kant, modder en plassen zorgvuldig mijdend. Eerst bij Sint-Rochus' kapel wendt zij zich om naar hem. ‘Hoor 'ns aan!’ zegt ze met gezonken hoofd wenkend naar Hotel Curvers, waar de piano tangelt. Jules komt naast haar en aanstonds neemt ze zijn arm, zooals ze zoo graag doet tegenwoordig. Maar ditmaal glijdt ook haar hand in de zijne en houdt die omvat met innigen druk. ‘Jou heb ik toch nog.’ Ook Jules denkt: ‘Wat kan 't toch vreemd gaan, Tila zoo heelemaal van ons af.’

Ze zijn in de Daelhoverstraat gekomen. Hun handen liggen nog ineen en moeder leunt op z'n arm, of hij wezenlijk haar steun is. ‘En?’ vraagt ze zacht, nu ze de piano niet meer hooren.

‘O!’ er vlot een glans door Jules' gedachten en luchtig zegt-ie: ‘Raad 'ns, moeder, waarvoor ze dien beeweg deed?’

‘Dat hoef 'k niet te raden. Onze-lieve-Heer heeft mij al wekenlang om precies hetzelfde hooren bidden.’

‘U? maar neen - voor ons, moeder, voor haar en mij!’

‘Juist.’ En als hij blijft zwijgen: ‘Goed maar dat ge naar Vlakerhof gekomen zijt. Zeg nu zelf 'ns?’

Hij drukt haar arm tegen zich aan. 't Is hem of hij sinds straks grooter en sterker is geworden, of z'n borst zich heeft verwijd. Dwaas dat-ie was! Alsof liefde niet nieuwe, volle, heerlijke kracht geeft! Alles, alles tegelijk zal hij kunnen. Nou zal hij pas beginnen te leven en te werken!

‘Ze houdt van me’ zegt hij als droom-pratend. Ze stappen op hun huisdeur aan.

‘Dat wist ik immers wel’ glimlacht z'n moeder.

En nu hij den sleutel heeft omgedraaid en zacht de deur voor haar openduwt, voelt ze door 't duister z'n blik in den haren lichten: ‘Bid nog wat voor haar en mij, moeder. Ik kan 't zelf zoo slecht’....

‘Maar altijd, jongen, m'n leven lang.’

Eer de keukenlamp brandt, zijn de tranen weer weg, die bij hun laatste woorden haar en hem naar de oogen welden.

Het avondeten duurde zoo lang door moeders opgewekt praten over d'r eigen jonge jaren, toen ze vader leerde kennen, juist 'n jongen als hij. Jules begrijpt het nu wel, ze ziet in Treeske en hem 't mooiste van haar eigen jeugd herleefd. Eindelijk is hij op z'n kamertje. Enkel 't verlangen er te komen, deed hem zoo leeg en vluchtig antwoorden op moeders innig praten. Maar moet hij niet zoo eindeloos veel overdenken?....

Z'n geschiedenisboek ligt er nog juist zoo. Wiskunde had hij willen doen vanavond. Hoe zou hij in Godsnaam nu?.... Morgen! Morgen zal hij beginnen met alles, zich Treeske gaan waard maken. Als d'r vader weer begint over z'n vooruitzichten, en dat zal hij natuurlijk als hij haar vragen komt, dan moet hij kordaat kunnen zeggen: ‘Van 't zomer hoofdakte, en wat daarna, dat zal zich wel uitwijzen, maar 'k heb den besten wil.’ Daarna? Hij zal 't nu maar aan God overlaten. Als het zoo duidelijk toch Zijn bedoeling is, dat Treeske en hij één worden.

Op den rand van z'n bed zit Jules met de armen over elkaar. Hij wiegt zacht het bovenlijf en lacht droomig naar

het onbestemde. ‘Hoe ze daar stond met gevouwen handen tegen z'n schouder.... Zijn bruidje. Van hem zal dat leven zijn en hij zal 't moeten beschermen. Het vereeren, o God! Alles, alles aan haar geven, - z'n droomen en z'n verteedering, liefde, zooals geen ander ooit ze haar geven kan’....

Hij buigt z'n voorhoofd neer in de handen. Hij kon niet anders. Op z'n knieën is hij neergegleden. Hij blijft zoo. En almaar welt droom en gedachte tot vreemde beden hem naar de lippen. Mijmerend prevelt hij voort, schreiend om z'n geluk. Maar nu bij z'n laatste uitgekreund: ‘alles, alles’... hoort hij z'n eigen stem. Is dit ijlen?...

Hij bukt meteen naar den vloer en tast in den hoek naar z'n weggeschoven viool. Eer 't goed te weten is hij aan 't spelen.

Even is 't nog het ruischen van den regen over de heggen, over de mistroostige duistere huizen. Dan tinkelt er 'n fijn geluid boven de ruischende weemoedigheid uit, in 't natrillen staag reiner en heller, 'n lach.... En alom worden vogels wakker. Terwijl de lentewind suizelt, zingen de vogels luid-uit, tot wind en bladergeritsel en alle vogelstemmen tot een diep doortonende golving worden van almaar klank en klank, een bruisend opstormen van muziek. Alaan verzinkt dit weer in 't droomig gesuizel. Een open zonnigheid blijft, waardoor een hooge kinderstem een simpel liedje zingt. Een liedje dat heenzweeft in vragen. Is zij niet de liefste? Is ze onder allen niet mijn? Liefste, o liefste-mijn, hef aan mijn hart uw handen, leg aan mijn voorhoofd het uwe.... Want nu is de winter voorbij, de regen voorgoed geweken, bloemen ziet men op het land, de zangtijd is gekomen....

Verwonderd laat Jules de viool neerzinken. ‘De zangtijd is gekomen?’.... Heeft hij die woorden van het Hooglied

op z'n viool gezongen? Hij hoort ze immers natonen, kan ze naspelen. Zóó was het. Maar hoe is hij tot die woorden gekomen? Eerst? Och, dit alles nogeens te kunnen, het vasthouden in tonen en teekens, en 't voor Treeske Zondag spelen, juist dit....

Hij tast en zoekt op de snaren, staart met verdwaasde oogen weg. Z'n kamer heeft geen muren meer, nacht of tijd bestaan niet. Telkens na het tastend tokkelen legt hij de viool weer van zich af, bukt over 't muziekpapier en krabbelt beverige nootjes op de lijnen. 't Moet. Hij zal 't kunnen. Heel den stroom van muziek, zooals die in hem opwelde, weergeven, dat 't immer leven zal, 'n wonder lied van z'n geluk....

Hij is al ver. 't Zwelt en deint nogeens naar het Hooglied.

Maar nu hij staat te zoeken naar den laatsten overgang - daar schrikt hij, dat z'n hart er van blijft bonzen. Z'n oogen sperren zich wijd....

De deur is opengekraakt en op den drempel staat z'n moeder in haar wit nachtjak, 't lichtje van de Lievevrouw in de hand. ‘Maar Jules toch!’ Ze blijft d'r hoofd schudden. ‘Weet je wel, dat het bij drieën is? Heel den nacht op die viool? Nog niet naar bed geweest’....

Betrapt staat Jules. Hij heeft de viool haastig neergelegd, z'n linker streelt nog over de snaren. Met 'n trillenden glimlach stamelt hij: ‘Is 't al zoo laat? Even nog’.... vindt geen samenhang.

‘Kom, ga slapen’ zegt ze strenger en kortaf ‘morgen moet je op tijd zijn. Denk aan de school.’

‘Gerust, moeder.’

‘'t Mag niet meer gebeuren.’

‘Niet meer gebeuren?’

Ze heeft de deur reeds achter zich dichtgetrokken. ‘Is ze nu boos?’ denkt hij verdrietig. Maar tegelijk zit hij alweer over z'n papier gebukt. ‘'t Moet af.... morgen is 't weg. Ik zal wel zoo’....

Maar 't wil niet meer. 't Is of z'n leven in eenmaal beklemd zit. De school? Maandag? Rekenen, aardrijkskunde, lezen.... Hij had het willen voorbereiden voor die nieuwe tweede klas. Hoe moet dat gaan?....

Nu hij zich op z'n bed heeft neergelegd, woelt alleen dit nog maar door z'n hoofd: ‘Hoe moet dat gaan?’ Hij is te moe om iets te bedenken, ligt met gesloten oogen. Alles doet hem pijn. Is 't geluk om Treeske verloren? Slapen kan hij niet.

VIII

Door het neergelaten gordijn zeeft de Junimiddag de keuken vol goudige warmte en die wordt zoo broeiend, dat moeder Severiens ten laatste haar naaigerei van de tafel heeft saamgeraapt om de schemerige voorhuiskoelte te gaan zoeken. Ze heeft haar stoel achter de toonbank dicht bij 't venster geschoven, waar de boezeroenen wijduit over de uitstalrekjes haar het licht en den uitkijk benemen. Het nieuw katoen vult den winkel met een scherpen stoffigen reuk. 'n Paar verdwaalde vliegen gonzen tegen het plafond.

Niet lang of het werk glijdt haar uit de verloomende handen en een duizel van slaap doet haar hoofd zwaar vooroverzakken. Maar ze ziet op, zoekt naar d'r naald, zich dwingend tot wakker-zijn. Want hoe is ze ten achter met alles! Alleen reeds om het opgehoopt naaigoed zou ze blij zijn dat Pinksterkermis weereens voorbij is. Heeft ze er ooit tegen opgezien als dit jaar?... En hoe is eigenlijk alles meegevallen! Zelfs

gisteren, Dinsdag, heeft ze van de bruiloft van Virginie en Dewart, die haar tevoren door de gedachten spookte alsof zij zelf met Tila door dat veelbeprate huwelijk ging vernederd worden, ten slotte heelemaal niets gemerkt. Maandag verliep het bezoek van Barbe en d'r dochters in Tila's huis bijna feestelijk. Tila had uitgehaald en Barbe scheen zich te verheugen over het toenemend aanzien van d'r familie in Vlake. Ze was toeschietelijker dan ooit. Louis heeft hen allemaal meegenomen naar het festival in de wei, waar hij de groote-man was! Barbe glom van voldoening.... En zij zelf? Knaagde die achterdochtige bangheid maar niet immer: ‘waarvan kunnen Tila en Louis toch zoo vlot leven?’... Maar Zondag is Treeske er geweest, heel alleen met Jules bij haar. Treeske en Jules, dat is d'r geluk! Ze mag ook niet alles wenschen, waar ze zóóveel heeft....

Moeder Severiens' gedachten zwerven weg in een zonnigen droom. Ze ziet Treeske en Jules in een kleinen tuin met palmboschjes en rozestruiken. Ze loopen naar de heg om een bruidsstoet te zien voorbijgaan.... Tot ze met 'n schok wakker wordt. Er is iemand den winkel binnengekomen. ‘Tila, gij?’

‘Maar moeder, sinds wanneer verschrikt ge van mij?’

‘Onzin, he? Kunt ge gelooven dat m'n hart er van bonst?... Wel kind?’ komt ze tot bezinning.

Tila laat zich op het klantenbankje neer, het hoofd wegbukkend van de kousen- en sokkenstapels en de pakken sajet, die aan haar kant het raam vullen. Ze legt den arm loom op de toonbank.

‘Al zoo vroeg klaar?’ vraagt d'r moeder.

‘Vroeg? 't Is zoowaar zes uur! Er was veel te doen vandaag. Na die kermis en gisteren die bruiloft.’

‘Alles goed afgeloopen?’

‘Waarom zou 't niet? Maar in Februari was er toch meer plezier. Veel meer gasten ook. En die serenade van toen mankeerde. Zijt ge niet eens gaan kijken in de kerk? 't Was er vol. En Virginie mocht gezien zijn. Maar nou verbeeld u, daar hebben ze mij vandaag al twee keer gevraagd, of 't waar is dat Liza met Alofs gaat trouwen. Ze liep met hem in den stoet. Dat wilde vader Curvers zoo.’

‘Alofs? die ouwe losbol?’...

‘Hij schijnt bij Lazarus in 't café te hebben zitten zwetsen over Liza, en dat ze hem toekomt, omdat heel 't hotel hem toehoort.’

‘'t Hotel?’...

‘Nou ja - 't is allemaal van zijn geld. Ook ons huis.’

‘En ge vertelt dat als 'n aardigheid!’

‘Wat kan 't mij schelen? 't Ergste is dat wij daardoor op schrikkelijk hooge lasten zitten. Vader Curvers en Alofs moeten er allebei aan verdienen.’ En als d'r moeder haar verstomd blijft aanzien, zet ze zenuwachtig door: ‘Och, ik ben dat ook maar zoo langzaam-aan te weten gekomen. Vooral omdat Louis zoo graag van die twee uitzuigers af zou zijn.’

‘Z'n eigen vader?’

‘Nu nog mooier! Gaat gij 't voor den ouwen Curvers opnemen? Louis weet genoeg wat z'n vader waard is. En daarom.... hij wil zich heelemaal van hem losmaken. Dat we zoo langzamerhand de zaak en het huis aan ons zelf krijgen. We hebben tot nu geen klagen. De heele Harmonie gunt ons de klandizie, heel Vlake, en als de vreemden komen, zal de drukte eerst beginnen. We krijgen dan ook 't overschot van de logé's uit het hotel en zullen dat goed laten

betalen. Maar toch.... Is Jules naar de stad?' onderbreekt ze ineens zich-zelf en onrustig dwaalt d'r blik naar de dichte keukendeur en het leege gangetje in.

'Jules is naar z'n les, zooals alle Woensdagen' praat moeder Severiens door de plots klemmende stilte heen.

Tila schuift d'r zitje dichter aan de toonbank: 'Ziet ge' begint ze, terwijl ze d'r moeder wat spottig in de star-verbeidende oogen blikt, ''k wilde u eens alleen spreken. Louis heeft zoo'n prachtig plan, moeder. Maar ge moet ons helpen. Ja zeker, gij! Hoe dat kan? Hoor 'ns. We zouden graag buiten vader Curvers om een eigen inkomen hebben. En nu heeft Louis iets bedacht, dat heel rijk zal rendeeren. Maar gij moet ons het geld voorschieten.'

'Ge doet of ik 't met hoopen heb liggen!'

'Eergisteren pas hebt ge aan tante Barbe verteld, dat ge na 'n jaar uitstel om mijn uitzet, met de volgende Paschen het huis hier wilt koopen. We weten dus precies wat ge hebt. En heel best kunt ge ons duizend gulden voorschieten. Neen, luister nu eerst. Ge hebt op den Daelhoverberg wel ooit dien houten uitzichttoren zien staan? Nou. Zoo wil Louis er hier boven de kloof van Vilten ook een bouwen. Heelemaal voor eigen rekening en al wat die aan entrée's opbrengt, dus voor ons. En dat zal niet weinig zijn.'

'Dus zou ik voor zoo'n rarekiek mijn uitgepijnde spaarpenningen'....

'We zullen natuurlijk rente betalen, als 't daarom te doen is. Kom nou, moeder. Wat hebt gij aan dat geld, waarmee wij ineens er bovenop kunnen komen?'

'Zie vooruit te komen met werken en sparen. Louis zal beter doen met op zijn z'n zaak te passen. En gij'....

'Louis weet heel goed wat hij doen en laten moet. En

ik ook. Ge doet of we kleine kinderen zijn! Maar 't is niks. Die bagatel zal hij best ergens anders krijgen. Als gij te schraperig zijt om uw eigen dochter vooruit te helpen.'

'Ik, wat?'...

'Als 't Jules maar was, he?'

'Die zal nooit met zooiets.... Jules? die me elke maand heel z'n inkomen geeft'....

'Natuurlijk! Die lieve goeie Jules, niets dan geluk beleeft ge van hem. Maar ondertusschen.'

'Wat bedoelt ge, Tila?'

'Och wat!... door heel Vlake is 't bekend dakie hoegenaamd geen verstand heeft van z'n vak. De kinderen leeren niks bij hem, loopen zoomaar de banken uit'....

'Kom, zwijg liever. Lasterpraat is zonde.'

'Lasterpraat? omdat gij 't van uw lieven goeien Jules niet gelooven kunt? Het is zoo!'

'Goed, dan is het zoo' knikt d'r moeder bleek en stroef.

'En ge blijft er dus bij,' vraagt Tila opstaande 'dat ge hier die kaduke barak gaat koopen?' Verachtelijk speuren d'r oogen langs de balken van de zoldering, de bultige muren langs en naar de uitgesleten plavuizen van den vloer.

'We hebben genoeg gepraat' antwoordt d'r moeder kortaf.

''t Mankeert er nog maar aan, dat ge me de deur wijst' bijt Tila haar toe. D'r gezicht wordt vuurrood en d'r oogen vonken.

'Och kind, 'k zou 't zoo graag anders willen.'

'Doe dan anders!'

'Alsof het aan mij ligt! Maar 't zal wel beter worden. Al spreekt ge er met uw eigen moeder niet over, ik weet al lang dat ge zelf gaat ondervinden, wat het beduidt een moeder te zijn.'

‘Nou’.... 't Is Tila die de plotse pijnlijke stilte verbreekt en d'r in verwarring afgedoolden blik ineens weer met 't eigen spottig geblink opslaat. ‘Waren we liever daarmee begonnen! Nu was ik 't haast vergeten, dat ik u juist kwam vragen om in November meter te zijn van onzen kleinen Louis, zooals we hopen. Vader Curvers heeft het peterschap al aangenomen.’

‘Ge hadt het aan uw moeder eerder en anders dienen te zeggen.’

‘Maar lieve hemel, is 't nu alweer niet goed?’

‘Jawel, kind, ja - 't is goed, heel goed. Kom hier!’ Ze haalt ineens Tila's gezicht naar zich toe en drukt haar een kus op het klam-warme voorhoofd.

‘Zeg nu zelf eens, moeder.... moeten we niet zien vooruit te komen, als we 'n gezin gaan krijgen?’

‘Och, nu niet meer over dat geld.’

‘Louis komt zelf'ns praten. Die weet alles beter dan ik en kan 't u eens goed uitleggen.’

‘Geen woord meer over dien zotten toren! Zooiets hier boven Vlake!’

‘Goed, goed! Meter wilt ge dus wel zijn, en die toren zal er wel komen zonder u!’

Ze is weg.

Nu moeder Severiens merkt hoe ze hier voor de toonbank alleen en als verwezen tegen den gangmuur staat aan te kijken, zucht ze diep uit, en met de handen tegen het hart dwaalt ze de keuken door en den tuin in, starend naar iets, wat ze toch niet ziet. Ze zit op 't priëelbankje. Ze beseft nu eerst dat ze in 't langsgaan een verwelkte roos plukte, die ze in d'r schoot heeft ontbladerd, en denkt meteen met wetende gedachten aan alles wat ze van Tila hoorde.

Liza, Alofs, het geld, de toren? Jules en de kwaadsprekerij in Vlake? Neen toch, dit alles samen is 't niet wat haar zoo beklemt. Dan 't kleinkind, dat zij ten doop zal houden met den ouden Curvers, 't kleinkind evengoed van hem als van haar - is het dat? Alsof het arme wicht 't kan helpen dat Curvers z'n grootvader en peter zal zijn. Of zij om dien ouden Curvers iets minder van d'r dochters kind zal houden! O God neen, 't is alleen die hartelоosheid, altijd die hartelоosheid van Tila! Daar kan ze niet tegen. En toch zal ze voor de zooveelste maal er maar weer overheen moeten! D'r dochter is nu eenmaal zoo en niet anders; blijft, hoe dan ook, d'r dochter. Zoo zich zelf vermanend staat ze op en denkt aan d'r naaiwerk. Ze wordt eindelijk gewaar, hoe over den tuin de gloed van zonsondergang gloort en hoe de rozen reeds haar diepe schemerkleur krijgen. Haastig gaat ze 't pad op. De schaduw van het huis ligt al ver over de perken. Maar voor het plaatsje blijft ze plots opkijken naar Jules' venster. Zag ze hem daar niet bewegen? Ze roept ‘Jules!’ D'r eigen stem doet haar zoo vreemd aan in de suizelende stilte van zonsondergang. Ze poogt nogeens luider te roepen. Ze meende toch zeker hem daarboven gezien te hebben. En wezenlijk, nu buigt hij vluchtig uit het raam: ‘Ja moeder?’

Het valt haar ineens weer op, hoe bleek hij ziet en hoe donker en diep z'n oogen liggen weggezonken. ‘Zal ik vast 't avondeten klaarmaken?’ vraagt ze bezorgd.

‘Laat maar, moeder. 'k Moet nog even naar Treeske’....

‘Goed dan.’

Nu ze weer op d'r plekje achter de toonbank zit te naaien, denkt ze alleen nog aan Jules, of hij waarlijk moeite zou hebben op school. Anna Manders heeft er haar nooit iets

over gezegd. Zou ze 't haar 'n keer vragen?.... Dat hij er slecht uitziet, is zeker. Altijd dat studeeren, en sterk is hij nooit geweest, nooit als anderen. Jules schuift de winkeldeur langs met 'n verstrooiden blik naar haar en een onverstaanbaar gemompelden groet. Zij plooit een der boezeroenen wat weg om hem langs het venster te zien gaan. Maar hij komt niet langs het venster.

Schuw en haastig stapt Jules door de avondzon en den wemeldans der gouddoorschenen ééndagsvliegjes den kant van de steenen Geulbrug uit, zoo dicht langs den wegrand dat hij al twee keeren den schouder tegen een olmestam heeft gestooten. 'n Klaverkar komt er aanrollen. Hij ziet strak naar 't ruigwit paard, dat bij elken tragen tred den kop schudt, zoodat de bel aan 't hooge haam voortdurend klinkelt. Midden in z'n welige vracht weggezakt,zit de voerman, zeis en houten hark naast zich geplant tusschen het sappig groen en de kruivige paarse bloemen. Hij tikt aan z'n zonhoed en gromt goeien-avond. Jules ziet schichtig naar hem op, vergeet terug te groeten en begint nog sneller te stappen....

Maar nu hij de brug nadert en op haar mergel-wering die twee visschende schooljongens ziet, doorschokt hem de drang om terug te gaan, nog liever tusschen de spelende kinderen en de buitenzitters de dorpsstraat door. Hij moet zich dwingen verder te loopen, de twee voorbij met 'n tik tegen z'n hoed, als ze spottig kijkend aan hun pet trekken. Nu hij, de brokkige treden af, op het Geulwegje komt, voelt hij hoe ze hem gniffelend naoogen, tot ze beginnen te fluiten om hem te doen omzien. De eerste bocht om hoort hij ze nog.

‘Zeker, zeker’ denkt hij hardop. En vastberaden knikt hij z'n eigen gedachte toe. ‘Gedaan er mee!’

't Ritselt en suist in de popelkruinen. Ook het water langs 't oevergras hoort hij wel, ziet wel het avondrood achter de heuvelbosschen. Natuurlijk, z'n oogen zien en z'n ooren hooren, maar z'n ziel is voor al die zomersche heerlijkheid gesloten; hoorend en ziende loopt hij wekenlang als doof en blind. Zelfs naast Treeske, al vergaat dán alles in een zwijgend schreien dat hem z'n spraak beneemt. Drie maanden nu, dat de viool daar ligt, dat alles in hem steeds rusteloozer en wilder dwingt ze weer te nemen. Dag en nacht heeft hij 't weerstaan.... en nu? wat baatte 't? Alles, alles om niets! En toch is 't om God te danken dat er nu dit eind aan komt. Want nu hoeft hij niet langer te twijfelen, nu moet het! Vanmiddag heeft hij 't gehoord: ‘Severiens, er is voor jou na zoo'n tentamen geen kwestie van opgaan. En als 't niet verandert met je, raden wij je de studie er liever aan te geven.’ En al kan hij 't smadelijk verdriet om al 't getob en gewurm voor niemendal nog niet verkroppen, 't is goed zoo, 't is een uitkomst.... Nu hoeft hij waarlijk niet meer bang te zijn voor z'n eigen onberekenbaar gewankel. Eerlijk en ineens gaat hij bij Bormans alles zeggen. 't Eerst aan Treeske.... 't zal zich wel uitwijzen hoe en wat verder.

Terwijl hij door den draaiboom op 't houten brugje komt, zoekt z'n blik naar de planken hekdeur in de huisweihaag van Vlakerhof. Zal hij 't maar wagen zoo achterom in den tuin te komen? Natuurlijk zitten ze buiten bij zulk weer. 't Voetpad door de oeverwei leidt dwars tusschen hooggesteelde margrieten en ruizelig-rooden wildezuringbloei naar dat groenverweerde klapdeurtje. Hij licht den sluitketting van de pin. Binnen ziet hij dadelijk bij den muur aan 't hooge boomgaardeinde moeder Bormans, die bepakt met naaidoos en verstelgoed aan de planktafel met Treeske nog

wat napraat. Maar Treeske hoorde 't hekje en kijkt het dalend pad af. ‘Jules!’ roept ze verrast, en ze komt hem onder de lage wijdgetakte appelboomen met vlugge passen tegemoet. ‘Hoe wist je dat we hier zaten?’ vraagt ze, maar terwijl ze de handen op z'n schouders legt om hem tegen te houden: ‘Vertel eerst 'ns waar je zoo onverwacht vandaan komt.... Is er iets?’ verdonkert ze, als hij verward het hoofd afwendt.

‘Zorg dat we mekaar alleen kunnen spreken’ mompelt hij snel. ‘Goed’ knikt ze en even nog blijven d'r oogen onrustig in de zijne vorschen. Dan keert ze zich om: ‘Moeder, zie eens wie er is!’ - ‘Alsof ik dat niet geraden heb!’ lacht moeder Bormans, nog bij de tafel aan den muurkant. ‘Wel, Jules’ begint ze, nu zij naderen ‘zoo midden in de week zien we je anders zelden.’ En als de uitleg, dien ze wacht, verzwegen blijft, voelt Jules weer dien verwonderd onderzoekenden blik van haar, waarvoor den laatsten tijd al zoo menigmaal z'n oogen verschroomden. ‘Ge ziet er slecht uit, jongen.’ Hij trekt de schouders op: ‘'k Kan niet tegen de warmte.’ En zij weer goedig: ‘Ja, zoo op 't heetst van den dag met dien trein.... Wij hebben hier luchtig gezeten heel den middag. Ge zult hier wel bekomen. Neem 'n stoel.... En kom dan dadelijk met Treeske bij ons aan 't avondeten.’

‘Vandaag niet, madame Bormans.’

‘Jawel moeder, we komen’ beslist Treeske, en in den éénen lach loopt ze om de tuindeur voor d'r moeder open te houden, komt dan haastig terug, waar Jules met de handen op den rug den rand van z'n slappen stroohoed staat te frommelen. Z'n mond trekt in een zenuwachtigen glimlach.

‘Nu zijn we alleen’ zegt Treeske, die tegen de tafel-

punt blijft leunen, en als hij nog zwijgt: ‘Wat is er toch, jongen?’

‘Ze hebben me vanmiddag gezegd, dat ik geen examen mag doen’ stoot-ie uit. 't Is hem als deed hij blindelings een sprong de diepte in.

Maar Treeske klaart op: ‘Is dat nou zoo erg?... Dan maar 't volgend jaar.’

‘'t Volgend jaar?... Hoor 'ns, Treeske, dit is 't eigenlijk. 'k Geef het eraan! Ik deug niet voor die studie en nog minder voor onderwijzer.’

‘Maar wat dan, Jules?’

‘'k Heb 't je al meer gezegd. Muziek is m'n eenige roeping. Daar alleen zal ik iets kunnen. Al de rest zou levenslange miserie zijn. Daarom.... 'k Kom je zeggen, dat 'k ontslag ga vragen’....

‘Ontslag?... aan de school?’

Ze zien elkaar met brandende oogen aan.

‘Vind je 't erg?’ mompelt Jules eindelijk het zwijgen weg.

‘Och ik.... maar wat zullen vader en moeder denken? 'k Moet het toch al telkens voor je opnemen tegenwoordig.’

‘Zie je wel!’

‘Neen, da's niet erg. 't Komt alleen omdat ze tegen vader zeggen.... och over de school.... praatjes, niet de moeite waard ze jou te vertellen. Zeker de een of ander, die jaloersch is op ons tweeën.’

‘Geen praatjes.... nee Treeske, best mogelijk als ik m'n ontslag niet neem, dat ze 't me geven.’

‘Hoe kom je daar bij?... foei dan.... he Jules, wat is er toch met je vanavond?... toe zeg, laat ons over iets anders praten!’

‘'k Zou ook wel liever met jou.... nu.... 't is erg genoeg,

jij en iemand als ik.... Maar ik moet je alles toch zeggen. Nou is m'n toekomst nog te redden'....

'Onze toekomst, Jules.'

'De onze? als ik dadelijk alles aan je vader vertel'....

'Nee Jules, dat zul je niet, dat wil ik niet' zegt ze heftig.

'Wat moet ik dan?'

'Van mij blijven.'

'Je bent bang dat je vader 't uitmaakt tusschen ons? Maar dan had hij immers groot gelijk. Ik heb toch al nooit begrepen, dat hij mij goed genoeg vond voor jou'....

'Luister nu toch 'ns, Jules.... och nee, je staat daar of alles gedaan is met ons.' Ze neemt z'n hand in de hare en trekt hem zacht naar zich toe. Maar hij rukt z'n hand los en bruusk in z'n angstigheid duwt hij haar weg. Hoe zou hij kunnen zeggen en doen wat hij moet, als ze weer komt leunen aan z'n hart? Hij is achteruitgetreden, wendt den blik af. 'Laat ons wat opwandelen' zegt hij klankloos.

'Waarom?' schreit ze uit. ''k Weet 't nu toch wel. Je houdt niet meer van me. Al weken lang heb 'k dat niet durven denken en toch gedacht. Zeg 't me maar liever ineens.'

'Wat heb je aan 'n mislukkeling als ik zou worden hier in Vlake? Dat kwelt me. 'k Wil jou waard zijn.'

'Alles ineens in stukken gooien wil je.'

'Je begrijpt me verkeerd.'

'Maar 't is zoo 't beste. Wat zou 't met ons geven, als je nieteens van me houdt?'

Hij staart haar verbijsterd aan. 'Versta je me dan wezenlijk niet?' praat hij vaag, 'als je wist'... O God ja, als ze wist wat 'n overmatige inspanning 't hem kost om hier zoo star te staan, woord na woord op te stooten uit z'n diepste hart

en er haar en zich-zelf mee te pijnigen, waar in één omarmen alles gezegd en alles vergeten zou zijn!

‘Ik weet genoeg.’ Ineenmaal wordt d'r stem vast en nadrukkelijk. ‘Blijf je bij je voornemen van dat ontslag?’

‘Kan ik anders?’

‘Zal ik 't dan binnen zeggen vanavond?’

‘Als je dat zoudt willen.’

‘Goed. Laat ons dan maar afscheid nemen.’

‘Ja, dat moet nu.... voor jou.... Ik, die ooit durfde meenen dat ik voor jou’....

‘Ik vergeef je alles, Jules’ zegt ze hem de hand reikend, die hij nauwelijks durft aanraken.

En d'r naam prevelend, wendt hij zich met gebukt hoofd van haar raadselachtigen glimlach af. Onder aan 't boomgaardpad toeft hij nog even met den slotketting van het hekje in z'n hand. ‘Als ze 'ns riep nu’.... Maar zonder zich meer om te keeren stampt hij tegen de plankendeur, dat ze wijd openvliegt. Dwaas dat-ie is! Alsof ze hem nog terugroepen zou.... zoo'n laffeling als hem! Hij gaat naar 't brugje.

Als hij tot bezinning komt, staat hij op de houten leuning gebogen met het gezicht in de handen 't Moest wel, 't eerste wat moest.... 't is goed zoo, goed zoo. Hij ziet over 't water den maanglans, hoort het klotsen tegen de brugpalen.

‘Verloren’ frazelt hij telkens, nu hij 't oeverwegje opdwaalt. Van de Geul af in de beemden begint hij ineens met vaster en sneller pas te loopen. Is daarginds niet de veilige donkerheid van het heuvelbosch? Daar te zijn, om een boom z'n leege armen, z'n duizelig hoofd er tegen, en het uitsnikken, klagen, klagen, zonder dat iemand 't hoort!

Maar nu z'n pad hem eindelijk uit de schemerklaarte die over de beemden doomt, in het zwart-donkere bosch brengt, staat hij met stokkenden adem stil, luisterend naar 't gekraak tusschen het kreupelhout omlaag, naar 't gefladder van een opgeschrikten vogel hoog in de kruinen. 'n Spelonk lijkt hem het pad. En de armen tastend vooruit, de lippen star vaneen, de oogen wijd, ijlt hij er door, eerst opziende als hij in de maanlichte bloemenwei komt, waar links de hazelaars schaduwen, rechts weer de Geul kabbelt en ruischt. Eer het te weten heeft hij zich aan den oeverrand in 't gras geworpen en ligt daar voorover, de armen uitgeslagen, de handen krampend in de halmplokken, sprieten en bloemstelen kneuzend, en almaar dof kreunend als een die van pijn verkrimpt. Tot hij 't voorhoofd tegen den grond drukt, en dan alaan verstillen gaat, de Geul weer hoort.

Ineens heft hij zich op, zich naar het water toewendend alsof het hem riep. Hij ziet hoe het in 't maanlicht golft en rimpelt met goudige en glibbig-groene blinkingen, terwijl het in zingende ruisching almaar verderspoelt. Maar Jules' oogen spalken zich in ontzetting. Dat water? Over hem heen, en daar met gesloten oogen en gevouwen handen.... alles, alles vergeten, nooit meer hoeven te denken of te doen....

Angstig omklemmen z'n handen de taaie stengels van het koninginnekruid, waartusschen hij zit verscholen, de voeten langs de lage oeverglooiing neer. Z'n bloed stolt hem naar 't hart. Loslaten? zich laten glijden?... En dan?.... O God neen! 't Is waanzin. Nooit, nooit zou ik bewust zoo iets doen.... niet het denken. Red me van me-zelf! Van zonde en waanzin, van dit water, barmhartige God, red me!

Met 'n ruk staat hij recht. Nieteens die gedachte,... 'n bekoring is het, en ik wil niet. Ik wil enkel.... ja wat?...

Bidden. Ver van het water weg. Ergens ver en hoog, dicht bij U, o God,.... bidden om Uw genade in mijn hart. Dat ééne gebed van altijd: Stort Uw genade in onze harten....

Jules is naar de kloof gedwaald, die tusschen de hazelaarshelling en de uitspringende mergelrotsen langzaam zich verbreedend omhoog leidt. De mergelwand gaat over in een met peppels beplante groene glooiing en het struweel in een zwart bosch van jonge sparren met aan den rand hier en daar groepjes schimmige berken. Aan den voet van een ouden populier, die midden in den groenen holweg verdoold staat te suizelen, laat hij zich neer en blijft met het hoofd achterover tegen den stam naar de sterren opzien, weer en weer dat nagebed van het angelus prevelend. Ten laatste gewaarwordend hoe hij hier neerzit, trekt hij den hoed van 't hoofd en vouwt de handen. Nogeens begint hij ditzelfde gebed, ieder woord overpeinzend, tot de woorden z'n gedachten doorklaren en 't bidden in herinneren vergaat. Hij ziet zich als kind thuis in de keuken en hoort z'n moeders stem dat zeggen: ‘door Zijn lijden en kruis tot de glorie der Verrijzenis’... weet hoe 't hem toen reeds deed droomen van verre heerlijkheden.

IX

Nu moeder Severiens voor den derden keer van den donkeren weg in de keuken terugkomt en de zwart-dreigende klokwijzers halftwaalf ziet naderen, wordt de onrust haar zóó meester, dat ze de handen moet ineenklampen en de tanden samenklemmen om niet van het eigen rillen en kreunen doorschud, zich in verdwaasd gebaar tegen den wand te drukken. Ze ziet over de tafel met het onaangeroerd

avondmaal naar 't wijdopen venster, waardoor 't lamplicht den nacht als een rossen nevel openwolkt naar de blauwige duisterheid van den tuin. Hoort ze gekraak over 't gruispad?

Als ze luisterend op het plaatsje staat, is er niets dan 't ruischen der beemdpopels en 't geklots van de Geul. Voet voor voet gaat ze den tuinweg af. Voorbij de rozestruiken ziet ze om naar Jules' venster, dat boven 't nevelend licht uit het keukenraam nog dezelfde vlak-zwarte schaduw is van een uur geleden, toen ze zooals nu hier midden op 't pad heeft staan rondspeuren en liep te zoeken tot in het haagpriëeltje. Ze kan den eersten keer immers hebben misgezien. Nog d'r oogen niet vertrouwend, voelt ze over zitting en leuning der priëelbank. Leeg! Heel de tuin leeg! En op z'n donkere kamer hoeft ze waarlijk niet opnieuw te gaan omtasten. Jules is niet teruggekomen, sinds hij in den vroegen avond zei naar Vlakerhof te gaan. En 't is dadelijk middernacht.

Toch maar bij Bormans gaan vragen? 't Is vanaf tien uur de eenige raad dien ze weet, tegelijk aldoor met de bezinning: in vredesnaam in d'r angstigheid geen dwaze dingen te doen! Wat zouden ze op Vlakerhof denken, als zij er kwam: ‘Weet ge iets van Jules?’ Waarom ook dadelijk zich allerlei ongelukken voor te stellen? Hij kan immers evengoed.... ja wat? Naar Berghof zijn met een of andere boodschap van Treeske voor Leonie? Bijna twee uren ver? Hij zou 't immers eerst thuis zijn komen zeggen.... Wandelen tot middernacht? Verdwaald misschien? Of zou hij met Louis bij Curvers zitten.... Zou 't dat zijn? Als ze in 't hotel om een of andere zotheid weer feestvieren - heeft Tila straks niet verteld over Alofs en Liza? - en hij is daar tusschengeraakt? Had ze dit maar eerder bedacht! 't Kan haast niet anders: Jules zit bij Curvers!

Nu ze met die opklarende hoop in de keuken weerkomt, is het vervreemdend doodsche floers verdwenen, dat er zooeven over alle dingen hing. Alles staat weer in den gezelligen samenhang van de eigen innige huiselijkheid. En zij gaat aanstonds rustig en vastberaden 't venster sluiten, 't gordijn neerlaten. Ze wil nu zelf gaan zien op 't Sint-Rochusplein, of 't waarheid is wat ze vermoedt. Louis en Tila hebben hem geplaagd en hem tegen wil en dank meegenomen. Tegen Louis en Tila is Jules niet opgewassen....

Voor de vierde maal is ze op den nachtduisteren weg. Nu staat ze er niet hunkerend naar links en rechts te zien, maar tusschen de in donker en stilte verzonken huizen stapt ze vlug op d'r doel af. Op het Sint-Rochusplein ziet ze Hotel Curvers even doodstil en diep in slaap als heel Vlake. Ze blijft oogenblikken lang verbijsterd en roerloos naar de star-dichte deur kijken, naar de schemerwitte letters op de blakke vensterruiten, naar de witte blouses en stroohoeden, die achter de winkelramen schimmen. 't Is of ze door een doffen duw in den angst van zooeven is teruggestooten. Maar ze begint te merken hoe ze hier als verwezen voor 't hotel staat. Alleen omdat er in Hotel Curvers geen feest is of geen licht, opnieuw zoo bang? 't Is belachelijk!

Met 'n ruk heeft ze zich afgewend. Hoe kan ze in hemelsnaam toch zulke onnoozelheden verzinnen?... Jules, die nooit bij vreemdelui 'n voet over den drempel zet! En nog wel daar?... Als hij ergens is blijven hangen, waar anders dan bij Louis en Tila op den Eeldertschen weg? Ze zullen op de stoepbank den tijd vergeten in den verkwikkend koelen avond.... Ze moet zachtjes daarheen wandelen en hem halen.... Nieteens verwonderd hoeft ze te zijn.

Nu ze bij de kapel is gekomen en in den schijn van het

blauw lampje Sint-Rochus ziet staan met den kleinen engel bij zijn verwond been, doet een vreemde verteedering haar oogen ineenmaal vol tranen vloeien. Is 't om Treeskes lichtje, om den engel of om den goeden ouden Heilige? Ze weet het niet, maar kan niet anders dan op de bidbank knielen en met het voorhoofd tegen de hekspijlen zoo die zeven onzevaders prevelen, telkens eindigend met: ‘Sint-Rochus, bid voor ons.’ Onderwijl glanst het blauw lampje als een wonderlijke edelsteen en die wordt voor haar oogen tot een hemelster als er nimmer een tweede was, want van welke stroomde ooit zoo'n warme glans naar haar hart?... Ze besluit al 't bidden met in een peinzenden glimlach Treeskes naam te fluisteren....

‘Jules en zij?... Bid voor mij Sint-Rochus om God voor Zijn overgroote gunsten te danken. Nooit genoeg kan ik hem danken en al te weinig is 't geweest tot nu.... Alleen om me dit te doen beseffen - is nu niet? - ben ik vanavond in dezen angst gejaagd. Wie zal Gods wegen en werken kennen?... Maar twee schoone hooge kaarsen in blinkende kandelaars beloof ik u, Sint-Rochus, als gij m'n dank aan God den Heer overbrengt en Hem vraagt alle onrust van me weg te nemen.’

Bij 't verdergaan is 't anders geworden. D'r hart is murw van tranen en voor haar oogen schemert hun vochte glans. Maar bang over Jules is ze heelemaal niet meer. Natuurlijk zit die bij Louis en Tila. Ze komt Vlakerhof voorbij, 't laag zijpoortje met den klopper, de breede inrijpoort, hoog en groen in haar hardsteenen boog onder het pannen dakje. Dan de wand der hooischuur, waarvan de grijze vlakheid alleen is onderbroken door de twee donkere kijkgaten op zolderhoogte. Uit de dakspits loopt die gevel

breed en laag neer naar den poortstijl der dubbele boomgaarddeur. In de warende schemerklaarte staat de oude hofstee als uit den Vlaker grond gegroeid, zoo hecht en innig 't eenige en eigenlijke van Vlake, dat met kerk en school, met al z'n groote en kleine woningen zich om dien hof kwam scharen.... Zie toch, dat tweede tehuis van haar jongen! Is't niet te voelen hoe achter die stille muren Treeske voor hem bidt?... En boven de volle kruinen van den boomgaard zijn ook de sterren. Stonden heel den avond die sterren zoo te tintelen? Hoe zou er in een nacht als dezen in of om Vlake met iemand een ongeluk kunnen gebeuren?

Rustig moet ze zijn, zelfs nu ze ziet dat Louis en Tila's huis een doodsche zwarte schaduw is zonder ook maar'n streep licht door deurspleet of raamkier. 'n Afstootend blok nieuwe brikken lijkt haar dit huis, nu ze vlak genaderd is en ziet naar die onwrikbare richels der rolblinden voor uitstalvensters en deur. Boven? Alles donker.... Aanbellen? Waartoe? Hulp of geruststelling verwachten uit dit hard gesloten huis? Schampere spot, meer niet! En naderhand aldoor flauwe praat er over. Kom, kom, wat doet ze eigenlijk hier? Daar is ze toch te goed voor om hier op die stoep te hunkeren. Liever maar thuis in d'r eigen keuken geduldig bidden en wachten.

Langs Vlakerhof terug en op den pleinhoek komend, blijft ze ineens talmen, den blik het donker steegje in.... Als Jules 'ns over de Geulbrug het smalle oeverpad genomen had? 't Hoog zomergras is zoo bedrieglijk in den avond, 't water zoo diep en stil hier in Vlake....

't Steegje tusschen de blinde muren lijkt een zwarte groevegang, waaruit de bangheid haar tegenspookt. Ze wil zich

afwenden en voortgaan, maar vermag het niet. 't Diepe stille water? Ze kan niet anders, ze moet er heen en met eigen oogen zien dat het niet mogelijk is, niets dan 'n schrikbeeld. Ze is in 't steegje en komt tusschen de heggen op 't pad door de oeverwei, waar de nachtdauw wittig nevelt. Is het de vochtigheid die haar zoo benauwt? Ze staat op 't brugje en buigt over de leuning naar den kant huiswaarts, waar het water onder 't ijle dauwwaas effen voortspoelt. Er is niets dan het rustig ruischen vóór haar, 't klotsen en kabbelen tegen de brugpalen, en wijdom de lispelende popels. Wat dan toch zoekt ze hier, in 't midden van den nacht? Jules in dit milde stille water? 't Oeverpad is verder dan 'n meter breed van den kant. Ziet ze 't nu genoeg? God beware hem! Wat doet ze hier? Ze moet wijzer zijn. In geen geval ook nog langs dat wegje midden in den nacht.... En gelukkig nog dat het midden in den nacht is! Want als iemand haar zag.... wat dan? Elk redelijk mensch zou immers meenen dat ze aan 't malen is geraakt.... zij? op dit middernachtelijk uur en hier? Schuw sluipt ze terug naar het steegje. Om den galm van haar voetstap niet te hooren, schuift ze als een kwaaddoenster dicht langs den muur. Nog schichtiger treedt ze de ruime leegte door van 't plein, de handen tegen 't hart en de oogen strak naar d'r doel. Nu ze op den straathoek is, kan ze niet verder, leunt tegen den muur om op adem te komen. Als er nu ergens 'n deur openging, als er voetstappen kwamen en iemand haar hier zag! Ach God, 'n zwerfster in den nacht.... zij? En dit alles alleen om Jules te zoeken, die nergens, nergens is.... Wat, als ze dadelijk in d'r leeg huis komt? Ze houdt het er niet uit.... Dan maar liever weer loopen, loopen en hem zoeken.... Al was 't tot Berghof en verder.... roepen door de beem-

den, de heuvels over.... Maar bij d'r huis staat ze weer plotseling stil, den scherpen blik door 't duister borend naar de stoeptreden. Is dat een schaduw? Of zit er toch iemand ineengedoken? Maar nu de gedaante gaat bewegen, zich opheft en afgewend van het huis wegtreedt....

‘Jules!’

Haar stem heeft geen klank. Ze staat met uitgestrekte handen, wil op hem toeloopen. Is alles dan een kwade droom? Zal ze aanstonds wakker worden en 't morgenlicht zien? Maar dat ze nu toch roept en hem inhaalt....

‘Jules!’ schrilt het uit d'r keel en met bovenmatige inspanning verzet ze de voeten. Hij keert om. ‘Moeder, gij?’

‘Maar jongen toch’.... Ze heeft z'n handen in de hare gegrepen en huiverend en huilend trekt ze hem tegen zich aan.... ‘Jongen toch, jongen toch!’....

‘Zijt ge dan zoo ongerust geweest?’ vraagt hij met ijle stem, en als ze niet loslaat, buigt hij in een snik z'n hoofd op haar schouder neer. Nu eerst voelt ze hoe koud en bevend z'n handen zijn, hoe klam z'n kleeren. Z'n kreunen doorpijnt haar hart.... ‘Wat is er toch gebeurd?’ klaagt ze.

Achteruittredend trekt hij z'n handen uit de hare en 't gezicht afwendend praat hij vaag: ‘Ik meende dat ge sliept. 'k Wilde maar op de stoep blijven wachten tot morgenvroeg.’

‘Tot morgenvroeg?’

‘Als ge komen zoudt om naar de Mis te gaan.’

‘Alsof ik zou kunnen slapen!... doodsangst heb ik uitgestaan.’

‘'k Was te ver geloopen.’

‘Zonder aan mij te denken!’ Schreierig schudt ze 't hoofd. Tegelijk ziet ze hoe schimwit z'n gezicht is. ‘Laat ons liever binnengaan’ zegt ze ineens met haar eigen kalme stem.

Zwijgend volgt Jules. Maar in de keuken, waar 't warm en licht is, waar onder de lamp 't avondmaal zoo vredig wacht, elk bord en elke schaal onaangeroerd op hun plaats, laat hij zich op een stoel neerzakken, 't gezicht verbergend in de armen. 't Snikken dat hem doorschokt, wordt tot een dof gehuil. Ontsteld staat zij 't even aan te zien, tracht dan z'n krampende handen in de hare te nemen, maar hij rukt zich los en 't schreien wordt woester.

'Jongenlief'.... d'r vingers streelen schuchter over z'n haar, tot ze de handen tegen z'n slapen durft leggen en sussend praat: 'Neen, ge hoeft niets te zeggen. Ik weet het immers wel.... 't Was te veel, he? Altijd die boeken, 's morgens vroeg tot 's avonds laat, en overdag aldoor de school.... Hoe zou iemand als gij er tegen bestand zijn?.... Mijn schuld is 't. Ik had 't eerder moeten zien. Maar wees nu niet zoo bedroefd, jongen! Nu ge maar weer bij me zijt'....

Hij ziet met 'n schuwen tranenlach naar haar op, buigt naar haar handen z'n gezicht. Als ze den arm om z'n lenden slaat, laat hij zich meenemen den winkel door, de trap op. Ze dwingt hem neer op den rand van z'n bed en op de planken knielend begint ze z'n veters los te rijgen, trekt hem de van grasdauw doorweekte schoenen en sokken uit, warmt z'n ijskoude voeten in haar handen....

'Nee, moeder, nee' schreit hij plotseling uit en met 'n rillenden schok werpt hij zich op z'n bed neer, de armen klemmend om 't hoofdkussen. Opnieuw begint dat dof diep kreunen.

'Och toe, Jules.... alles is nu immers goed' bedaart ze weer, en als hij bij haar stem dadelijk inhoudt, buigt ze zich om de deken over hem te leggen. 'Blijf nu zoo liggen en niet meer schreien, he? 'k Ga beneden melk voor je warmen.'

‘Maar ik ben immers niet ziek!’

‘En hij ligt te rillen van de koorts!.... niet ziek? Wel gauw weer beter. Tenminste als ge mij laat begaan en stil zijt’....

Hij blijft met gesloten oogen dicht tegen den muur, hoort z'n moeder de kamer uitgaan, beweegt niet....’ Koorts? ziek? doodziek?’.... als'n welige rust doorzinkt hem die nieuwe gedachte.

‘Dan toch sterven nu?... niets meer moeten denken en doen, en aan z'n moeder al dit erge niet hoeven te zeggen? Gaat God het dan toch geven?.... Als ze 't hoort, zal Treeske wel alles begrijpen, en komen, nogeens haar handen op z'n hoofd’....

Hij komt rechtzitten en staart met wijde oogen dien droom in, tot z'n moeder weerkeert. Ze zet het bidlichtje van de Lievevrouw op tafel, en hem vluchtig aanziende gaat ze nogeens, om meteen even zacht terug te komen met een kom dampende melk.

‘Drink nu.’ En aldoor of hij een kind is, zet ze hem de kom aan de lippen, z'n tanden klapperen tegen den rand. Hij kan niet anders dan alles doen wat ze wil. Als de melkkom leeg is, laat ze hem weer neerliggen, trekt de deken over z'n schouders. ‘Nu slapen, Jules.’

‘Gij ook, moeder.’

‘Zou ik niet bij je blijven? Wees maar gerust. Ik zal wel hier op m'n stoel slapen. Neen, zeg nu niets meer. Morgen is alles weer vergeten.’

‘Morgen?’ schrikt hij op.... ‘'k Moet naar school.’

‘Ik zal immers wel bij Kroes gaan zeggen, dat ge niet komt.’

‘Zult ge dat doen?’ Hij zinkt terug in z'n kussen, maar

z'n handen blijven boven 't dek, en na 'n poos tast z'n rechter naar de hare en drukt die tegen z'n voorhoofd. Zij laat ze daar en z'n oogen blijven gesloten.

Als na 'n lange wijl de moeielijk verwrongen gebogenheid al te smartelijk haar rug en arm doorkrampt, schuift ze onmerkbaar wat achteruit zonder haar hand van z'n hoofd weg te nemen. Hij glimlacht. Ze hoort wel haar naam op z'n lippen....'moeder'.... 't Doet ineenmaal de lang verkropte tranen uit haar hart opwellen. 't Lichtje waar ze in tuurt, vermenigvuldigt zich tot honderd en honderd vlammetjes, 'n dans van sterren. Ze moet met haar losse hand de vloeiende tranen stelpen. 't Is alleen omdat ze hem weer terugheeft, hem bij zich voelt zoo heelemaal van haar. Heeft ze ook iemand anders op aarde dan hem? Tila?.... Neen hem, Jules en Treeske, één in haar hart.... 't Geluk van haar leven, 't eenige, maar te veel haast, goede God, te veel... Zóó doorbeeft haar de verteedering, dat ze d'r hand moet wegtrekken van z'n voorhoofd.

'Ga slapen, moeder' prevelt Jules.

'Niet eerder dan gij.'

'Zult ge morgen wezenlijk naar Kroes gaan?'

'Denk niet over die school.'

En na weer 'n lange stilte: 'Moeder! zit ge te bidden?'

'Ja jongen.'

'Bid het angelus.'

''t Angelus?.... Goed.'

'Zoo dat ik 't hoor. Laat 't ons samen doen.'

Verwonderd ziet ze hoe hij komt rechtzitten, de handen op het laken vouwt en het hoofd tot bidden buigt. Ze laat zich op de knieën neer, de oogen strak naar z'n gevouwen handen. 'De Engel des Heeren heeft Maria geboodschapt'

vangt ze aan, en hij antwoordt diep en langzaam: ‘En ze heeft ontvangen van den Heiligen Geest.’ Zij weer terwijl opnieuw de tranen komen: ‘Zie de dienstmaagd des Heeren.’ En kalm hij: ‘Mij geschiede naar Uw woord.’ Nu hoort ze d'r eigen stem hoog en bevend door de stilte, die wachtte: ‘En het Woord is vleesch geworden.’ Ze kloppen beiden op de borst. Dan antwoordt Jules elk woord rustig bemijmerend: ‘En 'theeft onder ons gewoond.’ Zij buigt het voorhoofd op den bedrand even langzaam en zinnend: ‘Bid voor ons, heilige Moeder Gods.’ - ‘Opdat we waardig worden de beloften van Christus,’ de oogen openend schouwt Jules roerloos uit. Zoo ziet zij hem, nu ze opblikt uit haar zwijgend nagebed.

‘'t Laatste, moeder?’.... prevelt hij zonder haar aan te zien. En nogeens bidt ze, maar nu hardop en met de oogen naar z'n opgeheven gezicht: ‘Wij bidden U, o Heer’.... en nogeens krijgen de woorden, die ze toch elk van haar levensdagen 's morgens, middag en avond herhaalde zoo'n wonderbaar nieuwe beteekenis.... Ze doen haar denken aan Kerstmis en tegelijk aan Goeden Vrijdag en Paschen. En hoe vreemd, nu 't gebed eindigt, is 't of ze in de Vlaker kerk was.... Droomde ze? Maar vierde ze er Kerstnacht? deed ze er den Kruisweg bij 't Stabat Mater? of klinkt nog het Alleluja van Paaschmorgen na? Er leeft dezen nacht zoo veel tegelijk in haar hart, en ze kan maar niet ontwarren of 't vreugd is of verdriet.

Jules ziet haar aan, aldoor met dezelfde rustigheid als toen hij naar 't bidden luisterde. ‘Moeder’ begint hij zacht ‘zet u nog even naast me. 'k Moet u wat zeggen.’

‘Zeg maar, jongen.’ Ze blijft op d'r knieën, alleen neemt ze z'n hand in de hare.

‘Ge moet niet schrikken of boos zijn, beloof me dat.’

‘Zeg maar alles.’

‘'t Is uit met Treeske.’

‘Met Treeske?’... verbijsterd ziet ze hem aan.

‘En ook met de school en 't examen. Alles is gedaan. Ik ga opnieuw beginnen. Aan het eenige wat ik kan en moet. En dat is muziek, moeder. Ge weet niet wat die viool voor me is.... maar zonder die viool zou 'k gek worden of doodgaan. Ik moet.’

Ze is opgestaan en den arm om z'n schouders leggend, trekt ze hem tegen zich aan. ‘'t Zijn immers maar koortsdroomen. Ge moet zoo niet praten. Heelemaal niets meer zeggen.’

‘Maar ik ben toch niet ziek! Alleen maar ellendig. 't Moet, moeder, 't moet!’

‘Zeker jongen, 't moet.... wees nu maar gerust.... Moeder weet alles wel. Als 't God belieft, is 't morgen weer over. Maar ga nu probeeren te slapen’.... Ze dwingt hem zacht tot liggen.

Ineens uitgeput van droefenis wendt Jules 't hoofd weg en verzinkt in een doffe beweegloosheid. Na lang stilzijn staat zij op om te luisteren naar z'n ademhaling, die maar niet diep en regelmatig wil worden. Maar ze ziet immers genoeg dat hij rustig slaapt. Heel voorzichtig legt ze even de hand op zijn voorhoofd, dat zooveel koeler en kalmer is geworden. Neen, ongerust hoeft ze zich niet te maken, al is ze nog zoo geschrokken van dat vreemde ijlen.... Treeske? Z'n hart is zoo overvol van Treeske. Dat is heel z'n leven: Treeske, z'n school, z'n examen en die weggeborgen viool. Natuurlijk dat hij in z'n koortsdroom juist over dit alles bezig was. Onder dat angelus was zij-zelf aan

't droomen geraakt en nogwel over de Vlaker kerk. 't Is zeker de vreemde nachtstilte.... Maar wat 'n rust nu, wat 'n rust over hem en haar!...

Nu z'n moeders zachte voetstappen zijn heengekraakt en hij haar d'r slaapkamerdeur heeft hooren dichtdoen, werpt Jules zich op uit z'n roerloosheid en vooroversmakkend smoort hij 't snikken, dat opnieuw in hem opvlaagt.... 'Hoe zal ze 't ooit begrijpen? En wat moet ik haar dan toch zeggen? Treeske verstaat me niet. Moeder verstaat me niet.... Wie dan wel? Vader, dien ik nooit kende, gij? Is 't waar wat ik altijd denk? zijt gij zoo vroeg gestorven van 't verlangen, dat van u overging in mij? en dat me martelt en waardoor ik als een wreedaard moet martelen de twee eenige menschen, die me ooit op aarde zullen lief zijn, moeder en Treeske?... Goede God vergeef het me, en zeg me toch wat verder te doen.... zeg Gij 't aan dezen armen dwazen zoeker'....

Vaal-blauw komt het vroegste schemeren van den nieuwen dag over hem Hij heft zich op en blijft naar 't venster staren tot de eerste merel begint. Dan laat hij zich neerzinken en de oogen sluitend voelt hij dien vogelslag als een aangehouden diepen orgeltoon.... Hij kan immers van Treeske blijven houden, in 't heimelijke van z'n hart z'n liefde levenslang bewaren, herinnering en, o God ja, stiller en nog dieper verborgen ook wat hoop, dat zij.... want ze houdt van hem, ze houden toch van elkaar.... het kan niet anders....

't Wordt in z'n hart het biddend en beidend begin van een lied.... Morgen zal hij 't weervinden op z'n viool, hiermee beginnen morgen en z'n leven lang niet meer de viool neerleggen.

Geruischloos binnengekomen staat ze juist als 'n goed uur geleden weer bij Jules, die nog even rustig slaapt als te voren. Ze is onderwijl aan de school geweest, langer weggebleven dan ze meende, omdat ze op den pleinhoek Tila ontmoette, die hupsch stappend met d'r boodschapnet van Anna Manders terugkwam. Meer dan een kwartier stond ze te praten, wel zorgend over vannacht niets anders te vertellen dan dat Jules wat ziek was, koortsig van overspanning. Maar over de wieg begonnen ze, over al het lieve geprutsel, waaraan ze Tila voor haar eersteling met zoo'n genot zal helpen. Zoo wisselt het leven: Op den zelfden straathoek waar ze vannacht van radeloosheid niet verder kon, stond ze nu met het hart vol nieuw geluk....

Ze heeft zich immers straks al overtuigd dat Jules weer beter is. Hij heeft sinds toen uit z'n loome gestrektheid niet bewogen, alleen liggen de armen wijder open en gaat z'n adem minder diep. Over z'n opgewend voorhoofd donst de dag. Ze heeft het eerder nooit gezien hoe pijnlijk broos van welving en tint z'n voorhoofd toch is, en hoe onder de zware wenkbrauwen zoo donker de oogleden zijn met hun schaduwige wimpers. 't Komt alleen door dat voorhoofd en die oogkassen, dat z'n gezicht dat droevige en vermoeide heeft. Zoo lag z'n vader 't laatst.... Maar ziet ze dan niet, z'n mond lijkt te zullen lachen, rood de lippen en over heel z'n wezen de gezondheid? Ze moet hem met rust laten en zelf gerust zijn, al zou vanmiddag de warme zon hem eerst wekken. Genezend is die slaap hier in den koelen schemer, waar geen ander geluid is dan z'n eigen ademhalen en 't gesuizel van den Junimorgen door het half open venster.

Moeder Severiens is weer naar beneden geslopen, ver-

wonderd over de rust, die heel 't huis vervult. Zoo is 't anders alleen op een laten zomerzondag, als na een onweer de zon komt schijnen door den naruizelenden regen....

Zoo uiterst behoedzaam om niet door stooten of stommelen Jules wakker te maken, is ze in de keuken met het morgenwerk bezig, dat ze zelf schrikt, nu de winkeldeur openkraakt. Aanstonds naar voren gaande, zou ze wel den vinger op de lippen willen leggen voor den wachtenden klant. Achter de toonbank ziet ze eerst dat het Treeskes moeder is, die met den rug naar 't venster in d'r eigen schaduw staat, den hoed op, 't kanten schoudermanteltje om, handschoenen aan....

‘Maar, madame Bormans’ lacht ze haar toe ‘ik zou u zoowaar niet kennen. Zijt ge op weg naar den trein?’

‘'k Ben bij den pastoor geweest, en nu moet ik u spreken’ zegt Treeskes moeder strak en moeielijk.

‘Kom binnen.’ Moeder Severiens weet niet, waarom ook haar spraak ineens zoo beklemt. Ze schuift 'n stoel bij de tafel en gaat zelf op d'r plaats zitten. De andere ziet haar beduusd aan en knikt met 'n zucht. ‘Ja.... wie had zoo iets kunnen denken?’

‘Is er iets, madame Bormans? Toch niet met Treeske?’

‘Heeft hij u dan niks gezegd?’

‘Jules? gezegd?’ Ze denkt aan vannacht, aan die ijlkoorts.... Zinnend schudt ze 't hoofd.

‘Vraag 't hem dan maar. Hij zal 't u beter kunnen vertellen dan ik.... 't Spijt me, madame Severiens, meer dan ge meenen zult, want ik hield van den jongen.... maar als hij zoo is!’

‘'k Zou niet weten.... zoo is? Wat is er op Jules te zeggen?’

‘'k Zal dat liever in 't midden laten.... Alleen houdt Treeske de eer aan zich.... Bormans en ik hebben ons lang en breed beraden, madame Severiens, en ik ben expres hierom zoo juist bij den heer pastoor geweest.... Maar de verkeering moet uit zijn.’

Moeder Severiens knikt met strakke oogen, geen lijn van d'r gezicht vertrekt. Ze vraagt niets, beweegt niet. Ze voelt wel, als ze niet zoo blijft zitten en zwijgen, dan zou er een storm van verwijten loskomen uit d'r hart.... Jules? Wat heeft Jules misdaan, om hem zoomaar goedsmoeds.... ze verbijt het, en toch schijnt de andere dit boos verweer in d'r oogen te zien woelen en te voelen hoe 't haar naar de lippen ziedt.

‘Alles is, dat we ons vergist hebben in Jules’ hervat ze. ‘Bormans heeft het me voor twee maanden al gezegd, dat Jules heelemaal niet in aanzien is op de school. Ze hebben er nooit zoo'n onderwijzer gehad... niks brengt hij ervan terecht.’

‘Dat dient bewezen’ stoot moeder Severiens uit, en ze richt zich op, om in die beweging een stekende pijn te stillen.

‘Bewezen? zelfs de pastoor weet er alles van. Ge moet me goed verstaan. Ik kom hier niet om den jongen te belasteren en al evenmin om u te beleedigen. 't Is erg genoeg, wezenlijk erg genoeg.... ook voor u. Ge hebt uw laatste leed met dien jongen nog niet overzien.’

‘Geen stroobreed heeft-ie ooit mij of iemand in den weg gelegd - daar ben ik van overtuigd.’

‘Treeske maandenlang wat wijs maken en, als hij 't moe is, zoomaar komen zeggen: “alles is uit!” En waarom? Omdat hij geen examen mag doen, van de school weg wil en met die onnoozele viool z'n kost wil verdienen.... Ge zult zelf wel inzien dat we groot gelijk hebben. Dat is geen

karakter.... dat wordt geen man voor iemand als ons Treeske. 'k Zal wezenlijk genoeg met haar te stellen hebben. Want zij meende 't eerlijk.... Gelukkig is ze wijzer dan iemand van zoo'n kind zou denken. “k Wil geen man die niet echt van me houdt.” Geen ander woord komt er uit, van gisteravond tot nu.’

Treeskes moeder is onder d'r hortende ontboezeming opgestaan en ook moeder Severiens staat recht. Nu de andere haar aanziet, wachtend op het eindwoord, zegt ze stroef: ‘'t Is zooals gij en Treeske verkiest, madame Bormans.... Alles zooals God wil.’

‘In elk geval, madame Severiens, voor u 'tzelfde respect.... dat blijft onveranderd als zooveel jaren al.’ Ze reikt haar de hand en Jules' moeder neemt die vluchtig.

Alleen terug in de keuken, staat ze roerloos te overdenken wat ze te weinig en wat te veel heeft gezegd. Tegelijk luistert ze met opgewenden blik.... Hoort ze Jules boven loopen? Is hij opgestaan en zal hij aanstonds komen? Wat dan? Arme jongen, wat dan? Zij, ze weet het niet verder.... en als ze d'r eigen keuken niet zoo tastbaar om zich zag, zou ze meenen almaar voort te droomen, alles van gistermiddag tot op dit oogenblik een droom. Tila's bezoek het eerst, die nacht, en nu dit.... Wat ook weer? Alles gedaan? Maar vannacht heeft hij 't immers zelf ook gezegd na dat vreemde bidden.... Uit?... Treeske niet meer, geen examen.... de school? en dat hij gek zou worden of doodgaan zonder die viool!... Maar wat heeft hij zich toch in Godsnaam in 't hoofd gehaald? En alles zonder dat zij er 't minste van merkte, al waren ze dag na dag samen alleen.... Ze zal.... nu hoort ze hem duidelijk - ze zal hem alles gaan vragen, want ze kan 't niet gelooven, en wie weet....

Maar boven op den overloop staat ze ineens ontsteld stil.... Heeft ze goed gehoord? De viool!... En daar is ze ooit trotsch op geweest, dat hij zoo spelen kon op dat vermaledijde ding.... In dit oogenblik die viool te moeten hooren.... dat houdt ze niet uit, dat doet d'r bloed opzieden.... En ze moet wel, moet hem dat verleidelijk onnuttig muziekding gaan afnemen voorgoed.... Moet die viool z'n ongeluk worden? Daarvoor is zij z'n moeder om hem op z'n plicht te wijzen....

Ze heeft de kamerdeur opengerukt en staat daar hoog en forsch. ‘Jules, doe die viool weg!’

Opschrikkend laat hij de armen zinken. ‘Wat is er moeder?’

‘Ik zeg, doe die viool weg! Ik weet alles. Treeskes moeder is hier geweest. Mooi hoor! Wat moet het geven met jou?’

Jules heeft z'n instrument behoedzaam op de tafel gelegd, den stok er schuin over, kijkt nu met z'n zachten blik naar haar op. ‘Ik weet niet, hoe ge nu ineens zoo boos kunt zijn. Vannacht’....

‘Wat vannacht? Hoe kon ik denken dat het zoo met jou gesteld was.... zoo heelemaal mis!’

‘Als ik de viool niet had, zou 't mis zijn - - - maar zooals 't nu is.... Ja, 't is de schuld van de viool, maar die zal 't ook weer goedmaken.’

‘Och wat!’

‘'k Had niet in Vlake moeten blijven, dadelijk moeten beginnen.’

‘Waarmee beginnen?’

‘Muziek studeeren. Ik bleef om u.’

‘Om mij?’

‘'k Dacht door 'n paar jaren wel te kunnen heen komen. Maar 't was boven m'n kracht. 't Eenige is dat ge me laat gaan.’

‘Gaan?’

‘’k Moet naar 'n groote stad, waar 'n school is om muziek te leeren.’

‘Zoo? wil je dat? Je examen, je school, Treeske, je moeder - - alles eraan geven? 't Is prachtig!’

‘’n Mensch moet z'n roeping volgen.’

‘Roeping? Als 't was om priester te worden, zou ik 't begrijpen.... roeping?’

‘’t Eenige wat ik ooit goed zal kunnen.... en zonder dat nieteens leven. Ik denk altijd dat vader 't wel zou begrepen hebben.’

‘Je vader?’.... 't is of ze verschrikt.

‘Misschien was vader zoo jong niet weggekwijnd, als hij had kunnen doen wat in hem was.’

‘Je vader?.... je kunt toch niets van hem weten’....

‘’k Weet alleen dat het mij zou gaan als hem. Hierblijven, zelfs bij u en Treeske, zou zelfmoord zijn, moeder, juist omdat ik 't zoo zeker voel.’

‘Je hebt nooit zoo gesproken.... komt je dit alles nu eerst in de gedachte?.... ik ken je zoo niet.’

‘’k Deed alles tegen den keer in....'k wilde wel anders. Dat hebt ge toch gezien. Heb ik de viool niet verborgen? niet alles gedaan zooals gij 't het gelukkigst zoudt vinden?’...

‘Treeske.... dat is 't ergste van alles’....

‘Mag ik haar leven binden aan 't mijne?... was ik maar sterker geweest... maar 't was zoo'n groot geluk, en ik wist niet’...

‘En al m'n bidden.... alles, alles om niet.... Hoe moet het verder?... Ik weet niet meer, ik kan niet meer.’

‘Op de een of andere manier zal ik ginds beginnen.’

‘Of dat zoo maar gaat!’

‘’k Zal geld zien te verdienen, misschien schrijven op

'n kantoor of zoo.... 't Moet, Hoe dan ook. Als ik maar dat verschiet zie.'

'Alles wat God je toewierp, met volle handen toewierp, zoomaar om wat miserabele muziek laten varen'....

'Wilt ge dat ze me in Vlake met den vinger gaan na; wijzen: "dat is die niksnutter dien ze van Vlakerhof en van de school wegjoegen".... Zoover zou 't komen.'

Z'n moeder staat beverig het hoofd te schudden. Hij legt met zenuwachtige handen de viool in de kist en sluit zacht het deksel.

'Kom dadelijk maar eten' zegt ze kortaf. Ze gaat.

Op z'n stoel gezonken slaat hij de handen voor 't gezicht. Heel z'n lichaam is in siddering en door z'n hoofd warrelt een storm. Nu is 't zoo ver.... en 't zal verder. Dit is z'n eenige vaste gedachte, maar ze kan de andere niet bedaren.

Nu hij eindelijk beneden komt, trekt z'n mond in een droef-verlegen lach, als hij z'n moeder daar kalm op haar eigen plaats achter de gedekte tafel ziet.

'Zoo vroeg al middageten?'

'Maar! 'n half uur geleden luidde 't angelus al. Heb je 't niet gehoord?'

Zonder antwoorden wendt hij den blik af, denkt aan 't gebed vannacht en aan 't gebed ginds op den Geulheuvel. Zich neerlatend slaat hij 'n kruis en 't hoofd diep bukkend bidt hij veel langer dan anders voor den eten. Opziende blikt hij in z'n moeders zinnende oogen.

''k Heb er 'ns over nagedacht, Jules,' begint ze heel rustig, ''t Zal maar 't best zijn, dat we informeeren over die muziekstudie. Vanmiddag zal ik 'ns met den kapelaan gaan spreken, die weet van muziek. En als de school uit

is, neem gij dan den trein naar de stad - ga 'ns naar dien muziekleeraar, over wien je 't vroeger altijd had, en vraag alles wat je weten wil, goed alles vragen, ook wat het kost. Ik zal 't dan wel betalen, zoolang 't kan zonder Tila te kort te doen.... We hebben 't geld voor het huis, he?'

'Zoudt ge wezenlijk, gij?'....

'Je eer en goede naam zijn me ook wat waard, jongen. En, je zoudt kunnen gelijk hebben. Ik wil me niks meer te wijten hebben.... 't Is zoo genoeg. Maar wat je denkt over vader, dat kan toch niet zijn, he? Dat heeft me te zeer ontdaan.'

'Maar moeder, moet ge daar nu om schreien?... ik heb vader immers nooit gekend.... Alleen maar omdat ge altijd zegt dat ik zooveel op hem lijk'....

'Had ik hem niet aan mij moeten hechten?.... al die jaren van z'n jeugd.... tien jaar heb ik hem laten wachten. Al z'n verlangen naar mij! En daarin misschien vergaan wat niet mocht vergaan.... het beste van z'n leven'....

'Kom moeder.... laatst hebt ge immers zelf verteld wat hij altijd zei, dat God u gestuurd had aan hem.... Hoe kunt ge na zooveel jaren over zoo iets tobben?'

'Ge hebt gelijk, Jules. God geef hem den hemel en de eeuwige rust! Maar 'n menschenhart is zoo.... liefde blijft altijd.... 't ergste is, als die tot verwijt wordt: 'niet genoeg, 't was nog niet genoeg.'

Jules ziet haar aan met opglanzende oogen. Hij denkt aan Treeske en hoe hij door alles heen haar trouw zal blij ven, hoe 't wel genoeg zal zijn zooals hij van haar zal blijven houden, zelfs zonder iets van haar naar hem.... Hij voelt ineens levensmoed en kracht in zich ontwaken zooals hij nooit voelde. 'Ge zult eens zien, moeder!' zegt hij en z'n

bord vol eten wegschuivend staat hij op en strekt de armen in zwijgenden jubel omhoog, breidt ze dan met een lach open als om er haar in te sluiten. Maar d'r hoofdschudden weert hem af. ‘Doe alles wat ge denkt dat je roeping is, jongen, alles.... ik wil verder je leven niet bederven’, prevelt ze door haar tranen heen.

X

Nu plots de torenklok opnieuw begint, raapt moeder Severiens aanstonds het in haar schoot gezonken naaiwerk bijeen, nadat ze de middaguren heeft zitten vermijmeren. Ze schudt het hoofd over d'r willelooze droefgeestigheid, droomig mompelend: ‘Moet dit het einde zijn?’ tegelijk verschrikt van dit hardop alleen-praten. Ze weet wel dat de eenzaamheid haar heeft aangetast als een kwaal. En toch - ze wil en mag in deze nevels niet verzinken als iemand zonder hoop en geloof. Maar wat baatte tot nu al 't bidden? Even weinig als 't schreien en treuren. Ze is en blijft alleen. D'r huis leeg. Jules sinds September in den vreemde, enkel nog voor z'n viool. Treeske voor hem en haar verloren. Tila hoort aan anderen....

Zie aan, is ze nu weerom al d'r leed aan 't opsommen? Zondig is 't, dit webbe, waardoor ze zich niet vermag heen te slaan, almaar dichter om zich te weven. Dat doet ze nu maandenlang, en 't mag niet.

De klok luidt voor metten en lof van Allerzielen. Ze moet gaan. Aan 't kapstokje naast de deur hangt van dezen morgen na de Mis haar oude crêpe-hoed en de groote rouwsjaal te wachten. Als ze er op toetreedt, lijkt haar dat zelden uitgehaald rouwgoed tegen dien krijtwitten muur zóó verflenst

van droevigheid, dat ze met weerzin de ritselige banden der kap onder d'r kin vaststrikt en de laag en puntig afhangende sjaal om de schouders slaat. Ruikt het zwarte goed naar dorre bladers? Of is 't de herfst die 't huis doordringt?

Over de straat maakt het aanhoudend tampen der doodsklok een hol geklank, alsof er nu hel weergalmende wanden om Vlake staan, waarbinnen de huizen elk met bang-gesloten deur en blak-zwarte vensters vervreemd lijken in nood en verlatenheid. Midden op den weg door 't ijl-grijze misten gaat al 't volk, de moeders en meisjes in den rouw. In dicht aaneengesloten groepen schuifelvoeten ze zwijgend als een lange begrafenisstoet. Moeder Severiens is de laatste. Ze loopt langzaam. Uit de sjaalvouwen steekt d'r vaders groot oud kerkboek, dat ze in de tegen 't middel rustende handen draagt. Uit d'r strak bleek gezicht staren de oogen in 't onbestemde.

Onderaan de kerktrap moet ze wachten, want het volk dromt dicht aaneen op de treden en dringt te langzaam naar boven. Ze knikt verstrooid en zonder glimlach naar wie haar groeten, en om hun kijken te ontgaan bukt ze ten laatste 't hoofd en schuifelt mee de treden op. Toch is de drom reeds losgewoeld, nu ze eindelijk over den drempel komt. In 't portaal bemerkt ze voor zich dat meisje in rouwkleeren. Eerst bij den wijwaterbak ziet ze, dat 't wel waarlijk Treeske is. Ze leggen met een schuwen oogengroet de rechter middelvingers tegeneen, en met Treeskes wijwater als koelen dauw op 't voorhoofd gaat moeder Severiens naar d'r bank. Neerknielend slaat ze de handen voor 't gezicht zooals 's morgens, wanneer ze van de communiebank terugkomt. Ze beeft en zou willen schreien. 't Is alleen om dien onverwachten groet en dat wijwater

van Treeske. 't Kind heeft dus d'r hart niet heel-en-al van haar afgewend? Of was die lieve gedienstigheid toevallig en bestemd voor onverschillig wie?....

Diep en schallend begint het orgel. Ze licht het hoofd uit de handen op en ziet naar het zwart-behangen altaar, waar de katafalk tusschen hooge kaarsen staat. De pastoor heft de getijden der overledenen aan, 't koor zingt den weerzang. Ze bladert in haar kerkboek. Uit het vergeeld papier waart weer die geur van mistigheid en dorren herfst naar haar op. Ze begint te lezen: ‘Den Koning voor wien alles leeft, komt, aanbidden wij Hem.’ Ze bidt verder. Haar gedachten drijven een stilte in, tot ze zinnend blijft marren. ‘Heden, zoo ge Zijne stem hoort, verstokt uwe harten niet gelijk ten tijde der verbittering’ staat er. Lijkt het niet of dit inzichtig gezegd wordt tot haar? ‘Requiem aeternam dona eis, Domine’ zingt de pastoor. De metten gaan verder. Zij bukt weer over 't boek.

't Is wonder hoe die jaarlijks meegebeden woorden voor haar leven. Ze vergeet zich-zelf en de biddenden om zich heen. Ze komt tot den zang van Ezechias: ‘Ik zeide: in 't midden mijner dagen ga ik naar de poorten des grafs.... De draad mijns levens is afgesneden als door een wever.... o Heer, indien men zoo leeft en het aldus met ons leven moet gaan, verbeter mij dan en doe mij leven.’ ....Wellen de woorden uit het diepste van haar eigen droefenis op? Ze zeggen wat ze zelf niet tot God kon klagen, en doen haar alaan zweven in een glanzige vergetelheid, waaruit als een verblijding nu Zacharias' lofzang opzingt....

Op 't altaar treden de pastoor en de kapelaan in witbekruiste zwarte koorkap rond de katafalk, om ze met wijwater te besprenkelen. Zang en tegenzang galmen door de duisterige kerk.

Maar na de stilte die viel, heffen aller oogen zich thans naar het Allerheiligste, dat goud-stralend te midden van 't rouwen een zon gelijkt. Het lof is begonnen. De twee misdienaars zwaaien hun wierookvaten, de geur doorwademt de Vlaker kerk met milder vredigheid. 't Zingen en bidden is als vertroost tot berusting. Uit de oogen schouwt eerbied, en de hoofden buigen neer voor het Tantum ergo. Nu de altaarbel klinkelt, klopt elk drie keeren op de borst: ‘Lam Gods dat wegneemt de zonden der wereld.’ De Monstrans wordt geheven en de laatste zegen glanst over de gebukte hoofden.

Het lof is gedaan en nog zit moeder Severiens te mijmeren over die antifoon na Zacharias' zang: ‘Ik ben de Verrijzenis en het Leven, wie in Mij gelooft, al was hij reeds gestorven, zal leven, en al die leeft en in mij gelooft, zal niet sterven in eeuwigheid.’ Is dit niet het antwoord op al de gebeden van dezen avond? Of Jezus' eigen stem haar zegt: ‘Richt u op tot Mij’ en met nieuwe hoop en nieuwen wil haar ziel doorklinkt....

't Laatst van allen komt zij de kerkdeur uit. Ze heeft uit het bankvakje de drie kaarsen genomen, die ze er dezen morgen tot nu neerlegde. 'n Oogenblik staat ze op den poortdrempel te dubben. De doodsche avondstilte, die haar tegensloeg, doet haar zinnen over d'r leeg huis. Maar als 'n zondige gedachte jaagt ze de opkomende angstigheid uit d'r hart. Ze gaat het dalend pad af naar Severiens' graf. Er zitten overal voor de graven nog biddenden gedoken, schaduwen over 't warm-gouden gepinkel der kaarsevlammen laag langs den grond. Ze plant haar drie versche kaarsen tusschen 't verwelkte gras vóór 't kruis, waar die van dezen morgen hun gestold afdruipsel en wat roet nalieten. Nu ze

op 't laag bidbankje zit geknield, lijken haar de drie nieuwe lichtjes zuivere vuurbloemen, gaaf en recht uit de aarde gegroeid. Ze vangt den rozenkrans aan, bedenkt tegelijk hoe ze vanmorgen juist zoo hier neerzat. In haar spitse rouwsjaal lijkt ze wel een boschvogel, die met dichte vleugels eenzaam en roerloos uitstaart....

Eerst een dor kastanjeblad dat neerdwarrelt, dan een van de takken neertikkende neveldrup wekt haar uit droomen tot bidden terug. Maar nu denkt ze weer aan Treeske bij 't wijwatersvat, hoe triestig die haar aankeek.... Zou ze verdriet hebben over Jules? Maar dan.... Och neen, geen nieuwe illusies! Z'n laatste maanden in Vlake sprak Jules geen woord meer over Treeske. Voor hem is er waarlijk niets dan die viool. Elke brief is daar vol over. Hoe hij vordert, en wat ze zeggen van z'n aanleg, en wat hij hoopt. Die brieven zijn al d'r troost, elken bewaart ze op d'r hart tot weer de nieuwe komt. Juist als Treeske zou doen.... Arm Treeske! Hoe kan een kind ineens zoo ouwelijk en ernstig zijn? Keken zij tweeën elkaar niet aan of ze uit 'n eendere doodsche leegte kwamen?...

Maar ze moet nu bidden. Zou ze Dolf zaliger met Allerzielen op z'n graf vergeten?

Ze begint ieder woord nadrukkelijk te mompelen, maar na elk tientje bij 't: ‘Heer, geef zijn ziel de eeuwige rust’ verdoolt ze weer in 't eigen gemijmer. Nu weer over 't kleinkind, dat haast zal geboren worden. God moge Tila bijstaan! Ze kijkt op het graf neer en kan den drang bijna niet weerstaan om diep voorover het voorhoofd tegen het gras te drukken. ‘Neen, Dolf, neen, hoe zou ik u vergeten?’ En wonderlijk wordt het. 't Is of hij vóór haar staat, recht en roerloos, met de armen uitgebreid. Anders dan hij was hier op aarde,

maar toch hij zelf. Ze weet tegelijk heel goed, dat er niets is dan, overgloord door 't kaarslicht, het zwart grafkruis, waarop zijn naam en de leege plaats voor den haren, niemand dan zij-zelf die haren rozenkrans bidt en naar dat kruis kijkt. En toch lijkt Dolf haar zoo nabij, of ze zijn handen in de hare zou kunnen nemen.... Komt hij haar oprichten? één met hem tot God? toch haar zoo oprichten al is hij gestorven?.... gestorven, maar hij leeft....

Ze heeft den rozenkrans voleindigd en opstaande blijft ze even nog neerzien op de drie lichtjes. Ze wil dien goudglimp in haar oogen bewaren, zooals in d'r hart, ja dit eerste en eigenlijke dat nooit vergaat.... na alles weer het eenige.... één met hem tot God. Ze zal veel te overdenken hebben vanavond in d'r leeg huis.

Terug tusschen de schaduwige kruisen en de grasterpen, die zoo schamel lijken in den schijn der zieltogende lichten, vraagt ze zich af: ‘Ben ik 't nog van ieder jaar?’.... Is't de eenzaamheid die haar in korte maanden zoo heeft veranderd? of de komende ouderdom? Ze weet enkel maar dat ze voor 't eerst, sedert Jules weg is, naar huis verlangt, alsof ze daar alles zal ontwarren en begrijpen.

Maar bij de kerktrap moet ze opzien. Wat voor schaduw leunt er tegen den deurstijl? 't Lijkt een jongmeisje, maar Treeske niet. Ze hoeft niet zoo te ontstellen, nu 't meisje met een snellen stap op haar afkomt: ‘madame Severiens.’ 't Is Liza Curvers. ‘Mag ik met u meegaan?’ vraagt die nog vóór den verwarden weergroet.

‘Waarom niet?’

‘Ge zult vragen, wat ik hier doe. Zoo raar bij die kerkdeur, he? Maar ik ben 't huis uitgeloopen. Alofs kwam weer en eer ze me konden roepen, ik weg! Ge ziet 't wel - zonder

mantel of doek'.... En als moeder Severiens weerzinnig blijft zwijgen, relt ze door: 'Ge gaat immers naar huis? Laat me bij u binnen zoolang. Ik weet waarlijk niet waarheen, nu de kerk dicht is.'

''k Blijf anders liever buiten uw dingen.'

'Ge doet 'n goed werk, madame Severiens. 't Gaat immers niet aan, z'n dochter te dwingen tegen d'r zin te trouwen! Zeg 'ns zelf?'

'Dat ge van Alofs niets wilt weten, kan ik begrijpen.'

'Ziet ge wel! Ieder zal me gelijk geven, moeder ook, al doet die niks dan lamenteeren.'

Ze zijn onder Liza's opgewonden praten in de Daelhoverstraat gekomen. 't Meisje stapt onrustig naast haar op, soms omziende, soms met 'n kouwelijke rilling de armen over elkaar tegen de borst drukkend. Dan weer kijkt zij ook naar de huizen langs den weg, in den avondnevel log verschaduwd en alleen te onderkennen aan den lampschijn uit het venster en het donker gemompel der biddende stemmen, dat door deur en wanden dringt. Alle gezinnen van Vlake bidden in dit uur den rozenkrans voor de geloovige zielen. Lijkt Vlake niet één somber sterfhuis? En nu hier met die Liza Curvers loopen....

Moeder Severiens staat voor d'r stoeptreden. Er liggen 'n paar dorre olmblaren, die ze met den voet wegschuift. Als ze aldoor zwijgend de deur heeft ontsloten, noodt ze 't meisje met 'n stuggen hoofdwenk haar vcor te gaan. 'Ga zitten' zegt ze afgemeten, terwijl ze de lamp aansteekt. Nu ze bij 't licht Liza in d'r slordigen opschik daar met rood hoofd en wilde oogen in den hoek naast het fornuis ziet, wordt de weerzin haar te machtig. 'Ik moet eerst boven zijn' zegt ze stroef.

Op haar slaapkamer gooit moeder Severiens sjaal en rouwhoed op 't eene bed en zinkt zelf op den rand van het andere neer. De walg, die haar naar de keel sloeg, zoogauw ze bij de kerk Liza herkende, proeft ze zerp op de lippen. Lijkt het niet of er ineens 'n vertroebelde lucht is komen overwaaien van Hotel Curvers naar haar huis, heel de doodstille leegte hier vullend? En toch mocht ze die Liza niet wegsturen. D'r afkeer van die Curversfamilie mag haar niet onrechtvaardig maken. Want het meisje heeft gelijk, en 't is te waardeeren dat ze dien Alofs ontloopt. Zij zelf zou heel wat christelijker doen als ze d'r weerzin voor dat opgejaagd schepsel van zich afschudde, bij haar ging en een goed woord zag te vinden....

Weifelend staat ze in 't bidlichtje te kijken. Hoe was 't ook weer onder de metten?... ‘Heden zoo ge Zijne stem hoort, verstokt uwe harten niet gelijk ten tijde der verbittering,....’ woord na woord is 't haar bijgebleven. En niet vergeefs, o God! ‘Ik die maandenlang klaagde niemand meer bij me te hebben om m'n liefde te geven, nu wordt 'n andere liefde van me gevraagd’.... Zeker, ze moet die Liza hier houden, desnoods den heelen nacht, als 'n welkome gast.

Terug beneden ziet ze Liza in 't halfduister voor 't winkelraam, tusschen de boezeroenen door naar den weg gluren. ‘Niets van Alofs' sjees te hooren of te zien’ lacht ze, als kreeg ze plezier in 't geval. ‘Mag 'k nog wat blijven?’

‘Zoolang ge wilt.’

Verwonderd om dien zooveel warmer toon ziet Liza op en talmend volgt ze de keuken in. Daar trekt ze 'n stoel aan tafel en vooroverleunend onder de lamp begint ze vertrouwelijk: ‘'k Heb de laatste maanden niks dan schel-

den en schimpen gehoord. 't Duurt liefst al van Virginie's bruiloft. Wat die ouwe zot in me ziet?... Misschien juist omdat ik hem uitlach, dat hij zoo doordrijft. Hij is gewoon alles met z'n geld te dwingen, maar nu lukt dat niet.'

'Je vader weet toch ookwel wie Alofs is?'... polst moeder Severiens. Ze heeft d'r naaiwerk opgenomen, zal maar kalm meepraten. De tijd gaat immers voorbij.

'Vader? maar die is bang voor Alofs. Heel ons gedoe bestaat enkel door Alofs' geld. Dat weet ge natuurlijk wel van Tila. En ook hoe wrak de boel staat. Als Alofs met een kwaden kop z'n hypotheken opzegt, dan gaat Hotel Curvers! Mijn zorg!... Ik kan m'n brood met modisten verdienen. 't Is alleen moeder.... maar die zou ik bij me kunnen nemen. Had Jef Kroes maar gewild, dan was ik van 't zomer in drie weken tijds getrouwd, om aan alle geharrewar een eind te maken. Maar z'n ouwers waren er tegen. Toen 't er opaankwam, trok hij terug. Laf genoeg, maar mij even goed. Laat die maar om Vlakerhof zwerven!'

'Om Vlakerhof?'

'Hij doet z'n best voor Treeske, sinds 't uit is met Jules en haar. Hij kan zich de moeite sparen. Treeske gaat toch naar 't klooster.'

'Wie zegt dat!'...

'Maar da's haar immers genoeg aan te zien. Zooals die in de kerk zit! Ze lijkt daarbij wel menschenschuw geworden. Met niemand gaat ze om. Alleen hier of daar op armenbezoek. Dat wordt 'n echte kwezel, hoor'....

'Praten ze zóó over Treeske in Vlake?'... zegt moeder Severiens met triest hoofdschudden. 't Vlijmt haar tegelijk door 't hart: 'Mijn schuld, arm kind, mijn schuld. Ik die m'n eigen jongen niet kende'....

Liza praat door, telkens weer over Alofs en 't hotel, over Kroes, over d'r vader dien ze haat, over Virginie die haar aanzet juist te doen als zij. Maar daar rekent zij zich te goed voor.... Moeder Severiens hoort die stem uit een onwezenlijke verte. ‘Hoe kan 't toch zijn? Treeskes verdriet mijn schuld.... en al die ellende met Jules dezen zomer.... mijn schuld. Tila? Neen toch. Over Tila heeft ze zich niets te verwijten.... Maar al dat andere?... en ook moet ze weer aan Dolfs vroegen dood denken zooals den morgen van Jules' bekentenis. O God neen, dat toch niet, dat niet!’

Ze zit over d'r werk gebukt en gejaagd naait ze door. D'r oogen branden en 't hart doet haar pijn. Gaat d'r adem versmachten?.... voortnaaien moet ze. Liza? die kan't immers niet helpen dat zij ineens in zoo'n onrust is gestooten.... En toch, wat een verlichting, nu Liza opluistert: ‘Hoort ge dat?’.... en tegelijk de keuken uit is, om bij 't winkelraam naar dat voorbijrollend rijtuig te zien.

Maar wat nu? De straatdeur knarst open en meteen snerpt Tila's stem schel en hoog: ‘Gij hier?’....Moeder Severiens hoort het getwist dadelijk heftig uitslaan, is reeds met bedarend handwenken de twee genaderd.

‘Hoe komt ge er in Godsnaam toe, haar in uw huis te halen? Juist weer iets van u, moeder! Altijd tegen den keer in, als 't ons betreft.’

‘Heb ik iemand verantwoording te doen, wie ik m'n huis wil in- en uitlaten?’

‘Je moeder geeft me groot gelijk.’

‘Natuurlijk.’

‘Recht is recht.’

‘Max heeft haar heel Vlake door loopen zoeken.... en

daar zit ze me hier! D'r moeder heeft het op de zenuwen van angst.'

'Ik ga niet naar huis, voordat Alofs weg is.'

'Ga dan maar. Die is me juist voorbijgereden. Z'n paard moest het ontgelden.'

'Beter z'n paard dan ik.'

''n Mooie, jij!'

'Van jou wacht ik geen verwijten.'

'Alsof je Louis en mij niet evengoed ongelukkig maakt als de rest.'

'Zou ik me voor jullie soms moeten opofferen? Wie van allemaal zou 't voor mij doen?'

'Moeder, stuur haar de deur uit!'

'Ze kan blijven zoolang ze 't noodig vindt.'

'Dus gij trekt haar partij?'

''k Doe wat rechtvaardig is.'

''t Kan u natuurlijk niet schelen, als morgen de heele boel in mekaar ligt, als we straatarm worden. Dan kunt ge zeggen: 'Ziet ge wel!'

'Kindlief, bedaar toch! In jouw toestand'....

'Uw eigen schuld.'

'Laat ons binnengaan.'

'Ik zal dan maar eerst 'ns thuis gaan zien' aarzelt Liza, verschrikt wegkijkend van Tila naar d'r moeder.... 'Als 't me te bar wordt, kom ik terug. Goed?'

'Zie dat ge vrede maakt.'

''t Zal aan mij niet liggen.'

''n Mooie! 'n Mooie!' hitst Tila, haar den rug toekeerend.

Nu zij tweeën alleen in de keuken komen, laat Tila zich op Liza's leegen stoel neerzinken. 'Plezierig zoo iets!' Ze

is wasbleek en d'r trekken zijn pijnlijk diep gelijnd. Ze zit uitgeput met wezenlooze oogen te staren.

‘Kindlief.... 'k Had je heelemaal niet meer verwacht. Hoe komt 't eigenlijk, en zoo 's avonds?’

Ze kijkt d'r moeder aan en stoot minachtend een onverstaanbaar woord over de lippen, die star vertrokken blijven.

‘Verleden jaar baden we op Allerzielen nog samen den rozenkrans, gij en Jules en ik. Weet ge nog?’ praat d'r moeder, om wat vrindelijker stemming te winnen.

‘'k Heb aan Allerzielen vandaag niet gedacht’ zegt Tila bitter.

‘Maar’....

‘Alsof ik aan Allerzielen kan denken! alsof er niks anders is voor mij dan Allerzielen! Als ik heel den dag en avond alleen thuiszit’....

‘Louis dan?’

‘O die! Met z'n motor naar de stad natuurlijk. Da's begonnen, sinds hij overal ging scharrelen om dat geld bijeen te krijgen, dat gij ons van 't zomer niet geven wilde. Hij heeft in Vlake geen aard meer.’

Koud en bleek ziet moeder Severiens verbangend Tila aan, hoort in die overslaande stem een niet te bedwingen wanhoopsgeschrei.

‘Hebt ge nu alles bijeen voor den kleine?’ poogt ze de pijnende beklemming te breken.

‘Och wat! 't Geld dat ge me vorige week ervoor gaf, is weg aan andere dingen. We moeten toch eten!’

Er komt zich 'n diepe frons in d'r moeders voorhoofd groeven. 't Blijft stil. Tila strijkt in ijl gebaar langs de gesloten oogen en blijft achteroverleunen.

Maar nu is d'r moeder achter haar om op de muurkast

toegetreden en komt terug met 'n bundel witgoed. ‘Zie 'ns’ zegt ze langs Tila neerbuigend, en het lint losstrikkend haalt ze allerlei kleertjes uiteen, hemdjes en windsels, wollen doeken.... ‘'k Heb 't in orde gemaakt. 'k Had het immers nog van toen jullie klein waart.’

Zwijgend strekt Tila de hand naar een der hemdjes, zit even gebukt aan het kantje te frutselen, en 't vluchtig tegen d'r gezicht drukkend gooit ze 't van zich af, als brandt het haar vingers. In de eigen beweging slaat ze de armen om d'r moeders middel en smakt het hoofd aan haar hart.... ‘Ik ben zoo bang’ snikt ze uit.... ‘'t Gaat gebeuren.... en hij laat me alleen.... moeder toch, moeder!’ d'r tanden klapperen. Ze schokt. Ze blijft dof en diep aldoor dat ‘moeder’ kreunen.

Alsof d'r leven verstold is, kan moeder Severiens enkel maar zonder spreken of bewegen Tila zoo vasthouden en die ééne gedachte denken: ‘God heeft me voorbereid tot dit’.... En nu ze haar spraak weervindt: ‘Ge blijft bij mij, kind, tot alles voorbij is’, lijkt het haar of ze altijd geweten heeft dit ooit te zullen zeggen. Maar tegelijk is alle kracht tot doen en helpen, alle beraad ineens wakker in haar. God zij dank, dat Hij haar leven liet tot nu.... Ze hoort Tila's schreien: ‘Wilt ge dat nog. Mij?’ en neemt haar schokkend hoofd in de handen. ‘Wees nu stil - alles wordt immers goed.... Louis? maar die zal wel komen. Je moeder is er toch? heelemaal voor jou, kind, heelemaal.’

't Is half drie in den nacht, als moeder Severiens door 't donker de trap af komt. Ze tast met de voeten naar elke trede en klampt de hand aan de leuning. Lijkt het niet of een storm het huis heeft doorschud? 't Werd stil. Maar

nu eerst voelt ze, hoe er in haar hoofd na de overmatige angst en inspanning een ijlte is gebleven, die haar duizelig maakt. Ze kan 't eigenlijke van wat er omging niet meer beseffen, voelt het geluk niet, dat ze toch voelen moest om 't nieuw begonnen leven, om 't lief schepseltje dat haar kleinkind is.

In de gang doet 'n nieuw ongeduldig en harder bonzen op de deur haar haastig naar 't slot reiken: ‘Dat mankeert er nogmaar aan, Tila wakkerschrikken uit haar eersten slaap!’ Ze vraagt nieteens wie buiten staat. Van 't eerste voetgestommel op de stoep weet ze, dat het Louis is. Nu staan ze tegenover elkaar op den drempel.

‘Wat beteekent zoo iets? M'n vrouw? Is die hier?’ Z'n gezicht is rood en de oogen wazig vertroebeld. Z'n stem die barsch wil zijn, is hol en heesch.

‘Zoo’ knikt moeder Severiens kalm ‘heb je nu eerst gemerkt, dat Tila d'r toevlucht bij mij gezocht heeft?’

‘Ze hoort in ons huis. Waar is ze?’

‘Jij hoorde bij je vrouw, zou ik meenen.’ Ze ziet hem straf in de oogen.

‘Allo, roep haar.... ik ben geen kwajongen!’

‘Kom 'ns even binnen.’ Haar veelbeduidende ernst doet hem verstillen. Hij volgt. ‘Nou?’

Ze zijn in de keuken gekomen. De lamp is er aan 't uitsmeulen, flikkert telkens op en doet schaduwflarden omwaren. De dooreen-geschoven stoelen, de tafel met 't achteloos neergeworpen naaiwerk en 't overhoop-gehaalde kindergoed, de koffiepot, de half leeggedronken tassen, al 't nablijfsel van een gejaagd avondmaal.... 't ziet er zoo ontredderd uit, dat moeder Severiens niet kan nalaten eerst haastig dat brood en dien boterpot tenminste in de kast te zetten.

Dan ziet ze Louis aan, weer met dien doordringenden blik. ‘Ik wilde je zeggen, dat dezen nacht in mijn huis om half één je zoon is geboren.’

‘Mijn zoon?’ Louis z'n oogen en z'n mond blijven gesperd in een verdwaasden glimlach.

‘Je moeder, ik en de nabuursche waren er bij. Ze deed niets dan schreien om jou.’

‘Om mij?... maar.... Is ze boven? 'k Wil naar haar toe.’

‘Geen sprake van. Je gaat naar je huis.’

‘Nou nog mooier!’

‘Als de jeneverlucht niet meer van je afslaat, als je hebt uitgeslapen en komt zooals 'n fatsoenlijk man komt’....

‘Zou ik nieteens bij m'n vrouw en kind?’.... stottert hij vermeesterd door haar wijzen.

‘In mijn huis gebeurt enkel wat ik wil.’

‘Goed dan, goed... ik ga al.’ Hij heeft het hoofd afgewend en trekt schoorvoetend terug den winkel in. Zij is met 'n paar snelle passen hem vóór in de gang.

Op de stoep blijft hij talmen en schuw naar haar opziende vraagt hij: ‘Heeft ze veel uitgestaan?’ Als zij zwijgend knikt, wordt hij nog beschaamder. Heengewend trekt hij z'n pet af, mompelt iets onverstaanbaars en treedt onzeker den nacht in. Even blijft zij hem zonder zien nastaren.... ‘Zou 't nog te redden zijn? zou zij er de kracht toe hebben.... overmacht op hem? Als ze'ns probeerde ervoor te bidden.... beter is bidden dan verbittering. Ze zal vannacht nog beginnen.’

Bang voor 't kraken van de treden en nog banger de deur openend, is ze weer op de slaapkamer terug, waar Tila ligt in haar eigen oud bed, en moeder Curvers, die niet naar huis wil, naast de wieg uit d'r dommelen nu

vragend opkijkt met eenzelfden schichtigen blik als zooeven van Louis z'n onklare oogen. Moeder Severiens legt den vinger op de lippen ‘Ik heb hem weggestuurd’ - en z'n moeder bukt het hoofd dat blijft beven, zit daar rampzalig ineengedoken naast die wieg met witte kantstrooken en roze strikken, 't eenige dat in 't huis aan den Eeldertschen weg op de komst van den eersteling stond te wachten.

Aangeleund tegen de lage linnenkast laat moeder Severiens, die weer met haren paternoster zit, droomerig den blik waren met den schijn van het bidvlammetje. Meer licht is er niet. Wonder toch, nu is ze ineens niet meer alleen in 'n leeg huis.. En heeft Tila haar straks de handen niet gekust? Ze heeft Tila terug. En in 't wiegje slaapt het kleinkind... Dolf zal 't heeten. Want nu durft ze Tila wel vragen om dien naam voor 't jongske. Met iets van haar eigen, met het liefste van haar eigen zal hij door 't leven gaan.... Er is ineens zooveel om God te danken.... al te veel.... en om aan Jules te schrijven! Over den kleinen Dolf, en hoe Treeske haar 't wijwater reikte....

XI

Met het bundeltje gewijde palm uit de Hoogmis van Palmzondag gaat moeder Severiens aanstonds de trap op en de achterkamer in, Jules' oud slaapkamertje, tegenwoordig het hare. Als ze hoed en mantel heeft afgedaan, breekt ze voorzichtig drie stekjes uit haar groenen palmtuil. 't Eerste steekt ze achter de armen van het Christusbeeld op 't kruis boven haar bed. Met het tweede gaat ze naar 't wijwatersbakje naast de deur; eer het er achter te steken, doopt ze het in en den zegen prevelend sprenkelt ze van muur tot muur een

kruis over de vloerplanken Maar met het derde takje staat ze te talmen. Van de Moeder-Gods, die met haar bidlichtje en de linnenkast aan den eenen kant naast het venster staat, kijkt ze besluiteloos naar kleinen Dolfs bedje in den schemerigen hoek aan 't voeteneind van haar ledikant. Ze breekt 'n vierde takje af. Ze mag immers dit jaar de Moeder-Gods niet te kort doen, en ook kleine Dolf moet bij zijn slaap zoo'n zegenbrengend en kwaadwerend palmke hebben. Nu 't als een groen pluimpje aan 't gordijn van het kinderbedje steekt en het andere bij 't Jezuskind in den arm der Lievevrouw, blijft ze tevreden de kamer overzien.

Met Januari is 't verjaard, dat de verkoopbrieven op Hotel Curvers en op het huis aan den Eeldertschen weg werden geplakt, dat zij Tila met man en kind en 't weinige, dat er als hun eigendom uit den faillieten boedel mocht meegenomen, hier in haar huis haalde. Uit hun ellende weg!... 'n Jaar en drie maanden dus is Jules' kamertje 't eenig hoekje op aarde, dat nog haar eigen bleef. Maar zooals den eersten nacht lijkt het nu nog, of 't heeft liggen wachten tot zij 't zou bewonen. Heeft ze zich ergens ooit meer thuis gevoeld dan hier? Niet in d'r keuken vroeger, niet op d'r oude slaapkamer, zelfs niet in het kostershuis aan den Daversbosschen weg. En dit komt alleen - ze weet het immers wel - omdat er hier iets van Jules' leven is nagebleven. Hier voelt ze zijn afzijn niet zooals overal elders. In slapelooze nachten heeft ze menigmaal bevonden hoe haar bidden hier vergaat in praten met hem. Al haar leed heeft ze hem dan stilaan toegepreveld en zeldzamer ook haar vreugde: hoeveel ze toch van Tila's jongske houdt, en over den innigen troost, dien ze als nooit tevoren in de Vlaker kerk vindt. En wanneer ze Treeske in of om de kerk heeft weergezien,

haar lieven groet weer eens heeft opgevangen, of 't gelukkigst van al: dien enkelen keer dat Treeske haar verlegen toesprak en naast haar den kerkweg afdrentelde.... Aleer het hem te schrijven, heeft ze 't allemaal hier met veel inniger woorden aan den jongen liggen te vertellen. En ook haar verlangen naar hem, waarvan ze nooit weten kon of het leed of geluk was, tot ze nu door d'r overgroote blijdschap leert, dat verlangen eigenlijk toch geluk is. Na anderhalf jaar gaat Jules met Paschen komen! Ze moet oppassen en niet al te blij zijn over iets toekomstigs. Ze meende dit verleerd te hebben. Maar of ze wil of niet, de blijdschap is in haar. 't Is in haar hart juist als hier in de kamer.... door den killen schemer, die van den winter en den nacht nableef, warmt en schijnt al de aanglans der zonnigheid, die buiten over de voorjaarsbeemden doomt en zachtaan tot hier zal doordringen om alle oude dingen in glorie te zetten. Voor haar gaat er 'n feest komen na al het leed en te midden van alle zorgen.

Ze hoort beneden in de keuken de kinderen, Dolfke schatert en 't kleine meisje schreit. Dat nieuw stemmetje wordt ook alweer sterker. 't Is een kerstkind en haar naamgenoot. Toch zal ze er wel nimmer zooveel van houden als van 't jongske, dat haar Tila's hart heeft teruggegeven.... Wie had ooit kunnen gelooven, dat de kinderen van Tila en Louis in dit huis zouden geboren worden? Maar 't is nu hún huis, en het hare hier op aarde alleen nog dit goed trouw kamertje....

Nu ze er weggaat, komt weer die aandrang om met de handen langs de molmige meubels te streelen, om het voorhoofd tegen den muur te drukken. Maar ze treedt recht het portaal op. De gedachte is niet meer dan 'n droomige

glimlach, en toch schijnt het of de diepe dorre rimpels van haar gezicht, die bijwijlen als pijnende sneden zijn, erdoor worden weggevaagd. 'n Vleug van jongen moed doorzont haar hart. Neen, Jules zal haar niet heelemaal als een oud mensch terugvinden!...

Wat aarzelig doet ze de deur der voorkamer open. Als ze ziet dat het daarbinnen wezenlijk leeg is, gaat ze ook hier snel d'r palmkes steken achter kruis en wijwatersvat. Alles ligt hier nog onopgeruimd. Natuurlijk heeft Tila de handen vol gehad met d'r twee kleine kinderen. Zij moet nu liever gauw naar onder gaan, om 't haar wat te verlichten.

Maar beneden doet ze eerst de vroegere zijkamerdeur open en komt in het afgeschoten hokje, tegenwoordig haar winkel. Het straatraam is uitstalkast geworden, 'n deel van de oude toonbank staat er en daarachter een afgeknot stuk van den vroegeren winkelopstand. De planken liggen volgestopt met de pakken sajet, met de rollen kassa en katoen, de bundels hemden en boezeroenen. De grove sokken, waaraan ze heel den winter breide, hangen tot trossen aan een spijker halvelings elken stijl. Waar toch dit palmke te steken hier? Het kruisje boven de deur hangt te hoog om er bij te kunnen. Ze zoekt. Nieteens plaats voor een takje palmgroen? Dit nauwe hokje lijkt haar soms van alles het ergste! De deftigheid van haren vroegeren winkel en van haar oud processieraam te moeten missen.... Haastig schuift ze 't takje tusschen twee pakken wol in de muurkast. Ze wil immers geen tranen meer? Bij niets ooit meer aan zich zelf denken! Dat heeft ze God beloofd. Ze trekt het klemmend deurtje van latten en behangsel open. Heel het tusschenschot waggelt mee. In het achterhokje staat al het vroegere dicht opeengeschoven, de eiken latafel en de kleerkast elk aan een muurvak en

daartusschen de groote kermistafel. Slechts voor vier van de glimmende gele stoelen is er plaats. Wat geeft het? Van Berghof zal er toch niemand meer naar Vlake komen....

Bij het tusschenschot is nu, oneigen in dien hoek, de schoorsteenmantel die vroeger het schoone middelstuk van de goeie-kamer was. Maar het crucifix staat er nog. Hier hoeft ze tenminste niet te zoeken waar het takje te steken.

Terug in de gang en den winkel binnen, schrikt ze uit d'r gemijmer op. Louis zit er in z'n linnen werkjas een nieuwen band te leggen om 'n fietsrad. 'n Opgeschoten jongen kijkt wachtend toe. Ze gaat schichtig groetend voorbij, vangt toch Louis z'n blij-voldanen blik op. Zoo ziet hij haar alleen aan, wanneer hij werk heeft of vertelt hoeveel beter de zaak hier gaat dan eerst, alsof 't huis de klanten lokt. Vreemd toch, hoe ze na dien Allerzielennacht alaan van hem is gaan houden en hij van haar.... Zij elken dag meer, wanneer ze ziet hoe hij voor z'n kinderen een weeke goedigheid heeft, die hem doet zorgen en z'n grove handen zacht maakt, als hij met z'n kleinen jongen zoo lobbesachtig aan 't sollen is.... Er is toch altijd geluk bij ongeluk. Hem is die ondergang van z'n familie niet ten kwade geweest. Hij is de eenige die van hen in Vlake achterbleef, maar 't is of hij sinds eerst weet wat werken is. En daarom, ze wil 't niet betreuren dat het voorhuis in zoo'n werkplaats is veranderd.... 't is voor de toekomst van 'n jong-huishouden, en een oud mensch als zij heeft afgedaan. Ze hoeft nieteens naar dien rommel te kijken, rechtuit naar de keukendeur kan ze kijken, naar 't kraakhelder gordijntje voor 't glas van de keukendeur, 't eenige wat er van de vroegere stilledeftigheid overbleef.

In de keuken loopt Tila 't kindje te sussen. Bij 't ven-

ster zit Dolfke, in z'n stoel vastgebonden, met z'n paplepel te trommelen en kraait het uit, nu hij grootmoeder ziet.

‘Brengt ge Palmpaschen in huis?’ vraagt Tila met 'n matten lach. Ze kijken tegelijk op naar het klein zwart kruishout boven de deur. ‘Wil ik?’- Tila geeft d'r moeder het kindje over en klimt snel op 'n stoel, om 't laatste van de palm achter 't Christusbeeld te steken. 't Schreiend wichtje is gauw stil in z'n grootmoeders armen, waar 't zich eerst veilig voelt.

‘Laat maar.... ga liever boven opruimen’ weert zij, nu Tila 't wil terugnemen. Even kijkt Tila toe, dan: ‘O zeg, hebt ge 't nog niet gezien?... er is 'n brief van Jules.’ - ‘Geef maar’... Moeder Severiens steekt hem weg onder haar baskien. Straks zal ze hem lezen, als ze boven alleen is. - ‘Ge zijt niet nieuwsgierig’... plaagt Tila met 'n schuwe mildheid in haar blik. Eer ze de deur uitgaat, komt ze, weer in plots bedenken, 'n paar stappen terug: ‘Verbeeld u, moeder, uit de vroegmis kwam madame Schijns naast me op.’

‘O Heere!’ schrikt d'r moeder.

‘Ja. Natuurlijk weer over de huur. En dat het nu April is. Ze wil dat tenminste 't achterstallige wordt voldaan. Alleen om u hebben ze zoolang geduld gehad.’

Moeder Severiens bukt het hoofd. Alle wond en pijn bloedt weer open in haar hart.

‘Wat er toch mee aan te vangen, moeder? 't Was aan alles te hooren dat ze ons gaan opzeggen. En dan? Juist nu 't hier met de zaak zoo goed begint te schikken!’ En als d'r moeder dof blijft zwijgen, waagt zij schichtig: ‘Weet ge wat ik zoo dacht?... Ge moest eens naar Berghof gaan. Wat beteekent het voor tante Barbe ons 'n driehonderd gulden voor te schieten!’

‘Geld vragen op Berghof?... Maar kindlief!’

‘We zouden er ineens mee bovenop zijn. Dat getob en gewurm voorgoed uit.’

‘Ik? op Berghof geld vragen’....

‘Tante Barbe is en blijft toch uw eigen zuster... die zal 't u niet weigeren’...

't Kindje begint weer te schreien en Tila's stem verklinkt. ‘Kom, denk er eens over’ zegt ze nog 't laatst, en schielijk is ze weg om zich boven te gaan haasten. Moeder Severiens neuriet zonder 't zelf te willen: ‘Douw douw, oogskes toe’... loopt heen en weer van de deur naar 't venster, sussend de armen wiegend. Ten laatste moet ze bij Dolfke blijven staan, die kraaiend en dansend uit z'n stoel zou tuimelen. Ze aait hem over 't glanzend blond kopje, hij omgrijpt haren middelvinger met z'n knuistjes. Zoo staat ze gevangen met d'r twee kleinkinderen. En 't is goed, heel goed.... Want nieteens wil ze ook maar denken aan wat Tila daar voorstelde. Berghof? Gelukkig immers dat er nu de kinderkes zijn en aanstonds boven Jules z'n brief.... ‘Douw, douw, slapen doe’ ze zingt luider, dat ook Dolfke 't hooren zou....

Maar hoe blij is ze, nu Tila terugkomt! Dat staan, dat dragen en sussen heeft haar doodmoe gemaakt. Ze gaat stil heen. Halverwegen de trap moet ze rusten om tot adem te komen. D'r armen blijven beven en d'r knieën voelt ze zoo zwaar.... Nu eindelijk op het kamertje zinkt ze uitgeput op den stoel bij 't venster neer. Is het 't voorjaar dat haar zoo loom maakt? Of toch de ouderdom?

Eerst na 'n lange wijl voelt ze de ontlating komen en tegelijk de zon warm over haar open oogen. Ze hoort de musschen en merels buiten, ziet het prille groen over de hagen en seringenboschjes, de oude pereboomen met de

glanzige halfontloken knoppen. Ze tast naar den brief. Lang blijft ze 't teer-vlottend schrift van het adres beturen. Zoo'n brief van den jongen, dat is immers het allerkostbaarste. Iets wonders. Wien zou ze 't kunnen zeggen? en hoe ze 'm altijd eerst aan de lippen ijioet drukken? Nu weer....

Langzaam leest ze, iederen zin herhalend. Ze hoort z'n stem en hoe hij zoekt naar een lach om haar op te monteren. Hij vertelt over de mansard, waar hij woont, en hoe hij z'n kostje gaat bijeengaren in de kleine buurtwinkels. Er waren er meer die zoo moesten doen en er toch kwamen. Zoo zal 't hem ook gaan! Hij heeft er nu alweer 'n leerling bij. Dat helpt. En met de Paaschdagen mag hij 'n ouwer kameraad, die naar z'n familie gaat, in 't groot orkest vervangen. Dat brengt hem niet alleen op weg, maar levert hem voor bijna 'n week onderhoud op. Moeder moet hem daarom nog maar niet verwachten. Hij zal zien zoo gauw mogelijk te komen. Misschien over 'n paar maanden. Al is 't maar even. Z'n verlangen is zoo groot naar haar, naar Vlake, naar de Geul, naar alles wat hem op aarde 't liefst is....

Moeder Severiens zit nog met den brief in den schoot, nu Tila met Dolfke op den arm binnenkomt. ‘Middagslapenstijd voor hem, etenstijd voor ons, moeder!’ Ze ziet nu eerst dat d'r moeder met starende oogen zit te schreien.

‘Is er iets? iets met Jules?’....

Bij dat vragen staat moeder Severiens op om het venster te sluiten. En als Tila ongerust blijft talmen.... ‘Och kind, niets anders dan dat hij alweer niet komen zal.’

‘He toch! En ge hadt er zoo vast op gerekend, moeder. Wat nu weer?’

‘Weer om 't geld.’

‘Dacht ik 't niet! Ellendig is het, moeder, erger dan ellen-

dig!’ stoot Tila uit, thans ook bijna schreiend. D'r gezicht wordt rood en norsch. Ze legt het jongske op z'n kussen, trekt het dek over hem heen, d'r handen zijn even ruw en stooterig als d'r stem zooeven. Het kind is meteen aan 't huilen. Z'n grootmoeder is al naast hem, buigt met teeder gefrazel over hem neer.

‘Komt ge aanstonds?’ vraagt Tila, die weggaat.

‘.... Spaar ons, spaar haar en mij voor de verbittering, o goede God!.. Zij? Juist nu Gij en ik voelden hoe ze ons naderkwam.. En ik? almaar weer roepen en klagen tot U? Maar waarom ook mag de jongen niet komen... moeten we nu zoo Uw blijde Verrijzenis vieren?’... D'r tranen vallen op Dolfs hoofdje. Nu ze 't gewaar wordt, richt ze zich verschrikt op, en ziende dat Dolfkes oogen zijn dichtgesluimerd gaat ze sluipend heen.

Maar midden op de trap, waar ze straks rustte, staat ze getroffen door 'n vlijmende pijn: ‘Als we hier 't huis uit moeten!’..... Ze was dit heelemaal uit haar gedachten kwijt. Plotseling echter weet ze 't als een zekerheid: ‘Ook dit moet gebeuren. De maat is nog niet vol.’

't Koud zweet komt op haar voorhoofd. Want eer ze beneden is, wil ook die andere, die ergere gedachte opkomen: ‘Toch maar naar Berghof gaan!’ En dat nooit.

Zondag is om, Maandag en Dinsdag zijn om. 't Is al Woensdag in de Goedeweek en 't is nog eender als 't Palmzondag begonnen is: de gedachte om naar Berghof te gaan, hoe ze ook vocht en weerstreefde, zit als een klem om d'r leven heen. Ze is 's morgens en tegen den avond op-enneer naar de kerk geweest. Thuis heeft ze gebreid, op den winkel en de kinderen gepast, tot slapenstijd met Tila gezeten

en gezwegen, triest het hoofd schuddend bij dat goedgemeend telkens herhaald: ‘Kom moeder, is 't met Paschen niet, dan later.. Jules zal wel komen’... O God neen, dat is 't niet, maar hoe zou Tila ook raden wat haar kwelt? 't Is of 't eigenlijke nieteens meer bestaat. Alleen dit! En 't is toch maar iets denkbeeldigs, iets dat nooit gebeuren zal, 't eenige wat ze nooit of nimmer kan of wil!

Nu zal aanstonds de vroegmis beginnen en juist is ze in de bank komen neerknielen. Door de stage beklemming zijn haar oogen starend blind, haar mond verstijfd, en blijft d'r hoofd als onbuigbaar opgewend. Ze wil bidden en kan 't niet. En toch moet ze. Want voor den derden dag mag ze de Communie niet laten. Biechten?... Er zitten meer biechtelingen. Maar wat zou ze te biechten hebben sinds Zondagmorgen? Ze heeft bij haar wil en weten geen kwaad gedaan. Toch iets goeds al evenmin... Er is niets geweest dan de verstarring. God weet het en God alleen kan die van haar afnemen. Dat het God dan gelieve die van haar af te nemen! En nu ze de heilige Communie zal ontvangen, Jezus in haar hart, dat het toch genezen moge van deze erge pijn!... Zij kan niet weten of het 'n torment is van Gods straffende hand of 'n al te sterke bekoring van den Booze... maar enkel God kan het wegnemen, enkel Hij...

Ze ziet en hoort door haar staren heen, dat thans het oogenblik is gekomen. Ze staat op, heft de samengelegde handen en buigt het hoofd... ‘Heer, ik ben niet waardig’.. bidt ze zooals immer bij haren opgang naar de communiebank. Nogeens d'r akte van berouw. Dan is ze geknield met de handen onder het linnen kleed. Corpus Domine nostri Jesu Christi custodiat animam meam in vitam aeternam.

Ze staat weer op, keert terug zooals ze kwam. Maar onder de neergeslagen wimpers draagt ze iets van het warme licht mee, dat in het heilig oogenblik in haar opleefde. Het doet haar beven. Ze komt in de bank en verbergt het gelaat. ‘Jezus mijn liefde’.. een stroom van tranen welt uit haar oogen.... ‘Is het dit? Zijt Gij 't die 't van mij vraagt? Maar dan zal 'k het immers doen! Ik zal gaan. Om U te eeren, zal ik gaan. Voor de kinderen? enkel voor hen? Neen immers voor U en hen ineenen en tot verzoening voor alles wat ik jegens U en hen verzuimd en gezondigd heb, wetend of onwetend, voor alle leed U en hun aangedaan, Dolf, Tila, Jules en Treeske.... Ik kan en ik zal. Vandaag nog wil ik gaan en 't op Berghof vragen’...

Nu ze opziet, is alles zoo zonderbaar veranderd. De Vlaker kerk is er weer met de menschen en dingen in hun wezenlijke gedaante. Zij ziet weer, ademt weer, kan weer bidden en de Mis volgen. En wonder is het, hoe die angst van eerst thans bijna 'n verlangen lijkt te worden. O God, ja! zoo naar Berghof gaan als ter beevaart. Dien allerschoonsten boeteweg te mogen doen met liefde in haar hart, God in haar hart! En dat allermoeilijkste vragen, alsof ze bidt.

Thuis in de keuken is enkel Tila reeds beneden, bezig met koffiezetten. ‘Da's goed’ knikt d'r moeder. ‘Snij ook alvast wat brood. Dan kan ik dadelijk opweg.’

‘Opweg?’ Tila kijkt verwonderd om die blijmoedige stem.

‘'n Beeweg ga ik doen, kind.’

‘Hoe komt ge dáár ineens bij!’

‘Er is genoeg te vragen, zou ik meenen.’

‘Wat dat aangaat... Maar 'n beeweg? Als 't maar hielp. Madame Schijns zal om de huur komen.’ 't Is voor den

eersten keer sinds Zondagmorgen dat Tila er weer over begint. D'r moeder ziet hoe 't haar op de lippen ligt: ‘Ga liever naar Berghof zooals ik zei.’ Is 't niet goed en om God te danken, dat ze beschroomd is het te zeggen? Verteederd ziet ze d'r dochter aan. ‘We gelooven toch in wonderen en in de helpende hand van God, Tila? Ge zult eens zien, kind.’

‘Ik zal u niet tegenhouden, moeder.’

‘Ga gij Dolfke dan maar aankleeden.. ik hoor hem wakker.’

Na haar vluchtig ontbijt veegt Moeder Severiens de kruimels in d'r hand en strooit die door de open achterdeur op 't plaatsje. Dan staat ze zorgzaam de verkreukte zijden keelbanden van haar hoed over d'r vinger glad te rollen en herstrikt ze zoo breed en recht mogelijk. En d'r paternoster nemend treedt ze 't huis uit. Ze gaat dadelijk op het midden van den weg loopen, en d'r oogen zoeken even waar toch al die vogels zitten. De lichte morgen is doortinteld van hun gefluit.

Nu de weg tusschen de struikige bermen komt - sleedoorns staan er in bloei en daartusschen jonge berken met hun eerste blaadjes - zijn er merels die 't helle gekwetter van vinken, meezen en musschen met haar dieper slag overstemmen.

Ja - ze zal van den aanvang tot het einde bidden. Niet denken aan Barbe en hoe 't zijn zal. 't Moet op het goede oogenblik maar recht uit het hart. God zal haar helpen!

Ze neemt den holleweg der Pinksterprocessie. Maar een eindweegs over de spoorlijn moet ze links het veldpad inslaan, dat langzaam klimmend door dor-geklonterd braakland naar 't gebosch voert. Daar ligt de weg breed open onder nog lommerlooze beuken en eiken. Tusschen de stammen is laag hout met lichtend-groene wemelblaadjes; op open plekken

donkere stapels takkenbossen, of de grond is er paars-bruin van wak overjaarsch loof. Maar ook zijn er perken met prilgroen gras vol sleutelbloemen, knoppen nog zwaar van dauw en slaap. De goudnevelende lichtbundels, die schuinneer het bosch doorbeven, vinden daar als een klaarder weerschijn. Nu de weg tusschen hooger bermen groeft, sterreltdaar maagdenpalm en zijn er de viooltjes met de hand te streelen. Ze kan niet nalaten even 'n paar van die kruivige bloemekes te plukken, wier geur haar omwaart met verre herinneringen. Zoo in de eene hand de dauwige viooltjes en in de andere haren paternoster, dien ze staag prevelend tusschen de vingers schuift, komt ze uit het bosch op de heuvelvlakte.

Ineens staat ze voor den wijd-om wazenden zonnenevel, dien ze kan inademen, dien ze als koelte over voorhoofd en handen voelt. Tegelijk met dat licht vermeestert haar de stilte. Er is nergens een gerucht in dezen schijn, evenmin als ergens tastbare vorm of vastheid. Ze moet voortgaan, niet toegeven aan den vreemden angst, die met stilte en licht haar tegen 't hart dringt als om haar terug te duwen. Ze wil immers heel den weg over geen oogwenk stilstaan of iets bezinnen van wat komen moet.

Voor haar voeten ligt het karrepad. Ze kijkt op de verbluisterde aardklonters en de grove grijze kiezelsteenen neer en blijft over dat brokkelig midden tusschen de diepe wagensporen met gebukt hoofd voortloopen. Waar eindelijk het pad vanuit dor heigras en doornige bramen mondt in een beukendreef, ziet ze zoekend op. Maar links langs de boomgaardhaag van het heerenhuis, dat grijs achter de bloeiende kerseboomen ligt, begint de veldweg opnieuw. En nu daalt het naar de Sprankdaler kloof. Daar staat het

vol peppels in hun roodbruinen bloei, en te weerszijden zijn de hellingen ruig van bosch. In de laagte slingert het smal voetpad met de Sprank tusschen de stammen door. 't Water lijkt een vlietend blauwe glans. De morgenhemel spiegelt erin, want die is nu niet meer in 't eigen licht verneveld. Alleen naar den rand der heuvels donst nog 'n vaag misten door de takken.

Nu komt ze door Sprankdael, zeven leemen huizen, en in de bidkapel van mergel een Moeders-Gods tusschen twee vazen met papieren rozemeien. Achter de kapel om verwijdt zich de Sprank tot een waddigen weipias, waaruit hij weer door vele elkaar vangende stroompjes en kronkels naar een kiezelige bedding tot een breeder beek samenvloeit.... Uit een der scheeve schouwen waart witte rook op en doet de besloten dalkom wintersch ruiken naar brand van vochtig takkenhout. Kippen kakelen om.... Uit een krottig hondenhok springt een vaakbruine hond aan z'n touw, om haar heesch huilend aan te blaffen. 'n Vrouw komt met haar klein kind op den arm aan de huisdeur, uit 'n schuurtje een meisje met emmers aan 'n juk. Ze zeggen verwonderd goeden dag. ‘Ben ik de eerste die hier na den winter voorbijgaat?’ denkt moeder Severiens.

Maar in den holleweg hier wordt het weer stil en leeg. 't Is er steil en door de geulen en losgewoelde kiezels bijna geen verderkomen. Gelukkig is hier en daar 'n endweegs gras opzij of 'n dorre vlierstruik om zich aan vast te grijpen. Bij 't houten kruis, dat even verweerd als de twee beschuttende knotwilgen, aan den bergrand staat, moet ze nu wel rusten. Haar adem is weg en heel haar lichaam in siddering. Ze zit met gesloten oogen ineengezonken op het knielbankje, weet zelf niet hoelang. Maar als ze weer opziet, is ze aldoor

nog onzevaders aan het prevelen. Er hangt een roestig Christusbeeld op het kruis en een plankje met stuntelige witte letters: ‘Bid voor de zielen in het vagevuur.’

En ze gaat de heuvelvlakte op, die door de groene vacht van 't laag winterkoren overdekt, onder de hemelstolp als een uitgestorven wereld ligt. Er zijn alleen de leeuweriken. Eerst bij den rand aan de overzij ziet ze dien egger met zijn groot bruin paard. Kijkend om haar te kennen roept de man haar goeden-morgen toe. Ze voet, dat het een der knechten van Berghof is. Links de leege haverakker, die met een zonk der heuvelflank meeduikt, wijd tot verkreupelhout, - rechts weiland achter hooge heining van rasterdraad aan roodgeverfde ijzeren spijlen, daartusschen het gaaf smal grintpad tot den rijweg, die met breede bochten uit het Geuldal komt. Ze moet langs dien zacht-stijgenden rijweg weer omhoog. Te weerszijden nu Berghofsche weilanden, zinkend en bultend met de glooiingen. Koeien loopen er tot boven aan den rand, en lager staan glanzend bruine paarden met de koppen dicht bijeen. Statig prijken tusschen de hooge gladde hagen de zwart-ijzeren hekken met op elke deur een groote vergulde L door de spijlen geslingerd.

Maar ze wil niet denken aan dat rijke Berghof! Al ziet ze 't nu bij de laatste bocht opdagen met morgenglans over de hooge en lage daken, met z'n blinde omwanding als een burchtbouw. Ze wil de beklemming niet voelen, die opnieuw d'r hart komt omprangen. Ze wil bidden. Biddend neemt ze den oprijweg naar de wijd-open poort en komt door den schemerigen doorgang op het binnenplein. De huizingen omsluiten het aan vier zijden; de spronk er omheen is breed en geplaveid als een straat; in 't midden staan

twee linden, die op 't wijde vlak gedrongen en laag-getakt lijken. De mestvaalt vooraan links heeft een hardsteenen omranding. Een pauw wandelt daar. In 't rond kakelen kippen om een paar kalkoenen heen. Duiven zitten op de schuurgoot. Uit z'n groen hok tusschen de lindestammen springt de bassende hond op. Een meid komt uit een der zijdeuren, om met haar zwarte bakplaat vol geknede deegbrooden het naaste nispoortje in te gaan.

Moeder Severiens treedt op de deur van 't woonhuis toe, dat met z'n achtergevel naar 't plein gewend, z'n twee verdiepingen hoog uitblokt boven de stallen en schuren van de zijvleugels. Ze klopt op de grijze deur, en na 'n oogenblik wordt die geopend door Leonie. ‘Maar! Gij, tante Mathield!’ roept die met d'r goedige grove stem. ‘Kom binnen. Wat zal moeder opkijken! In jaar en dag zijt ge niet op Berghof geweest.’ Ze is zoo overstelpend met haar welkom, dat moeder Severiens reeds de huiskamer is binnengeleid, eer ze 'n woord hoefde te zeggen. ‘Zie 'ns, wie 'k u breng!’ en bij 't doorzonde venster kijken Barbe en Poldien van haar naaiwerk op. ‘Mathield, gij!’

In 't midden der hooggezolderde ruime kamer is moeder Severiens met den paternoster op het rood-en-zwart gestreept vloerkleed blijven staan, zoo roerloos en recht, dat Barbe den welkomst-kus maar nalaat. Leonie's handen willen toch den mantel losknoopen, de hoedebanden losstrikken. ‘Laat maar, kind, ik zal zoolang niet blijven.’

‘Komt ge dan om weer te gaan, dien éénen keer in vijf jaar dat we u hier zien?’ meesmuilt Barbe, en wat argwanend naar haar opziende: ‘Ge zijt veranderd.’

‘Oud geworden’.... verbetert d'r zuster verlegen. ‘En gij allemaal?’ hervindt ze dan d'r wellevendheid, ‘altijd

gezond? alles goed?’ Barbe is meteen bezig met vertelsels over d'r kwalen. Leonie heeft een vierden stoel bij de venstertafel geschoven. Als moeder Severiens daar onthuis neerzit, maakt Poldien's gluren haar nog meer overstuur. Ze stopt den paternoster weg, frutselt d'r mantelknoopen maar los. Een zwijgen woekert door de kamer. Leonie zegt: ‘'k Ga een tas koffie voor u halen.’

Moeder Severiens ziet haar aan. ‘Danke lief kind, 't is Vasten en Goedeweek.’

‘Hoe gaat het in Vlake?’ vraagt Barbe veelbeduidend.

‘Hoe zou 't gaan? Tila heeft nu twee kinderen zooals ge weet.’

‘En woont bij u in. Maar die van Curvers?’

‘Terug naar de stad.’

‘O zoo! Hebt ge niet geweten wat 'n wrakke boel dat was? Ge hadt beter dienen te informeeren. Nu zit ge er mee te kijken. Heel dat jong huishouden bij u in!’

‘'t Huis was me toch te leeg.’

‘Ge hebt me al wat overbracht met uw kinderen.... Jules ook al misgegaan’....

‘Jules? maar als ge wist hoe die werkt!’

‘Werkt!... 't Zal wat zijn... 'n muzikant! En dat'n jongen die z'n toekomst vóór zich had. Neen, Mathield, ik meende dat gij meer zoudt gemaakt hebben van uw kinderen.’

Moeder Severiens staart d'r zuster verwonderd aan. D'r hoofd schudt bevend. Ze denkt: ‘Hoe kan ze alles ook weten?... anderen zien alleen hoe 't vanbuiten is. Maar't eigenlijke is anders, veel anders, Goddank’....

‘Kom’ bezint zich Barbe, ‘doe nou hoed en mantel af, Mathield. Blijf bij ons eten. Blijf tot morgen of zoolang ge wilt.’

‘Ge zijt wel goed, Barbe. Maar ik kwam u enkel een dienst vragen.’

‘Ha zoo!’ Er komt een sluwe flikkering in Barbe's oogen. ‘En wat zal dat zijn, Mathield?’

‘'t Is niet voor mij, Barbe, maar voor de kinderen. Ge moet me zoolang driehonderd vijfentwintig gulden geven.’

'n Schamplachje van Poldien. Dan stilte. Moeder Severiens staart den bloeienden kerseboomgaard in....

‘Mathield, Mathield!’ schudt Barbe 't hoofd. ‘En waarvoor die driehonderd vijfentwintig gulden?’

‘Driehonderd voor Tila om de achterstallige huur aan Schijns te betalen. En vijfentwintig voor Jules, dat hij komen kan met Paschen’ antwoordt moeder Severiens met onbetoomde radde stem.

‘Ha zoo! Schuld bij Schijns. Da's erg plezierig voor mij. Wat moeten die denken?... En Jules? Dat die maar uit Vlake wegblijft, waar hij 't zoo mooi liet liggen!’

Moeder Severiens zit aldoor nog even bewegeloos, alleen komt er nu een schroeiend tranenvocht in d'r oogen, die schrijnend rood worden. ‘'t Is voor de kinderen’ mompelt ze.

‘Toe moeder!’ prevelt Leonie.

‘Hoor 'ns Mathield, van uw kinderen moet ge me liever niet meer spreken. U wil ik geen verwijten doen. Ge hebt wel genoeg ondervonden, dat ge vroeger naar wijzeren had moeten luisteren. Ik zou altijd meer medelijden met u gehad hebben, als ge 't u zelf niet hadt aangedaan. Ik vind het erg, heel erg, dat dit nu 't eind moet zijn. Maar weet ge wat ik doen zal? Deze week nog laat ik me tot Vlake rijden bij Schijns. En zal daar 'ns vragen, wat 't is met die huishuur. Ziet ge, ik wil in den omtrek in geen geval gezegd

hebben, dat die van Berghof hun arme zuster op straat laten zetten. Daar zijn we hier te goed voor. Maar voor Tila en Jules? neen, dat niet. Zulke'....

Moeder Severiens staat zwijgend op en wendt zich van de kijkende oogen af. 'Gaat ge nu ineens?' vraagt Barbe onthutst. De drie volgen haar. In de gang eerst durft Leonie het pijnlijk zwijgen te breken: 'Weet ge wat, tante Mathield, als ge toch gaan wilt....ik wandel 'n eind met u op. Goed? Even boven m'n mantel halen.'

'Dus zooals is afgesproken' redt Barbe zich nu uit de beklemming. 'Bij Schijns zal ik het in orde maken, Mathield. Ten respecte van onze ouders zaliger.' Ze treuzelen het plein over. Onder den poortdoorgang stapt de pauw haar traag vooruit. Poldien drijft hem terug.

Reeds zijn ze midden op den weg, nu Leonie buiten adem komt aanloopen. Ze staan stil, en Mathield neemt Barbe's hand en buigt de lippen naar haar voorhoofd. - Spreken kan ze niet. Nu loopt ze naast Leonie te zwijgen, d'r hoofd is voortdurend in die schuddende beving. Ze zijn op den heuvelweg gekomen. 'Tante Mathield' poogt Leonie haar aandacht te wekken. - 'Lief van u, kind, dat ge meegaat.' - 'Maar 't is toch wezenlijk veel te ver, zoo op één morgen heen en weer.' - 'Ik voel zelfs niet, dat ik geloopen heb' zint moeder Severiens verwonderd.

'Neem mijn arm.' Ze doet het. Leonie praat over den ploeger, die daar nog bezig is, en over de vroege lente dit jaar. Ze komen tusschen het winterkoren, en ze zoekt naar de leeuweriken in de glanslucht. 'Nu moet ge omkeeren' noopt moeder Severiens, 'ik wil niet, dat ge verder meegaat.' - 'Gij moet nog zoo ver.' - 'Och ik!' - Leonie draalt met het afscheid, kijkt verlegen over de eenzame vlakte, dan

weer naar moeder Severiens. Maar tegelijk drukt ze haar snel het fluweelig taschje in de handen, dat nog warm is van de omklemming van haar handpalm.... ‘Voor Jules’ fluistert ze schichtig ‘moeder thuis verstaat van u en van Jules niets’....

Eer moeder Severiens tot bezinning komt en voelt dat het zakje zwaar is van geldstukken, heeft Leonie met 'n vluchtigen kus zich afgewend. Ze is al te ver. Nu ze omkijkt, roept ze met de hand door 't licht wuivend: ‘Goed thuis!’

Zij klemt Leonie's buideltje met zware rijksdaalders in de hand en loopt met gebukt hoofd voort, telkens strompelend in haar al te snellen stap. D'r lippen bewegen in dof gemompel: ‘Toch, toch.... 'n aalmoes!’

Eerst bij den heuvelrand boven de Sprankdaeler kloof ziet ze op. Ze voelt ineens bij dien doorgroefden weg de steilte af, niet verder te kunnen, kijkt om en laat zich op het bankje voor het kruis neer, schuin aanleunend tegen den molmigen schorsstam van den linkschen wilg. Ze schudt het taschje leeg in haar schoot, telt de tien rijksdaalders en moet den drang weerstaan om ze met 'n huiverend afschudden te laten neerglijden in 't dor heigras aan haar voeten. Ze gaart haastig het geld weer 't zakje in en bergt het onder d'r baskien..... ‘'t Is immers de verhooring van het bidden?... die weerzin van haar is erge ondank.... Maar 't is Barbe d'r schuld.... alles door Barbe. Wat zei ze? wat durfde ze zeggen? M'n kinderen?... en vroeger naar wijzeren moeten luisteren! Dat verwijt tot het einde toe?... O Dolf, is 't waar? Kwam al dat leed omdat ik u liefhad? maar dan is 't goed, Dolf. Dan is 't een geluk, 'n hemelgave.... Voor u dit te dragen.... voor u, al zijt ge lang

gestorven.... lang gestorven en toch bij mij.... aldoor bij mij'.... Het wordt wonderlijk, terwijl ze daar met gesloten oogen tegen den wilgestam leunt. Alles verglanst en glijdt weg. Alleen Dolf blijft en zij blijft. Ze zijn jong als eens. Zijn voorhoofd buigt naar 't hare.

Nu ze eindelijk uit dit droomen opstaat, voelt ze weer dat warme licht zooals ze 't dezen morgen in de kerk voelde. Ze knielt op het bidbankje met de oogen naar het roestig Christusbeeld, en na haar zes onzevaders voor de geloovige zielen slaat ze nogeens 'n kruis en herbegint den rozenkrans. 't Is immers een beevaart die ze doet. Door Barbe was ze 't bijna vergeten, maar nu niet meer, al is het pad bergaf nog zoo moeielijk, al brandt onder in de Sprankdaeler kloof de zon ook op d'r zwarte kleeren. Bijen en vliegjes gonzen glanzend om haar heen. Er zijn 'n paar gele vlinders boven 't watertje. Ze is aan het eerste droeve mysterie: 'Jezus in den hof van Olijven.' Ze ziet de Sprankdaeler kloof en denkt aan Hem en bidt, maar weet toch tegelijk hoe ze binnen dit uur nog aan Tila zal zeggen: 'Alles is verhoord', en haar dadelijk den brief aan Jules zal laten schrijven. Zelve zal ze dit door 't beven niet kunnen. En de brief moet weg vóór twee uur, dat de jongen hem morgen-voormiddag heeft en blij kan zijn.... 'Kom nu' zal ze Tila laten schrijven 'kom nu, want zie eens wat we u sturen!'

't Is niet Leonie's geld dat haar zoo zwaar op het hart weegt. En ook het verdriet niet meer.

XII

Gloria in excelsis Deo zingt de pastoor op het altaar en ten antwoord gaat er een jubel op in de Vlaker kerk:

et in terra pax hominibus bonae voluntatis - de diepe mannenzang overklaard door den hellen toon der kleine koralen, de galm van 't orgel, het aanhoudend klinkelen der altaarbel en het gelui van de torenklok, dat de muren doordreunt. Wie kan er bij dit feestelijk Gloria van Witten Donderdag verslonden blijven in 't eigen gebed?

Terwijl moeder Severiens opziet naar 't licht altaar, begint ze na de afmatting van gisteren voor 't eerst de blijdschap te voelen van 't eenige, waaraan ze aldoor denkt.... ‘Jules komt!’ Met den luiden jubel van 't Gloria is dit het hare. En het vergaat in mijmerend bidden: ‘Alles om U te danken, goede God, want nu komt Gij me ten laatste dan nog het geluk geven. De nijpende zorg weg. Tila en Louis tevreden en vol hoop. En Jules? Hoe zal't zijn, als ze Paaschmorgen naast hem naar de Alleluja-mis gaat! Trotsch op hem? En waarom niet trotsch op haar jongen, dien de ernst uit de oogen donkert....

De rauwe slag van den Goeden-Vrijdagklepper doet haar eensklaps de stilte hooren, die na 't Gloria vaal kwam neerdalen: ‘O Heere Jezus, ja, de vreugde om het Levend Brood dat Gij ons vandaag hebt gebroken, verdwijnt in de smart om Uw bitter lijden. Dit is Witte Donderdag. Doordring er mij van! Weer van mij die verstrooiingen!’ Over haar kerkboek buigend bidt ze 't Evangelie mee: ‘Voor den feestdag van Paschen heeft Jezus, wetend dat Zijn uur gekomen was om uit deze wereld tot den Vader over te gaan, nadat Hij de zijnen in de wereld had bemind, hen ten einde toe liefgehad’....

Weer zijn haar gedachten verzworven ‘ten einde toe liefgehad?.... nog meer dan 'n moeder haar kinderen? dat kan alleen God.’ Maar ze moet en wil aandachtig zijn, nu

tenminste 't Credo meebidden, zooals een Christenmensch betaamt.... Ze blijft geknield en gebogen. Van 't boek ziet ze niet meer op, ze lispelt de woorden. Wel voelt ze d'r knieën pijnen en aldoor dat loomend wee door heel haar lichaam, maar ze wil dit verduren om Jezus' lijden, dat dezen dag in den Hof van Olijven is aangevangen.

Als de Mis is uitgezongen, wordt het paars-bedekt begrafeniskruis geheven. Drie misdienaars volgen, twee met de kandelaars en een met den grooten klepper, dien hij aanhoudend beweegt, wat door de kerk een gerucht geeft als 't kloppen van hamers op hout. In twee rijen volgt heel de Broederschap, de zangers, die van 't oxaal zijn gekomen, dan de pastoor in feestdaagsche koorkap, biddend gebogen over den in wit verborgen kelk met de heilige Hostie. P a n g e L i n g u a g l o r i o s i C o r p o r i s m y s t e r i u m zingen de koorzangers. 't Volk zit diep gebogen en klopt op de borst.

Als moeder Severiens eindelijk opziet, rust het Heilig Sacrament op Sinte-Anna's zijaltaar, nu een schoone troon met veel kaarsen en bloemen. 't Meeste volk is de kerk uitgeschuifeld, maar velen bidden daar nog. Want dit is nu 't Heilig Graf, waar Jezus rust. Op het hoofdaltaar is het tabernakel leeg en open, zonder wit kleed of sieraad, en 't lijkt schamel en verlaten als nimmer. In de Vlaker kerk is de stilte gedaald die Paschen voorafgaat, rouw en hoop tegelijk.

Moeder Severiens staat eindelijk op, om zooals ze reeds oogenblikken lang wilde maar niet kon, naar de eerste statie te gaan en den kruisweg te beginnen. 't Is immers elken Witten-Donderdag haar gang, die veertien staties langs tot het Heilig Graf. ‘Hier ben ik weer, Heere Jezus, om met U op te gaan. 'n Andere dan vorige jaren? Niet me zelve meer? Hoe komt het toch dat elke voetstap om tot hier

met U voor Pilatus te komen, mij zoo'n overmatige inspanning kostte?... Wij aanbidden U Christus en wij loven U' vangt ze aan, de oogen sluitend voor 't bonte geblink van de kruiswegplaat achter glas. Ze ziet niet op, nu ze verdergaat naar de tweede, dan van de tweede naar de derde statie. Maar ze voelt Zijn kruis ook op haar schouders, valt met het kruis ter aarde zooals Hij. Ze gaat verder: 'Jezus ontmoet Zijne Moeder' - overweegt, bidt de gebeden, denkt door alles heen toch aan Jules, en hoe 't zal zijn dat weerzien van hem en haar. Maar nu tusschen deze vierde en vijfde statie lijkt het of er een muur van nevel staat. Ze wil de voeten verzetten en kan niet meer, die muur drukt tegen haar borst en schouders, maakt haar blind en zonder adem. En ze moet wel op dien stoel naast den zijpilaar neerzinken. Ze voelt tranen over haar wangen, vaagt ze ijl weg.... De stilte is in haar hoofd een wervelend geduizel, en voor haar oogen wemelen gedaanten rood en blauw, ook veel wit....

Daar naderen voetstappen. Is 't een schaduw of een lichtschijn die over haar komt? Iemand buigt zich neer.

'Madame Severiens.... maar zijt ge ziek? Wat is er?'

Een stem van heel ver? Treeskei Ze heft den blik in die lieve oogen. Ze zien elkaar aan in vertwijfeld verwonderen. Moeder Severiens doet niets dan bevend het hoofd schudden.... 'Ik kan niet meer.'

'Goddank dat ik u vind.... Juist kwam ik den kruisweg doen.... Maar 't gaat al beter, is nu niet? Ik voel uw handen warmer worden.'

'Zou 't niet?... nu gij er zijt.' 't Schuddend hoofd vindt rust aan Treeskes hart. Ze blijven zoo 'n lange wijl. Treeske durft niet bewegen, staat met oogen vol lichtende tranen

naar het verarmoed altaar te kijken. En al inniger warmt ze de handen van Jules' moeder in de hare.

‘'k Zal iemand sturen om Tila’, zegt ze ten laatste.... ‘Vindt ge dat goed?... zoudt ge tusschen haar en mij kunnen opstaan? tot thuis komen?’

‘Als gij maar blijft, kind.’

‘Zou ik weggaan, nu God me bij u stuurt? Niet langer dan om even achter in de kerk iemand te zeggen, dat ze Tila roept.’

Moeder Severiens oogt haar verbangend na. Er is niets meer dan Treeske die moet weerkomen.... Nu ze er is, schuift Treeske een der kerkstoelen bij en gaat neven haar zitten, zorgelijk naar haar ziende. ‘Is 't wezenlijk over? was 't een duizeling? Wat toch?’ - En moeder Severiens door een triesten glimlach heen:... ‘'t Hart kan niet meer, kindlief. Ik heb 't sinds lang voelen komen.... Maar nu is 't over, wezenlijk, zoo gauw gij er maar waart.’ Ze blijven allebei in tranen zwijgen.

Als Tila met gejaagden stap door den zijbeuk nadert, gaat Treeske haar geruststellend tegen.

‘Ziet ge wel, moeder, ge hebt u gisteren te zeer vermoeid. Ik zag 't dadelijk.’

‘'t Is immers al beter, kind.’

‘We zullen haar tusschen ons in thuisbrengen, Tila.’

Telkens lang stilstaande zijn ze gedrieën eindelijk in Louis z'n winkel gekomen. Op den haastig gehaalden stoel zit moeder Severiens met open mond en blakke oogen naar adem te hijgen. Over haar hoofd zien Tila en Treeske elkaar weer bekommerd aan.... ‘De dokter’.... prevelt Treeske. Kleine Dolf wil van z'n vaders arm naar z'n grootmoeder en begint te schreien. Tila draagt hem naar de keuken, blijft

weg. Treeske staat daar met Louis. ‘Zal ik om den dokter gaan?’ vraagt hij verslagen. Maar bij z'n zware stem schudt moeder Severiens afwerend het hoofd.... ‘Boven’.... poogt ze te zeggen. Treeske begrijpt.

‘'t Zal wezenlijk 't beste zijn, als ze kan liggen.... Zullen we probeeren haar boven te brengen?’

‘Ge lijkt wel sterker dan ik’ zegt Louis verwonderd, nu ze ten laatste steunend en dragend met de zieke op Jules' kamertje komen. - ‘Ik ben aan zieken gewoon’ antwoordt Treeske, en als ze Louis daar onredzaam ziet wachten. ‘Weet ge.... zeg beneden aan Tila dat ik hier voor alles zal zorgen. Zij kan dan bij de kinderen blijven. En gij’.... onbetoond beduidt ze hem met de lippen ‘de dokter’. Hij gaat.

‘Wij samen, he moeder?’ streelt d'r stem, nu ze alleen blijven en zij neerknielt om eerst de schoenen van die gezwollen voeten te doen.

't Is even over tweeën, nu Treeske na kort afzijn terugkomt, om zooals ze beloofde heel den verderen middag te blijven. Maar ze ziet ontrust, hoe ze ondanks d'r bang stildoen de zieke uit koortsig gesluimer wakker maakt.

‘Zijt ge 't wezenlijk?’ vraagt moeder Severiens en ze komt rechtzitten. - ‘Ge moet weer slapen, moeder’ prevelt Treeske verbangend bij den hevig glanzenden blik die haar doordringt.... ‘ge hebt immers gehoord wat de dokter zei, rust en kalmte is alles voor u. Zeker, ik blijf nu zoolang ge wilt’....

‘Ge zijt zoo goed.’ Ze is weer neergezonken en 't is niet meer dan een gemurmel. De oogen zijn dicht. De middagzon komt over de gevouwen handen. Maar na die lange stilte vaart ze op en weer met dien vreemden diepen blik

Treeske aanziende, zegt ze: ‘Roep Tila. Het bed moet anders staan.’

‘Maar ge kunt toch niet beter liggen dan zoo?’

‘Ik wil de deur zien. Ik wil zien of hij binnenkomt.’

‘Wie zou er komen?’

‘Maar weet gij dat niet?... Dolf komt. - Ga nu Tila roepen, kind. Doe 't nu. Ik moet hem toch zien!’

‘'t Is ijlen’ weet Treeske, en daar 't hunkerend vragen bijna schreien wordt, gaat ze. ‘Is 't niet erger dan de dokter zegt?’ denkt ze opnieuw beangst. In de keuken bij Tila en de kinderen staat ze ontdaan over dat ziek verlangen te spreken. ‘Ze zal niet tevreden zijn voor we 't doen. “Dolf komt” zegt ze’....

‘Dat is vaders naam.... maar ze meent natuurlijk Jules. Die komt misschien met Paschen, dat speelt haar door 't hoofd’ overdenkt Tila, dof, nu ze Treeske over d'r broer moet spreken.

Treeske knikt begrijpend. ‘Dat zal haar goeddoen’, begint dan ineens tegen Dolfke te spelen. Als ze weer opziet vraagt ze met inniger klank: ‘Zouden we maar doen wat ze vraagt? 't bed omzetten? Ze zal anders geen rust hebben. Kunt ge even helpen?’

‘'k Zal Louis roepen’ overlegt Tila naar de kinderen ziende.

Eer ze de trap opgaat, moet Treeske stilstaan. Ze sluit de oogen en buigt het hoofd aan den muur. Wat gaat er toch om, o God?... Jules?... Maar ze is immers over dat verleden heen, hem en zich-zelf vergeten. Ze was zoo sterk heel den winter, zoo blij om die kracht. Zou ze nu alleen bij 't hooren van zijn naam.... Maar hij komt immers! Met Paschen? Gelukkig dat dan haar taak hier vanzelf is

afgedaan, ‘'n paar dagen rust’ zei de dokter.... En zij? 't Allereerste is niet te droomen maar te doen....

Ze komt boven en aanstonds is er Louis. Ze kunnen het ijzeren bed verschuiven en doen het uiterst langzaam, totdat het in den hoek voor de linnenkast staat. Nu ze daar ligt vlak onder haar Lievevrouwenbeeld en het bidlichtje, zijn haar oogen zoo groot open en glanzend, dat het Treeske lijkt of die zich nooit meer zullen sluiten en almaar zoo van de deur weer naar haar zullen dwalen. ‘Ge moet nu slapen’ herhaalt ze.

‘'k Wil wakker zijn, als hij komt.’

‘Nog drie dagen, eer 't Paschen is.’

‘Drie dagen nog?... Maar gij blijft toch, kind?’

‘Tegen dien tijd zijt ge beter.’

‘Beter?... O God, neen. Ge moet blijven!’

‘'k Zal telkens komen.’

‘Hoort ge niet? Er is iemand beneden.’ Ook Treeske luistert. Er is 'n hooge stem aan 't praten, ‘'t Is Barbe’ weet moeder Severiens na die oogenblikken van ademlooze spanning. En ineens doodmoe laat ze zich terug op het kussen zinken. Voor 't eerst sluit ze de oogen.

Er komt gestommel op de trap. De deur gaat open, en de meesteres van Berghof is er. ‘Wat moet ik hooren, Mathield? Ineens ziek? En daar zou Tila me nog niet bij u willen laten!... 'n Benauwdheid gehad? Waarom ook altijd zoo koppig?... in één morgen op-en-neer naar Berghof! We hebben haar genoeg gevraagd te blijven, juffrouw Treeske, al was 't dagenlang.... Maar geen houden aan.’ Barbe staat met drukke gebaren midden op den vloer. Maar Treeske heeft met sluippassen een stoel gehaald en prevelt haar toe: ‘Zet u, madame Leekens.’ Die zachte stem doet Barbe ver-

stillen. Ze ziet nu pas de zieke aandachtiger aan: ‘Koorts?’ vraagt ze.... ‘O, 't hart! Ja, 't hart. Da's onze familiekwaal. Dat is 't bij mij ook. 'k Zeg zoo dikwijls aan Poldien’....

‘“Rust, heelemaal geen opwinding,” zei de dokter’ onderbreekt Treeske weer.

‘Ja, Tila vertelde dat al. 't Is ook te begrijpen. En gij, juffrouw Treeske.... Wie zou denken u hier te vinden!’

Treeske haalt de schouders op. ‘'t Moest zoo’ zegt ze kort.

Moeder Severiens ligt sprakeloos wachtend naar d'r zuster te kijken. Op den muur wemelt de stralende spiegeling van 't doorzonde venster.... ‘Wat is uw huis beneden veranderd!’ zegt Barbe na wat omgluren door't grijze kamertje. ‘Me dunkt, die huur is veel te hoog. Maar enfin. Ze is nu betaald bij Schijns. Neen, geen dank. 't Komt immers wel terecht mettertijd. 't Ergste is dat ge nu ziek zijt.... dat spijt me, wezenlijk dat spijt me.’

‘Dolf komt’ prevelt de zieke.

‘Wat zegt ze?’ vraagt Barbe aan Treeske, maar die schudt zonder antwoord het hoofd.

‘Ge kunt niet weten wat een geluk voor mij en hem!’

‘Zoo, wel zoo’.... Barbe verschuift onrustig. ‘Ze heeft erg de koorts’ fluistert ze naar Treeske.

‘'k Zou met u niet willen ruilen, Barbe.’

‘Dat wil ik immers graag gelooven.’ In 't zwijgen dat valt, staat ze op. ‘Zie maar gauw beter te zijn.... en dan komt ge naar Berghof, hoor! Al was 't voorgoed. Maar niet als 'n vreemde.’

‘Niet meer om te bedelen’ prevelt moeder Severiens, Barbe's hand in de hare houdend.... ‘Maar 't was voor de kinderen, Barbe.... voor 't geluk.’

‘Kom, kom, daar praten we niet meer over. Weet ge

wat? 'k Laat u Zaterdag 'n groote Paaschham brengen. Goed?' Ze buigt om d'r zuster op 't voorhoofd te kussen, ziet dan zelfvoldaan naar Treeske.

Nu ze eindelijk weg is, komt Treeske de hand op moeder Severiens' oogen leggen.... 'neen, nu niet opnieuw naar die deur zien.... nu slapen' en blijft zoo staan. Ze durft de hand niet meer wegnemen, beweegt niet.... De zieke ligt heel stil. Is de slaap wezenlijk gekomen? De zonneschemer verbleekt. Treeske kijkt mijmerend naar het Moeder-Godsbeeld en het vlammetje.... 'Dit is het lichtje nu'.... Ze denkt aan dien avond na Tila's bruiloft, toen ze gedrieën langs de Sint-Rochuskapel kwamen.... O God ja, wat was dit alles lief en gelukkig! Maar hoe kort! En zoo lang 't bitter leed daarna! 't Leek wel boete voor groot kwaad.... Waarom toch eigenlijk? Dat was 't ergste: niet te weten of ze goeddeed of kwaaddeed met Jules van zich te laten gaan, terwijl ze toch van hem hield en in een tijd dat hij haar misschien 't meest noodig had. Als ze hem dien avond had teruggeroepen, wat ze bijna deed? Zou hij dan niet geleerd hebben van haar te houden zooals ze verlangde?... Was ze toen geweest als nu! Maar 't is immers duidelijk, God wilde juist door al dit leed 'n ander mensch van haar maken.... kracht in haar wekken en een andere liefde. Liefde niet voor één, maar voor allen. Die moet ze winnen en bewaren in haar hart. Dit is nu haar levensdoel: troost van liefde te geven.... En ze zal kunnen en mogen.... Ze hoeft niet meer te twijfelen, nu God zelf haar bij Jules' moeder bracht, als om te zeggen: geef aan haar en aan allen, die lijden als zij, wat ge hém te weinig gaaft en nu niet meer geven kunt.... O God, is het dat? toch dat? Wat voor gedachte had ze daar?... Toch nog aldoor dat eenige...

Maar 't komt door dit kamertje, door de stilte en het vlammetje dat steeds lichter wordt.... Zóó bij zijn moeder?... hoe zal ze 't doorstaan?... Ze wil niet nogeens dat droomen en dat hopen ondanks alles....

Gelukkig dat de trap kraakt onder iemands voetstap... Tila? Misschien de dokter weer zooals hij zei.... Jammer als ze nu wakker zou worden.... 't Is Tila die de deur opendoet, haar nopend wenkt. Ze moet wel gaan. Nu ze de hand wegneemt, ziet ze dat de zieke toch niet geslapen heeft, de oogen zien haar glanzend aan....'Even'.... Treeske wijkt naar de deur, waar Tila 't hoofd bij 't hare buigt. 'Wat ermee te doen? Nu is Jules gekomen! We hebben hem gisteren geschreven en hij kwam maar dadelijk, omdat hij met Paschen weer terug moet zijn. 'n Al te groote blijdschap, da's even gevaarlijk als schrik, he?... en toch.... 'k weet wezenlijk niet'....

'Wat is er, kinderen?' Moeder Severiens komt rechtzitten. 'Ik hoor alles.... is hij er nu? Waarom komt hij niet aanstonds bij me?'

Tila en Treeske zien elkaar onthutst aan. 'Hoe kon ze ons verstaan?'

'Roep hem' dringt de zieke. Maar Jules komt al binnen, gaat met een schuwen groet langs Treeske, recht naar het bed. 'Zijt ge nu ziek, moeder?' zegt hij luchtig. 'Wat verzint ge toch ineens, en juist nu ik er ben. Ik zie 't al. Niet erg, he?' Hij praat of hij van 'n wandeling terugkomt, 't anderhalf-jaar afzijn wischt weg. Z'n moeder houdt z'n handen omklemd en ziet hem roerloos aan, d'r tranen komen. 'Lieveling' murmelt ze.

Tila staat nu ook bij 't bed. 'Wat 'n geluk, he moeder?'

'Al te veel'.... Maar tegelijk buigt ze langs Jules heen om de kamer in te zien.... 'Treeske?'

‘Zeker, die is er nog’ stelt Tila gerust, en Treeske zelf komt van den deurhoek weifelig nader.... ‘Nu hebt ge beter gezelschap dan 't mijne, madame Severiens.... nu zal ik maar naar Vlakerhof gaan.’

‘Zoudt ge nu gaan? En dan?’

‘Ik beloof u, gauw weerom te komen.’

‘Zoudt ge ons alleen laten?... Dan is alles weg.’ D'r gezicht verbeeft tot schreien als dat van een kind. Ze moet het om d'r tranen in 't kussen verbergen. Jules gaat met afgewend hoofd naar 't raam. ‘Jammer’ zegt Treeske even bevend en schreiend als de zieke. Ze trekt d'r stoel bij en gaat weer zitten, haar hand in moeder Severiens' tastende handen latend. Tila schudt bevreemd het hoofd.... ‘Hoe ze van jou houdt!’

Na die lange stilte vol gedachten rijst moeder Severiens ineens op, kalm en als geheel genezen. ‘Jules’ roept ze.

‘'k Ben er, moeder.’

‘Gij moet Treeske naar Vlakerhof brengen.’

Treeske bukt blozend 't hoofd voor z'n schichtigen blik, die nu voor 't eerst naar haar toekomt.

‘Zult ge 't doen?’

‘'t Kan immers niet, moeder’ poogt Tila te waarschuwen.

‘Zeg dan.’

‘'k Weet niet of Treeske’....

‘Zij wel, he kind?’

Treeske gaat rechtstaan en nu onbevangen Jules aanziende zegt ze: ‘Waarom zou ik 't niet goedvinden, als zij 't zoo graag zou hebben?’

‘Dan laat ik u gaan, dan vraag ik niet meer.’ Ze drukt Treeskes hand aan d'r lippen.

Op 't portaal, waar ze nu samen in 't halfdonker staan,

zegt Jules: ‘Moeder meent het goed.... maar ik zal natuurlijk hier blijven. Ik begrijp best, dat je liever alleen gaat.’

‘Och’ zegt ze de schouders ophalend. Ze tast naar de trap. Hij volgt zwijgend en brengt haar tot de voordeur.

‘'t Is zoo jammer’ zegt ze om d'r tranen het hoofd buigend ‘dat je haar nu zóó moet weerzien. Wat 'n edel mensch is ze toch!’

‘Ja.... edel’ overdenkt hij. ‘Als je zoo altijd alleen onder vreemden zijt, leer je dat eerst goed inzien.... Hoe ik naar haar verlangd heb! Maar zou je meenen dat 't kwaad kan, die toestand nu? 't Hart?’

Ze worden gauw gewaar hoe vertrouwelijk ze ineens aan 't praten zijn, Treeske op de gootstoep, hij op den drempel. Ze doet 'n stap weg.... ‘'t Is bijna avond.’

‘Zal ik toch maar even meegaan zoover?’

Ze gaan naast elkaar midden over den weg en zijn er niet verwonderd om.

‘Anderhalf jaar sinds ik in Vlake was.’ - ‘Neen, langer al.’ - ‘'k Ben er toen met Kerstmis geweest.’ - ‘O’....- ‘'t Is hard werken ginder, maar ik kom er wel.’ - ‘Gelukkig.’ - ‘'t Is zoo heerlijk te voelen dat je vooruitgaat, en almaar meer te kunnen. Maar vreemd.... altijd lijkt het me dat ik niets zou kunnen, als ik hier die maanden in Vlake niet beleefd had.... Daar put ik alles uit.’ -

Nu antwoordt ze niet, maar buigt het hoofd.

‘'n Mensch is zoo wonderlijk’ mijmert Jules voort.

‘Ja’ weet ze nu ‘wie kan zich zelf kennen?’

‘En wie weet 's morgens wat er 's avonds met hem zal gebeuren?.... Toen ik vanmorgen wakker werd op m'n zolderkamer.... ja, toch al dadelijk was er die brief.... en 't geld dat ik kon halen.... Om één uur zat ik op den

trein, en nu.... Maar weet je, dat ze juist om dat geld is ziek geworden?... Ze heeft het op Berghof gehaald, zei Tila, heen en terug in den morgen.... Da's ellendig!'....

'Dat moet jij je niet verwijten.... ze deed het toch uit eigen beweging.... misschien omdat ze niet anders kon. Ik zie tegenwoordig in zooveel de Beschikking Gods. In allerlei groote en kleine dingen.'

'Da's waar.'

'Je moet je daarom maar troosten.... 't heeft zoo moeten zijn.'

'Misschien ookal dat wij hier zoo zouden loopen'....

'Nee, zeg'.... lacht ze op. Tegelijk zien ze elkaar aan als in blij herkennen.

'We zijn Vlakerhof voorbij zonder het te merken' zegeviert Jules.

'Wat ben je vroolijk geworden ginds!' is alle antwoord. Ze ziet zelfs niet om naar Vlakerhof.

'Ja maar.... ik kan nu ook'n mensch zijn. Doen wat in me is.... Maar jij, Treeske? Je zag zoo vreeselijk ernstig straks, zoo zwaar op de hand.... juist als ik vroeger was.'

'Ja'.... d'r hoofd knakt neer.

'Ben je zooals straks of zooals nu?'

''k Weet niet.... 'k weet niets van me-zelf.... alles is anders dan ik dacht.'

Weer zien ze elkaar aan, maar hun lach verdroomt. Ze blijven zwijgen, zien van den hoogen weg de beemden over, die in de schemering en tegen den achtergrond der schaduwheuvels een eenzaam wijd park lijken, zweemend in de eigen diepe kleur. Maar omhoog, waar 't laatste avondrood tot doorzichtige klaarte versterft, beven de veer-fijne boomtoppen....

'We moeten teruggaan' zegt ze stil.

‘Jammer’ - ‘Ja.’ - ‘'t Kon niet sterven, maar nu dat geluk van ons zal weerkomen’.... z'n stem verstikt in dat geprevel als in 'n snik. - ‘We zullen het beter begrijpen’ zegt zij na lang stilzijn. - ‘Ik begreep het altijd, maar tegelijk dat ik 't niet waard was.... jou en dat geluk niet.’ - ‘En nu dan?’ - ‘Heel langzaam aan zal ik 't misschien 'n beetje waard worden.’ - Ze lacht. ‘Domme jongen’.... En hij: ‘'k Heb sedert altijd om 'n wonder gebeden.’ - ‘O, dee jij dat ook, om 'n wonder bidden? heel in 't heimelijke van je hart zonder dat je 't zelf eigenlijk wist?’ - ‘Nee, heel hardop voor me-zelf, en ik wist niks anders dan juist dat ik 't dee.’ - ‘Maar dan lijken we toch niet op elkaar. Ik maakte me wijs jou en me-zelf vergeten te zijn en bad toch om het wonder.’ - ‘Om dit wonder van nu?’ - ‘Ja, nu beleven we 't’....

Ze staan voor het zijpoortje van Vlakerhof.

‘Nu kan ik weer voort’ zegt Jules, ‘nu ga ik eerst beginnen.... Je zult hooren hoe.... ik wil dat je erover hooren zult.’ - ‘Ook zonder dat, Jules. Nu weet ik voor levenslang dat het niet anders kan.’ - ‘Niet anders dan wij samen, he?’ - ‘Ik zal 't vanavond nog binnen zeggen. Misschien begrijpen ze 't, misschien niet.’ - ‘En verder?’ - ‘Wie kan 't weten dan God alleen.’ - ‘Tot morgen?’ - ‘Ja.’

Bij hun handdruk verwondert Jules zich hoe krachtig haar hand is geworden, en zij hoe de zijne zoo vast is. Hun blik straalt in hun blik. ‘Zoo moet het’ weten ze alle twee.

Droomig slenterend gaat Jules over 't Sint-Rochusplein en door de Daelhoverstraat. Bij de stoep van hun huis ziet hij eerst op en denkt aan z'n moeder. ‘Hoe zou 't zijn?’ Hij zal 't haar vanavond nog zeggen, dit onverwachte, dit allergelukkigste....

Maar nu hij in de gang komt, schuift Louis haastig den winkel uit - ‘wacht even, niet dadelijk naar boven. 't Is erger.’ - ‘Erger?’ - ‘Vlak nadat jullie weg waart, lag ze zoo vreemd te hijgen, dat Tila bang werd. Die kwam me halen. 'k Ben toen dadelijk naar den dokter en naar den pastoor geloopen.’ - ‘En nu?’... ‘Ze wordt bediend. De dokter zegt dat 't vannacht wel zal afloopen.’ - ‘Maar hoe kan dat?’ schrilt het Jules uit de keel. ‘Hoe kan dat nou? Kom toch!... Moeder? Die is veel te sterk.... Niet naar boven gaan? Ik weet zeker dat ze op me ligt te wachten’....

‘Ik moest je toch waarschuwen. De pastoor is boven met Ons-Heer.’

Eer Jules de trap op kan, komt de pastoor biddend naar beneden, vóór hem de misdienaar.

Boven ligt Tila schreiend voor 'n stoel geknield. 'n Paar vrouwen uit de buurt zijn juist opgestaan. Op den tafelhoek staat op 't kanten processiedek het crucifix met rechts en links een brandende kaars, een glas water en een schoteltje wijwater met 'n takje palm. Moeder Severiens ligt stil met opgewend hoofd en gesloten oogen. Haar handen zijn gevouwen. Er is alleen het diep zwoegend reutelen....

Jules is tot het bed geslopen en knielt. Hij bukt het voorhoofd op de deken.

Zoo zijn hij, Tila en zij gebleven tot even na middernacht. Toen was er Treeske ook en die bad met vaste, stille stem de gebeden der stervenden.

Moeder Severiens heeft niet meer opgezien. Maar op 't oogenblik dat ze stierf, bewoog er iets voor Jules' oogen. 't Was of er licht in licht verdween. Toen lag ze met een rustigen glimlach als verjongd.